

Predlog odgovara na Upitnik ekspertske grupe Savjeta Evrope (GRETA) u okviru IV kruga evaluacije implementacije Konvencije Savjeta Evrope o borbi protiv trgovine ljudima u Crnoj Gori

Dio 1 — Bavljenje ranjivostima u odnosu na trgovinu ljudima

I. PREVENCIJA (članovi 5, 6 i 7)

1. Da li imate specifične podatke/istraživanje/analizu o tome **šta ljude čini ranjivim** na trgovinu ljudima (TLJ) u vašoj zemlji? Molimo vas da navedete informacije o kategorijama/grupama ljudi za koje je identifikovano kao da su **izloženi riziku** da postanu žrtve trgovine ljudima i kako su oni adresirani u nacionalnoj strategiji i/ili akcionom planu za borbu protiv trgovine ljudima. Da li ste identifikovali **geografske regije ili ekonomske sektore** u vašoj zemlji kao posebno ranjive na TLJ i na koji način se njima bavite u svojoj strategiji ili politici?

Ministarstvo unutrašnjih poslova/Odjeljenje za borbu protiv trgovine ljudima

Strategija za boru protiv trgovine ljudima za period 2019-2024. godine definise pravce nacionalne politike borbe protiv trgovine ljudima u oblastima: prevencije, zaštite žrtava, krivičnom gonjenju, kao i u oblasti partnerstva, koordinacije i međunarodne saradnje. Država Crna Gora je posljednjih godina prepoznata kao zemlja porijekla, tranzita i destinacije za muškarce, žene i djecu koji su bili žrtve trgovine ljudima. Povećan je broj potencijalnih žrtava koje su identifikovane u riziku da postanu žrtve sklapanja nedozvoljenog braka i seksualne eksploatacije. Prepoznati su i izazovi koji se tiču potrebe jačanja proaktivnog pristupa u identifikaciji žrtava, posebno među ilegalnim migrantima, strancima koji traže međunarodnu zaštitu, djecom koja prosjače, sezonskim radnicima, naročito tokom turističke sezone.

Stoga je aktuelnim strateškim dokumentom posebna pažnja posvećena je unapređenju metoda identifikacije preusmjeravanjem fokusa sa pristupa zasnovanog na krivičnom gonjenju na pristup orijentisan na žrtve.

Polazeći od toga da je žrtve trgovine ljudima, od kojih su djeca najosjetljivija, vrlo teško otkriti, ali i obezbijediti kvalitetan model za njihovu zaštitu i reintegraciju, Strategija fokus stavlja na uzrast i rodne specifičnosti samog zločina, obezbjeđujući adekvatan odgovor na njihovu ranjivost. Istovremeno posebna pažnja poklanja se praćenju novih trendova u načinu izvršenja i oblicima trgovine ljudima.

Strategija sadrži i lista indikatora za rano prepoznavanje žrtava trgovine ljudima, koja pored opštih indikatora sadrži posebno navedene indikatore za prepoznavanje žrtava trgovine ljudima u svrhu seksualne eksploatacije čije su najčešće žrtve mlade žene i djevojčice, kao i u svrhu sklapanja nedozvoljenog braka, potom u svrhu radne eksploatacije, kao i indikatore koji ukazuju na trgovinu djecom kao i trgovinu djecom u svrhu prosjačenja. Takođe, sastavljena je posebna lista indikatora za zdravstvene radnike, kako bi istim pomogla da prepoznaju žrtvu trgovinu ljudima prilikom pružanja zdravstvene pomoći.

Vrhovno državno tužilaštvo

Pred državnim tužilaštvom od 01. januara 2021. godine do 19. aprila 2024. godine pokrenuti su postupci protiv poznatih učinilaca zbog sklapanja nedozvoljenog braka u kojim postupcima je oštećeno 1 muško maloljetno lice i 10 ženskih maloljetnih lica; prosjačenja u kojima je oštećeno 1 muško punoljetno lice, 6 muških maloljetnih lica i 11 ženskih maloljetnih lica; prostitucije, seksualne eksploatacije, pornografske svrhe u kojima je oštećeno 21 punoljetno i 2 maloljetna ženska lica i radne eksploatacije u kojima je oštećeno 2 muška maloljetna lica i 335 punoljetnih muških lica.

Žrtve sklapanja nedozvoljenog braka su uglavnom maloljetna ženska lica koja uglavnom trafikuju članovi porodice, žrtve prosjačenja su maloljetna lica, uglavnom pripadnici RE populacije, žrtve seksualne eksploatacije žene strane državljanke, a radne eksploatacije muškarci strani državljanjani. Seksualna eksploatacija zastupljena je uglavnom u južnoj regiji (najveći broj žrtava), a radna u građevinskom sektoru. U Strategiji su kao ranjive kategorije prepoznata djeca, pripadnici manjina, stranci, lica nesposobna zbog nekog psihičkog ili fizičkog stanja.

Uprava policije

Geografske regije koje su identifikovane po pitanju trgovine ljudima su Centralna i Južna regija za krivična djela seksualne i radne eksploatacije, a građevinski sektor je identifikovan kao izuzetno podložan radnoj eksploataciji.

2. Koje konkretne mjere se preduzimaju kako bi se smanjila ranjivost djece na TLJ stvaranjem zaštitnog okruženja za djecu? Molimo vas da navedete informacije u sljedećim oblastima:

- a. zaštita prava djece od stavova, običaja, ponašanja i praksi koje mogu imati štetan uticaj (uključujući dječiji, rani i prinudni brak i nezakonito usvajanje);

Ministarstvo ljudskih i manjinskih prava

- o Realizovana kampanja „Kampanja o dječijim/ugovorenim brakovima, nasilju u porodici i prosjačenju“ - Projekat je kofinansiran od EU i Vlade Crne Gore u okviru programa EU i Crna Gora za zapošljavanje, obrazovanje i socijalnu zaštitu (SOPESS 2015 – 2017). Vrijednost projekta: 265.000, 00 eura.

Ministarstvo ljudskih i manjinskih prava Vlade Crne Gore od početka marta do kraja decembra 2022. godine realizovalo je projekat/kampanju „Moj život“ o ranim/prinudnim/ugovorenim brakovima, nasilju u porodicama i prosjačenju na ulicama Romske i Egipćanske zajednice u Crnoj Gori. To je zajednički projekat Evropske unije i Vlade Crne Gore koji se realizovao u 11 opština Crne Gore: Podgorica, Nikšić, Herceg Novi, Tivat, Budva, Bar, Ulcinj, Cetinje, Pljevlja, Bijelo Polje i Berane. Projekat je imao za cilj da utiče na svijest Roma i Egipćana, prije svega mladih, ali i njihovih roditelja vezano za ova tri problema. Drugi ciljevi ovog projekta bili su usmjereni na predstavnike lokalnih institucija, opštinske rukovodioce, centre za socijalni rad, škole, domove zdravlja, policiju, biroa rada Zavoda za zapošljavanje, odgovorne predstavnike Crvenog krsta o pronalaženju efikasnijeg puta da se rješavaju gore navedeni problemi Roma i Egipćana na lokalnu. Pored toga realizovana je i medijska komponenta usmjerena na najširu javnost.

S tim u vezi, u okviru projekta realizovane su dvije kampanje: kampanja podizanja svijesti RE zajednice i lokalnih institucija, kao i javna informativno-promotivna, medijska kampanja za najširu javnost. U okviru prve realizovano je: osam radionica za RE zajednicu, prije svega za mlade,

jedanaest radionica za lokalne institucije: predstavnike opštinskih struktura, centre za socijalni rad, policiju, domove zdravlja, Zavod za zapošljavanje, osnovne i srednje škole, Crveni krst i šest trodnevni foruma/panela na kojima su učestvovali predstavnici gore navedenih lokalnih institucija, kao i NVO organizacije i predstavnici Romskog savjeta i RE zajednice.

Medijska komponenta je bila vrlo značajna. U okviru obje kampanje bilo je ukupno 147 medijskih objava direktno vezanih za kampanju „Moj život“, ali i 155 medijskih objava na teme ranih brakova, nasilja u porodici i prosjačenja na ulicama. Realizovano je 12 medijskih događaja, 15 gostovanja na TV stanicama, kao i 32 priloga na TV i radio stanicama.

U okviru kampanje „Moj život“ realizovan je i Festival romske kulture, izložba „Moj život“ o uspješnim Romima u svijetu. Realizovan je veliki broj aktivnosti, između ostalog dvije kreativne radionice za Rome i Egipćane o video produkciji, video nagradno takmičenje, izrađena je mobilna aplikacija „Moj život“. Tokom projekta sprovedeno je više istraživanja, organizovan je veliki broj događaja i drugih aktivnosti, izrađene su, dizajnirane i štampane brošure „Moj život“ i „Festival romske kulture“, plakate kampanje „Moj život“ i plakate „Festival romske kulture“, dizajniran i izrađen veliki broj promo materijala: šolje, cegeri, majice, proizvedeno je preko četrdeset video filmova, TV spotova, video jingleova, animirane spot kampanje „Moj život“. Takođe, poznati romski jazz i soul bend KAL je bio zvanična muzička grupa kampanje „Moj život“, koji je na više svojih koncerata u Crnoj Gori promovisao kampanju „Moj život“, a izradili su i muziku i audio standarde za kampanju „Moj život“.

Na društvenim mrežama Facebook, Instagram, TikTok i YouTube postavljeno je preko dvjesto postova. Svakodnevno je rađeno na press clippingu i monitoringu medija u Crnoj Gori i sve objave na temu ranih/prinudnih/ugovorenih brakova, nasilja u porodici, prosjačenja, kao i za kulturu Roma i Egipćana, inkluziju Roma i Egipćana u crnogorsko društvo i slate su redovno shodno mailing listi, usaglašenoj sa Ministarstvom za ljudska i manjinska prava.

Upravni odbor Projekta činili su odgovorni predstavnici Ministarstva za ljudska i manjinska prava, Ministarstva unutrašnjih poslova, Ministarstva finansija, Ministarstva za rad i socijalna pitanja, Ministarstva prosvjete, Romskog savjeta i Delegacija Evropske unije u Crnoj Gori.

- NVO „Centar za Romske inicijative“ – realizovan Projekat: „Osnaživanje zajednice do suzbijanja nasilja u porodici i dječijih ugovorenih brakova u Crnoj Gori“. Vrednost projekta 18.201.74 eura.

Ostvareni rezultati u izvještajnom periodu su u skladu sa ciljevima projekta: 15 romskih i egipćanskih aktivistkinja i članica RE Mreže PRVA iz četiri crnogorska grada: Nikšić (4), Podgorica (8), Bijelo Polje (2), Bar (1) su osnažene da utiču i prate politike vezane za prava Romkinja i Egipćanki i rodno zasnovano nasilja na lokalnim i nacionalnim nivoima i aktivno su uključene u suzbijanju nasilja u porodici i dječijih ugovorenih brakova.

Putem organizovanja tri inicijative u Nikšiću, Podgorici i Beranama, 500 porodica (procjena je da je oko 2000 Roma/Romkinja i Egipćana/Egipćanke, djevojčica i dječaka) upoznato sa svojim pravima i posljedicama dječjeg ugovorenog braka, kao i značaju povjerenja između roditelja i djece sa fokusom na djevojčice.

- 21 (11 ž, 10 m) mladih od 15-19 godina iz romske i egipćanske zajednice su na dva modula treninga kroz praktičan i teorijski rad upoznati sa temama, metodologijom i usavršili svoje znanje

i vještine u vođenju radionica akreditovanog programa „(mladi)–Inovativni pristupi u prevenciji rodno zasnovanog nasilja i promociji zdravih životnih stilova mladića i djevojaka“.

Projekat „Osnaživanjem zajednice do suzbijanja nasilja u porodici i dječijih ugovorenih brakova u Crnoj Gori“ je upravo imao za cilj osnaživanje i jačanje kapaciteta učesnika/ca na projektnim aktivnostima da se uključe i svojim direktnim radom doprinesu promjenama u romskoj i egipćanskoj zajednici u više crnogorskih gradova kada je u pitanju suzbijanje nasilja i dječijih ugovorenih brakova. Rad medijatorke na terenu je doprinio povezivanju sa romskom i egipćanskom zajednicom, kao i da zajednica stekne povjerenje i prepozna kome može da se obrati u slučaju prijavljivanja nasilja u porodici i dječijih ugovorenih brakova. Inicijativa „Vjeruj kćerci kao sinu“ koja je realizovana u romskim i egipćanskim zajednicama u Nikšiću, Podgorici i Beranama je doprinijela povećanju svijesti o značaju povjerenja između roditelja i djece sa fokusom na djevojčice.

- 109 mladih (47 ž, 62 m) iz romske i egipćanske zajednice, uzrasta od 11 do 18 godina iz Podgorice (59), Berana (25) i Nikšića (25) prisustvovalo je na 10 radionica i 2 dvodnevna seminara i tom prilikom su upoznati sa svojim pravima i načinima da ostvare svoja prava, ali i unaprijedili svoja znanja na 10 tema po akreditovanom programu „Y (mladi) – Inovativni pristupi u prevenciji rodno zasnovanog nasilja i promociji zdravih životnih stilova mladića i djevojaka“

Kroz 4 inicijative koje su organizovane u saradnji sa mladima iz romske i egipćanske zajednice uključeno je oko 516 mladih i odraslih.

-66 (41 m, 25ž) mladih volontera/ki je kroz 3 inicijative pod nazivom „Zajedno protiv nasilja“ u formi fudbalske utakmice u Nikšiću, Podgorici i Beranama prisutnima (oko 150 osoba) ukazalo na značaj nenasilja među mladima, promovisali zdrave stilove života, značaj fizičke aktivnosti, kao i jednakost u društvu.

Kroz 3 inicijative pod nazivom „Sigurna podrška“ u Nikšiću, Podgorici i Beranama, sa oko 450 odraslih i mladih osoba, razgovarali smo o značaju prijavljivanja, procesuiranja, kaznenim normama i posljedicama u slučajevima dječijih ugovorenih brakova koji su u jedan od oblika trgovine ljudima, tom prilikom je prisutnima podijeljen i promotivni materijal sa kontaktima relevantnih institucija za prijavljivanje slučajeva dječijeg ugovorenog braka (privjesci, hemijske olovke i informativni flajeri).

U realizaciji inicijativa u romskoj i egipćanskoj zajednici uključeno je 9 predstavnika/ca relevantnih institucija: Kancelarija za borbu protiv trgovine ljudima (2 ž), Centar za socijalni rad Podgorica (2 ž), Centar bezbjednosti Podgorica (2m), Centar bezbjednosti Nikšić (2 ž) i Opštinski molitni tim za trgovinu ljudima Nikšić (1 m).

Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija

Odsjek za kontinuirani profesionalni razvoj Zavoda za školstvo je u prethodne dvije godine organizovao i realizovao obuke nastavnika/ca, na osnovu Akcionog plana za Strategije za borbu protiv trgovine ljudima 2019-2024.godina koju sprovodi Ministarstvo unutrašnjih poslova Crne Gore i Nacionalne strategije za medijsku pismenost. Po Strategiji za borbu protiv trgovine ljudima 2019-2024. u 2023. godini Zavod je realizovao dvije obuke na temu „Obrazovni sistem u prevenciji trgovine djecom, sklapanja nedozvoljenih brakova i ekonomske eksploatacije djece“ , kojima je prisustvovalo 24 polaznika/ce. I u 2024. godini realizovana jedna obuka na istu temu 15 nastavnika.

Ovaj Odsjek je u cilju zaštite djece od stavova, običaja, ponašanja i praksi koje mogu imati štetan uticaj (uključujući dječiji, rani i prinudni brak i nezakonito usvajanje), realizovao i sljedeće obuke:

- Obrazovni rad sa djecom i mladima RE populacije, 8 -21 nastavnik/ca
- Škola kao resurs za prevenciju i suzbijanje govora mržnje, radikalizma I nasilnog ekstremizma, 4 - 28 nastavnika
- Prevencija nasilja i zlostavljanja djece u virtuelnom svijetu, 4 – 19 nastavnika
- Obrazovni sistem u prevenciji trgovine djecom, sklapanja nedozvoljenih brakova I ekonomske eksploatacije djece, 4 – 35 polaznika/ca
- Prevencija nasilja – kako stvoriti stimulatívno školsko okruženje, 4-22 polaznika/ce
- Uloga nastavnika u prevenciji vršnjačkog nasilja, 4
- Moje vrijednosti i vrline - u 2024. godini realizovane 2 obuke sa 43 polaznika iz sedam osnovnih podgoričkih škola. Na obuke pozivani timovi: tri profesora razredne nastave i tri profesora predmetne nastave) U 2023.godini realizovana jedna akreditovana obuka za trenere sa 14 polaznika/ca i tri obuke sa 80 polaznika/ca ukupno 94 polaznika/ce.

b. razvijanje životnih vještina djece (uključujući medijsku pismenost i vještine bezbjednosti na internetu), znanja i učešća;

Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija

Zavod za školstvo, odnosno Odsjek za kontinuirani profesionalni razvoj je organizovao i realizovao obuku Medijska pismenost kao ključna kompetencija u obrazovanju, ukupno 9 obuka, sa 221 polaznika/ca za 2023. i 2024.godinu. Svim osnovnim školama distribuiran je Priručnik za medijsku pismenost.

c. uspostavljanje sistema za praćenje i prijavljivanje slučajeva zlostavljanja;

Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija

Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija u okviru MEIS baze (Montenegrin Educational Information System), prati slučajeve nasilja, budući da psihološko-pedagoške službe u školama u MEIS-u imaju modul za registrovanje njihovog rada, time se tu registruju i slučajevi nasilja i mjere koje se sprovode sa učesnicima.

Zavod za školstvo je izradio preporuke, odnosno smjernice i uputio ih svim obrazovno-vaspitnim ustanovama, o tome šta sve škola treba da preduzme i kako da se ponaša u cilju prevencije nasilja i vandalizma. Preporuke se nalaze u dokumentu „Upravljanje problemom nasilja u školama“ koji je predstavljen, u vidu savjetovanja, rukovodiocima i stručnim saradnicima obrazovno-vaspitnih ustanova u Crnoj Gori. Dokument se nalazi na linku: Upravljanje problemom nasilja učenika u školi (www.gov.me).

U dokumentu je apostrofirano šta stvara povoljnu osnovu za racionalno upravljanje problemom nasilja u školi na način što bi se već na ranom školskom uzrastu identifikovali pojedinci koji manifestuju agresivno ponašanje, kao i učenici koji su često žrtve nasilja. Ovim učenicima (i žrtvama i nasilnicima) potrebna individualna (psihološka pomoć) u smislu bolje integracije u školski kolektiv (pokazalo se da su i nasilnici i žrtve zbog određenih karakteristika socijalno izopšteni od ostalih učenika). Druga linija rješavanja problema nasilja u školi podrazumijeva jačanje vaspitne, tj. preventivne uloge škole i izgrađivanje školske klime u kojoj se nasilje ne

isplati (nije „kul“) i gdje su učenici uvjereni da će ih škola zaštititi od svih oblika nasilja (istraživanje je pokazalo da učenicima nije dovoljno samo reći da su u školi sigurni, potrebno je da im to njihovo iskustvo i potvrdi što stvara povoljnu osnovu za racionalno upravljanje problemom nasilja u školi, na način što bi se već na ranom školskom uzrastu identifikovali pojedinci koji često manifestuju agresivno.

Prije početka nastavne godine u obrazovno-vaspitnim ustanovama, formiraju su timovi za podršku učenicima Romima i Egipćanima (pedagog, predstavnik uprave, predstavnik razredne nastave, predstavnik predmetne nastave i medijator) kojim rukovodi koordinator tima.

Koordinatori i članovi tima organizuju, na nivou škole, radionice protiv predrasuda i stereotipa, Paket Nediskriminacije.

<http://www.skolskiportal.edu.me/Ideje%20za%20rjeavanje%20dilema%20izazova/Paket%20nediskriminacija.pdf>

MUP - Odjeljenje za borbu protiv trgovine ljudima

Protokol o postupanju organa, ustanova i organizacija u Crnoj Gori sa djecom koja su uključena u život i rad na ulici u Crnoj Gori potpisan je 2019. godine od strane Ministarstva unutrašnjih poslova/Uprave policije, Ministarstva rada i socijalnog staranja, Ministarstva pravde, Ministarstva prosvjete, nauke i inovacija i Ministarstva zdravlja, a potom je isti i revidiran 2021. godine. Protokol pruža smjernice za djelovanje svim akterima koji se bave djecom, ali i porodicom kako bi zajedničkim djelovanjem mogli da preduzimaju radnje i mjere na zaštiti djeteta uključenog u život i rad na ulici, u skladu sa garantovanim pravima djeteta. Protokol se odnosi na postupanje svih službenih lica i drugih stručnjaka koji obavljaju poslove od značaja za zaštitu djece koja su uključena u život i rad na ulici (policija, centri za socijalni rad, druge ustanove i pružaoci usluga socijalne zaštite, zdravstvene ustanove, vaspitno-obrazovne ustanove, organizacije i dr.). Njime se detaljno definiše postupanje nadležnih institucija sa ciljem unapređenja dobrobiti djece stvaranjem uslova za bezbjedan boravak i rad na ulici koji je koristan za djecu, predupređenjem i sprječavanjem okolnosti i situacija koje izlažu djecu nebezbednim i drugim potencijalno ili stvarno štetnim aspektima života i rada na ulici, i sprovođenje brzog i koordinisanog postupka koji štiti dijete od zloupotrebe i nasilja i obezbjeđuje mu odgovarajuću zaštitu i rehabilitaciju.

U 2023. godini u okviru projekta „Podrška EU jačanju borbe protiv krijumčarenja migranata i trgovine ljudima na Zapadnom Balkanu – EU4FAST WB“ u cilju promovisanja Protokola održani su okrugli stolovi u 3 grada: Bijelo Polje, Bar i Podgorica na temu „Osnaživanje međuinstitucionalne saradnje nadležnih institucija na lokalnom nivou sa ciljem suzbijanja pojave djece uključenom u život i rad na ulici“.

Međuinstitucionalna i međusektorska saradnja dodatno je ojačana potpisivanjem revidiranog Sporazuma o međusobnoj saradnji u oblasti borbe protiv trgovine ljudima (27. maja 2024. godine) između Vrhovnog suda, Vrhovnog državnog tužilaštva, Ministarstva unutrašnjih poslova, Ministarstva prosvjete, nauke i inovacija, Ministarstva zdravlja, Ministarstva rada i socijalnog staranja, JU Centra „Ljubovic“, JU Centra za podršku djeci i porodici Bijelo Polje, Crvenog krsta Crne Gore i nevladinih organizacija: „Crnogorski ženski lobi“, „Sigurna ženska kuća“, „SOS telefon za žene i djecu žrtve nasilja - Nikšić“ i „Centar za bezbjednosna, sociološka i kriminološka istraživanja Crne Gore – Defendologija Nikšić“. Cilj ovog Sporazuma je saradnja na prevenciji, edukaciji, otkrivanju učinilaca, krivičnom gonjenju izvršilaca, kao i identifikaciji, zaštiti, integraciji,

reintegraciji i rehabilitaciji potencijalnih/žrtava trgovine ljudima, naročito žena i djece, uz puno poštovanje njihovih ljudskih prava. Sporazumom će se obezbijediti fizička, psihološka, zdravstvena, socijalna i dječija zaštita žrtava trgovine ljudima, njihova integracija u novo društvo, odnosno reintegracija, u slučaju dobrovoljnog povratka u zemlju porijekla. Potpisnici Sporazuma su saglasni da će pružiti pomoć žrtvama trgovine ljudima, u skladu sa ovim Sporazumom, bez obzira na volju žrtve trgovine ljudima da učestvuje ili ne učestvuje u krivičnom postupku za krivično djelo trgovina ljudima. Potpisnici Sporazuma su se takođe obavezali i da će pružiti informacije o besplatnoj pravnoj pomoći žrtvi trgovine ljudima i ostalim pravima, u skladu sa nadležnostima i zakonskim odredbama.

d. pružanje obuke stručnjacima za brigu o djeci, zakonskim starateljima, stručnjacima za obrazovanje;

Ministarstvo rada i socijalnog staranja

Ministarstvo rada i socijalnog staranja sprovodi niz aktivnosti u cilju zaštite djece od nasilja. U saradnji sa UNICEFOM sprovodi projekat za jačanje sistema zaštite za prevenciju i zaštitu djece od svih oblika nasilja i eksploatacije, koji finansira Evropska unija. U sklopu realizacije projekta u toku je izrada nove Strategije za prevenciju i zaštitu djece od nasilja za period 2025-2029. Implementacijom projekta predviđeno je da najmanje 100 profesionalaca iz različitih sektora, kroz međusektorske obuke (oblast socijalne i dječje zaštite, zdravstva, obrazovanja) ojača kapacitete za pružanje preventivne, multisektorske i holističke podrške i odgovora na nasilje nad djecom, uključujući seksualno nasilje, zlostavljanje i eksploataciju, kao i primjenu standardnih operativnih procedura za rad sa djecom, žrtvama nasilja. U toku sprovođenja projekta započeta je realizacija specijalizovanih obuka stručnih radnika centara za socijalni rad. Obuke će se organizovati i za zdravstvene radnike, ali i za psihijatare i psihologe. Radiće se na unapređenju stručnih kapaciteta službenika policije i predstavnika pravosuđa za rad sa djecom žrtvama nasilja poštujući principe pravde po mjeri djeteta.

Crna Gora se zalaže da svi čionici koji dolaze u kontakt sa žrtvom budu na adekvatan način informisani i obučeni o identifikaciji žrtava trgovine ljudima kao i načinima prevencije i sprječavanju prosjačenja djece pa shodno tome Zavod za socijalnu i dječju zaštitu, u sklopu svojih nadležnosti, bavio se pitanjima koje se odnose na trgovinu ljudima/djecom, kroz akreditaciju programa obuke i organizovanje obuka za stručne radnike iz sistema socijalne i dječje zaštite, u cilju jačanja kapaciteta stručnih radnika.

Akreditovani su sljedeći programi obuke: Program osnovne obuke stručnih radnika-ca, stručnih saradnika-ica i članova-ica multidisciplinarnih timova za prevenciju i suzbijanje dječjih ugovorenih brakova; Program osnovne obuke stručnih radnika-ca i stručnih saradnika-ca i drugih profesionalaca u oblasti socijalne i dječje zaštite o pojavi, vidovima, mehanizmima prevencije i sprečavanja prosjačenja od strane djece; Osnovna obuka stručnih radnika u centrima za socijalni rad za prevenciju, otkrivanje i zaštitu žrtava trgovine djecom; Borba protiv trgovine ljudima – identifikacija i upućivanje žrtava trgovine ljudima; Senzibilizacija stručnih radnikaca za rad sa djecom i mladima RE populacije; Program obuke za stručne radnike centra za socijalni rad u oblasti zaštite dece od zlostavljanja, zanemarivanja i eksploatacije.

Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija

Dio odgovora sadržan u odgovoru na pitanje br.2 pod a).

Zbilježeno je i učešće u radu dvodnevne Konferencije u organizaciji Zavoda za socijalnu i dječju zaštitu – Ministarstvo rada i socijalnog staranja, na temu: Međusektorka saradnja u zaštiti djece od nasilja u porodici, 2023. godine.

Roditeljima i starateljima je na sajtu dostupan „Priručnik za roditelje/staratelje“, a školama koje su obuhvaćene obukama za socio-emocionalne vještine dostavljeni su štampani formati Priručnika.

- e. pristup obrazovanju i zdravstvenoj zaštiti za ranjivu djecu, uključujući iz manjinskih grupa, djecu migrante bez pratnje i djecu radnika migranata;

Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija

Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija, u saradnji sa Ministarstvom ljudskih i manjinskih prava, Zavodom za školstvo, Nacionalnim romskim savjetom i nevladinim organizacijama koje se bave pitanjima pripadnika romske i egipćanske zajednice, tokom marta mjeseca promoviše upis djece u predškolske ustanove, prvi razred osnovne škole i srednje škole u Podgorici, Nikšiću, Beranama i Tivtu. Ove četiri opštine posjetio je tim sastavljen od predstavnika navedenih institucija i nevladinih organizacija koji su razgovarali s roditeljima i djecom doraslom za upis u predškolsko vaspitanje i u prvi razred osnovne škole, sa ciljem da im se ukaže na obavezu i značaj osnovnog obrazovanja. Oni su takođe, razgovarali i sa učenicima devetog razreda osnovne škole kako bi ih podstakli na upis u srednje škole. Ideja kampanje je podizanje svijesti roditelja o važnosti njihove podrške djeci na putu obrazovanja, Zajednička poruka svih koji su se obratili bila je da je škola najbolji put uspjeha svakog pojedinca, porodice i zajednice.

Dodijeljeni su flajeri na crnogorskom, romskom i albanskom jeziku u cilju informisanja roditelja o mogućnostima upisa RE djece u predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje. Naglašeno je da, ukoliko roditelji nemaju mogućnosti da upišu djecu elektronskim putem, mogu da se obrate obrazovnoj ustanovi, koja će pružiti pomoć pri upisu, a takođe tu su i saradnici u socijalnoj inkluziji (medijatori). Obezbijeđen je besplatan prevoz za oko 600 (šeststo) učenika/ca osnovnih škola RE zajednice u Podgorici, Nikšiću, Beranama i na Cetinju.

Nastavilo se sa angažovanjem saradnika/ca (medijatori) u socijalnoj inkluziji RE u obrazovanju, shodno normativu. Ova praksa se pokazala kao izuzetno korisna za obuhvat djece RE populacije sistemom obrazovanja, kao i za smanjenje drop-outa. Primjenjuje se Protokol o postupanju i prevenciji ranog napuštanja školovanja, u kome se olakšava rad sa djecom u riziku od napuštanja školovanja.

Srednjoškolicima studentima/kinjama RE zajednice dodjeljuju se stipendije za školovanje- Iznos stipendija za srednjoškolce/ke, na mjesečnom novu iznosi 60 eura (šesdeset), dok za studente/kinje, 225 eura (dvesta dvadeset pet).

Studentski domovi u okviru svojih smještajnih kapaciteta namjenski opredjeljuju do 5% kapaciteta za smještaj studenata sa invaliditetom, studenata RE populacije i korisnicima materijalnog obezbjeđenja.

MUP - Direktor za upravne poslove, državljanstvo i strance

U cilju preventivnog djelovanja i otkrivanja žrtava trgovine ljudima, putem intervjua koji se obavljaju sa maloljetnim strancima koji traže međunarodnu zaštitu, neposredno nakon prijema i tokom boravka u Centru za prihvata, stručna službena lica – psiholog, socijalni radnik, medicinski

radnik i vaspitač posebnu pažnju posvećuju identifikaciji potencijalnih žrtava trgovine ljudima, kako bi se mogle sprovesti odgovarajuće procedure, u cilju pomoći eventualnim žrtvama. Identifikacija ranjivosti i posebnih potreba u najranijoj fazi je važna kako bi se ublažili, spriječili i eliminisali rizici trgovine ljudima.

U kontaktu sa strancima koji traže međunarodnu zaštitu stručno osoblje Centra obraća pažnju na fizičke indikatore (modrice, ožiljci) i psihičke indikatore (pretjerana pokornost, reagovanje ili samouvjerenost), govor tijela, način vođenja razgovora sa osobljem i licima sa kojima su u pratnji, ali pažnja se obraća i na druge indikatore.

Smještajni kapaciteti imaju dvadesetčetvoročasovno fizičko i tehničko obezbeđenje. U kontinuitetu se vrši nadzor svih aktivnosti izvan smještajnih jedinica, kontrola ulaska i izlaska svih lica i utvrđivanje identiteta, čime bi se onemogućio pristup trećim licima.

Pažnja je posebno usmjerena na maloljetne migrante, naročito one bez pratnje, kojima se shodno Zakonu o međunarodnoj i privremenoj zaštiti stranaca određuje staratelj od strane nadležnog Centra za socijalni rad i koji se brine o najboljem interesu maloljetnika tokom trajanja cjelokupnog postupka međunarodne zaštite (azila).

U Centru za prihvata postoji prostor-kancelarija posebne namjene u kojoj socijalni radnici i psiholog obavljaju intervjue kako bi se osiguralo da podijeljene informacije ostanu tajne. To omogućava i izgradnju povjerenja i stvaranje povoljnih preduslova za dalju pomoć i saradnju.

Sva maloljetna lica imaju pristup obrazovanju uz obezbjeđenje udžbenika, nastavne literature i školskog pribora, a pruža im se podrška i pomoć u savladavanju nastavnog gradiva. Takođe se za djecu, kako predškolskog tako i školskog uzrasta, u okviru okupacione terapije organizuju različite edukativne i kreativne radionice.

U pogledu ostvarivanja prava na zdravstvenu zaštitu važno je napomenuti da se prvi inicijalni pregled (procjena zdravstvenog stanja) obavlja od strane ljekara i medicinskog radnika na prijemu lica na prihvata. Ukoliko se utvrdi da je neophodno urgentno djelovati imajući u vidu zdravstveno stanje, lice se upućuje u Urgentni Centar Crne Gore (u pratnji medicinskog radnika) ili se poziva hitna medicinska pomoć, u zavisnosti od zdravstvenog problema. Maloljetna lica se odvođe kod pedijatra, a ukoliko se ukaže potreba za ostvarivanjem specijalizovane zdravstvene zaštite ista se ostvaruje na višim nivoima, uz pratnju medicinskog radnika i po potrebi prevodioca.

Ministarstvo zdravlja

U okviru zdravstvenih ustanova svih nivoa zdravstvene zaštite- primarnom, sekundarnom i tercijarnom nivou žrtvama i potencijalnim žrtvama trgovine ljudima pružaju se nesmetano zdravstvene usluge, odnosno zdravstvena zaštita konkretno u ustanovi za koju se pojavi potreba za pružanjem usluge. Žrtve i potencijalne žrtve trgovine ljudima dolaze u zdravstvene ustanove radi dobijanja adekvatne zaštite u prisustvu službenika Uprave policije ili službenika Centra za socijalni rad. Radi postupanja sa žrtvama i potencijalnim žrtvama zdravstvenim radnicima se na godišnjem nivou organizuju obuke u saradnji između Ministarstva zdravlja i Ministarstva unutrašnjih poslova. Kada se ukaže potreba za tim Ministarstvo zdravlja koordinira pružanje zdravstvenih usluga između zdravstvenih ustanova.

f. registracija rođenja za svu djecu rođenu u zemlji.

MUP - Direktorat za upravne poslove, državljanstvo i strance

Jedna od prioritetnih oblasti, koje su u nadležnosti Direktorata za građanska stanja i lične isprave, a tiču se prava sve djece rođene u Crnoj Gori, je pravo univerzalne registracije prijave rođenja, za svu djecu bez izuzetka, tako i za djecu Roma i Egipćana; djecu izbjeglica i raseljenih i interno raseljenih lica; djecu napuštenu od strane majki; djecu rođene u zdravstvenoj ustanovi, kao i djecu rođene van zdravstvene ustanove.

Shodno odredbama Zakona o matičnim registrima rođenje djeteta u porodilištu ili drugoj zdravstvenoj ustanovi obavezna je da prijavi zdravstvena ustanova, bez izuzetka. Naknadni upis rođenja djeteta izvršiće se nakon isteka roka od 30 dana od dana kada je dijete rođeno, a nije upisano u registar rođenih, nakon sprovedenog postupka utvrđivanja činjenica u vezi rođenja. Ukoliko se u sprovedenom postupku utvrdi da nema osnova za upis donijeće rješenje o odbijanju prijave za upis.

Najveći izazov predstavljao je upis u matični registar rođenih djece rođene van zdravstvene ustanove, te je u tom dijelu, značajan progres napravljen 2015. godine usvajanjem Zakona o izmjenama i dopunama zakona o vanpraničnom postupku, kroz utvrđivanje vremena i mjesta rođenja za ona lica koja nijesu upisana u matični registar rođenih, a koja vrijeme i mjesto vlastitog rođenja ne mogu da dokažu na način predviđen propisima kojima se uređuje vođenje matičnih registara.

Vanparnični postupak pokreće se prijedlogom lica koje nije upisano u matični registar rođenih, ili prijedlogom svakog lica koje ima neposredni pravni interes, odnosno organa starateljstva. U cilju lakšeg ostvarivanja prava predviđeno je da je mjesno nadležan svaki stvarno nadležni sud. Nadležni sud dostavlja pravosnažno rješenje o vremenu i mjestu rođenja organiozacionim jedinicama ovog Ministarstva u roku od 8 dana od dana pravosnažnosti, radi evidentiranja činjenice rođenja u matični registar rođenih.

Napominjemo, da je pravo univerzalne registracije djece, prioritetna oblast ovog Ministarstva, bez izuzetka pa i u slučajevima kada je u pitanju upis djece u matični registar rođenih kada je majka nepoznata ili joj nedostaje identifikacioni dokument.

Napuštena djeca zaštićena su odredbama Porodičnog zakona, koji se primjenjuje i na roditelja koji zloupotrebljava roditeljska prava ili grubo zanemaruje roditeljske dužnosti. Organ nadležan za vođenje matičnog registra rođenih dužan je da nakon saznanja prijavi organu starateljstva rođenje djeteta čiji jedan ili oba roditelja nijesu poznati, radi preduzimanja mjera za njegovu zaštitu. Takođe, organ državne uprave nadležan za poslove socijalnog staranja, preduzima radnje iz svoje nadležnosti u cilju prevencije napuštanja, upisa napuštene djece u registre rođenih i institucionalizacije ove djece.

Takođe, shodno Zakonu o matičnim registrima rođenje djeteta čiji su roditelji nepoznati upisuje se u matični registar rođenih u opštini u kojoj je dijete nađeno. Upis se vrši na osnovu izvršnog rješenja organa starateljstva koje sadrži: ime, prezime, pol i mjesto rođenja. Kao mjesto rođenja upisuje se mjesto u kojem je dijete nađeno. Izvršno rješenje organa starateljstva donosi se na osnovu zapisnika o nalasku djeteta. Zapisnik se, uz rješenje, dostavlja službenom licu.

Shodno Zakonu o upravnom postupku, prilikom sprovođenja postupka upisa djeteta u matični registar rođenih, u slučajevima kada majka ne posjeduje identifikacioni dokument kao dokazna

sredstva mogu se koristiti sva sredstva pogodna za utvrđivanje činjeničnog stanja, a koja odgovaraju pojedinom slučaju, kao što su isprave, iskazi svjedoka, izjave stranaka, nalazi i mišljenja vještaka, tumača i uviđaj. Opštepoznate činjenice, činjenice koje su poznate javnom pravnom organu i zakonske pretpostavke ne treba dokazivati.

U skladu sa navedenim, u potpunosti su stvoreni uslovi za ostvarivanje prava univerzalne registracije prijave rođenja, za svu djecu bez izuzetka, što je i cilj Ministarstva unutrašnjih poslova.

3. Koje mjere se preduzimaju u vašoj zemlji za bavljenje ranjivostima vezanih za rodnu dimenziju trgovine ljudima?

Ministarstvo rada i socijalnog staranja

U Crnoj Gori se kontinuirano provode različite mjere kako bi se zaštitila ranjiva populacija od trgovine ljudima, s posebnim naglaskom na rodnu dimenziju. Ove mjere uključuju širok spektar aktivnosti, uključujući edukativne kampanje, obuke, jačanje institucionalnih kapaciteta i podršku žrtvama. Edukativne kampanje su ključne jer podižu svijest javnosti o opasnostima trgovine ljudima, a posebno naglašavaju rodno specifične aspekte, kao što su rizici koje žene i djevojke mogu doživjeti u ovom kontekstu. Osim toga, institucije koje pružaju podršku žrtvama trgovine ljudima redovno rade na jačanju svojih kapaciteta kako bi mogle pružiti adekvatnu podršku, uključujući žrtve rodno zasnovane eksploatacije. Programi podrške ženama i djevojkama koje su posebno ranjive na trgovinu ljudima takođe igraju važnu ulogu u prevenciji i zaštiti. Obuke koje uključuju rodnu dimenziju osiguravaju da osoblje koje radi na ovom problemu ima potrebna znanja i vještine kako bi efikasno radilo na zaštiti žrtava i borbi protiv trgovine ljudima.

MUP - Odjeljenje za borbu protiv trgovine ljudima

Ministarstvo učestvuje su sprovođenju Startegije implementacije Rezolucije Savjeta bezbjednosti Ujedinjenih nacija – Žene, mir i bezbjednosti i njoj pratećih rezolucija 2024-2027. godina, sa Akcionim planom za period 2024-2025. godina. U okviru Akcionog plana, u sklopu Operativnog cilja, 3 Povećati svijest o značaju zaštite žena i djevojčica u konfliktnim i postkonfliktnim zonama kroz organizovanje obuka na ovu temu, planirana je realizacija kampanje specifično targetirane ka ženama koje se ubrajaju u ranjive grupe o upoznavanju sa fenomenom trgovine ljudima.

Predstavnice MUP-a bile su članice Delegacije Crne Gore koju je predvodio ministar ljudskih i manjinskih prava na prezentovanju Trećeg periodičnog izvještaja Crne Gore o sprovođenju Konvencije za eliminaciju svih oblika diskriminacije žena na 88. zasjedanju Komiteta za eliminaciju svih oblika diskriminacije žena CEDAW - 15. maja 2024. godine. Jedna od oblasti koja se ovom Konvencijom posebno tretira je i oblast borbe protiv trgovine ljudima, gdje je prilikom izvještavanja fokus na posebnoj osjetljivost žena i djevojčica u odnosu na trgovinu ljudima.

Podaci sadržani u odgovoru na pitanje br. 42 u pogledu broja identifikovanih žrtva trgovine ljudima u prethodne tri godine, pokazuju da su žene i djevojčice više izložene ovoj pojavi u odnosu na lica muškog pola. Stoga se i u svim obukama i edukacijama koje se organizuju posebna pažnja posvećuje i pitanju rodne dimenzije kada je trgovine ljudima u pitanju.

4. Koje konkretne mjere se preduzimaju kako bi se smanjila ranjivost na trgovinu ljudima iz manjina u nepovoljnom položaju? Molimo vas da navedete informacije o politikama i mjerama u sledećim oblastima:

a. istraživanje;

Ministarstvo rada i socijalnog staranja - Crna Gora sprovodi ciljana istraživanja koja se fokusiraju na identifikaciju specifičnih faktora koji dovode do ranjivosti manjina na trgovinu ljudima. Ova istraživanja pomažu u dubljem razumijevanju uzroka i dinamike trgovine ljudima u kontekstu manjinskih grupa, omogućavajući donošenje ciljanih politika i mjera. Osim toga, istraživanja pružaju osnovu za razvoj programa podrške i intervencija koji su prilagođeni potrebama i karakteristikama različitih manjinskih grupa.

MUP - Odjeljenje za borbu protiv trgovine ljudima

Početakom 2023. godine u okviru Projekta "PACT- spriječavanje i borba protiv trgovine ljudima na Zapadnom Balkanu" koji je bio regionalnog karaktera i u okviru kojeg je Crna Gora bila jedna od država učesnica, sprovedeno je Istraživanje o poznavanju i primjeni Protokola o postupanju organa, ustanova i organizacija sa djecom uključenom u život i rad na ulici u Crnoj Gori sa preporukama za dalje unaprjeđenje stanja u ovoj oblasti. Istraživanje je podrazumijevalo terenske posjete onim gradovima u kojima je evidentirana u većem obimu pojavu djece uključene u rad na ulici, i to: Podgorici, Nikšiću, Bijelom Polju, Beranama, Baru, Ulcinju i Budvi, a u cilju obavljanja razgovora - intervjuisanja nadležnih subjekata koji u svom radu dolaze ili mogu doći u kontakt sa djecom uključenom u život ili rad na ulici.

Intervjuisanje je sprovedeno prvenstveno sa lokalnim predstavnicima institucija koje su potpisnice Protokola - ukupno 57 lica, od kojih 23 službenika centara za socijalni rad, 16 službenika policije i 13 prosvjetnih radnika u navedenih 7 gradova. Posebno, intervjuisano je 100 maloljetnih lica- ispod 18 godina starosti, pripadnika romske populacije iz 5 romskih naselja.

Razgovori su vođeni sa zaposlenima u centrima za socijalni rad, odjeljenjima bezbjednosti, osnovnim školama, Javnim ustanovama socijalne i dječje zaštite, NVO, dok su upitnici dostavljeni predstavnicima sudstva, tužilaštva i zdravstvenim radnicima. Fokus upitnika je bio na ispitivanju mogućnosti praktičnih primjena metoda međuinstitucionalne saradnje definisane Protokolom, kao i poimanja uzroka i posledica pojave života i rada djece na ulici, sa akcentom na definisanju konkretnih koraka i preporuka u odnosu na što bolju i efikasniju implementaciju Protokola, a sve sa krajnjim ciljem - suzbijanja pojave djece koja su uključena u život i/ili rad na ulici.

Posebna kategorija upitnika je sačinjena za predstavnike RE populacije, konkretno djeci do 18 godina starosti u naseljima Talum (Berane), Željezara i pod Trebjesom (Nikšić), Konik (Podgorica), (Palestina) Budva. Upitnici za ovu kategoriju lica su bili fokusirani na faktore koji utiču na to da dijete bude primorano na rad i boravak na ulici, sa posebnim akcentom na njihovo viđenje odnosa nadležnih subjekata na ovu pojavu.

Istraživanje je rezultiralo određenim zaključcima i preporukama koje su predstavljene na okruglima stolovima koji su krajem 2023. godine održani u 3 grada: Bijelo Polje, Bar i Podgorica na temu „Osnaživanje međuinstitucionalne saradnje nadležnih institucija na lokalnom nivou sa ciljem suzbijanja pojave djece uključene u život i rad na ulici“, a sve sa ciljem efikasnije primjene Protokola i suzbijanja pojave djece uključene u život i/ili rad. Okrugli stolovi su održani u okviru

realizacije projekta „Podrška EU jačanju borbe protiv krijumčarenja migranata i trgovine ljudima na Zapadnom Balkanu – EU4FAST WB“.

b. kampanje za informisanje, podizanje svijesti i edukaciju;

MUP – Odjeljenje za borbu protiv trgovine ljudima

U 2023. godini, Ministarstvo unutrašnjih poslova je u saradnji sa Misijom Međunarodne organizacije za migracije u Crnoj Gori realizovalo kampanju povodom obilježavanja 30. jula – svjetskog Dana borbe protiv trgovine ljudima pod nazivom „Prepoznaj i prijavi trgovinu ljudima“. Kampanja je realizovana sa ciljem skretanja pažnje javnosti - građana, putnika, turista koji borave u Crnoj Gori o ovom fenomen, a istom je bilo obuhvaćeno 15 lokalnih samouprava - Podgorica, Ulcinj, Bar, Budva, Kotor, Tivat, Herceg Novi, Cetinje, Nikšić, Berane, Rožaje, Žabljak, Pljevlja, Kolašin i Bijelo Polje. U navedenim gradovima postavljeni su štandovi putem kojih su predstavnici Ministarstva u saradnji sa lokalnim predstavnicima Crvenog krsta Crne Gore i nevladinim organizacijama Crnogorski ženski lobi, SOS telefon za žene i djecu žrtve nasilja – Nikšić i Centar za bezbjednosna, sociološka i kriminološka istraživanja Crne Gore "Defendologija" i Međunarodne organizacije za migracije, pružali informacije i uručivali informativni materijal (flajere i liflete) o ovoj negativnoj društvenoj pojavi, kao i informisali o službama za pomoć i podršku. Cilj ove kampanje bio je povećanje opšte informisanosti o najzastupljenijim vidovima trgovine ljudima, indikatorima koji mogu pomoći u prepoznavanju trgovine ljudima, kao i institucijama kojima građani mogu prijaviti svoju sumnju na trgovinu ljudima.

Tokom trajanja kampanje, u jeku turističke sezone, upriličena su gostovanja na tv i radio stanicama sa nacionalnom frekvencijom, a takođe je emitovan TV spot kojim se promovise SOS telefon za žrtve trgovine ljudima - 11 6666, koji je izrađen uz podršku Ambasade Sjedinjenih američkih država u Podgorici, linije koja je dostupna 24 časa i prema kojoj su pozivi anonimni i besplatni.

Predstavnice Odjeljenja Ministarstva unutrašnjih poslova za borbu protiv trgovine ljudima održale su dana 26. oktobra 2023. godine čas na temu borbe protiv trgovine ljudima za učenike u OŠ „Sutjeska“ u Podgorici i tom prilikom podijelile i informativne liflete na ovu temu.

Takođe, posebna pažnja je posvećena i pitanju povećane ranjivosti u odnosu na trgovinu ljudima uslijed migracija stanovništva izazvanih ratnim sukobom u Ukrajini, naročito po pitanju žena i djevojčica. Država Crna Gora je reagovala na isti način kao i zemlje članice EU i aktivirala mehanizam privremene zaštite, donošenjem Odluke o odobravanju privremene zaštite licima iz Ukrajine, koja je produžena početkom marta 2024.g. do marta 2025. godine. Polazeći od preporuka Specijalnog predstavnika i koordinatora za borbu protiv trgovine ljudima OEBS-a o potrebi jačanja prevencije trgovine ljudima u tokovima masovnih migracija, uz podršku Misije Međunarodne organizacije za migracije i u saradnji sa Crvenim krstom i ostalim partnerima Ministarstvo unutrašnjih poslova je učinilo dostupnim informacije svim ukrajinskim državljanima i državljanima koji su u Crnoj Gori, o tome gdje mogu dobiti pomoć i podršku ako smatraju da su im prava ugrožena i da mogu biti u situaciji eksploatacije. Dopunjen je Informator za strance koji traže međunarodnu zaštitu u Crnoj Gori i informacijama korisnim za borbu protiv trgovine ljudima, a sve ove informacije su u mogućnosti dobiti i putem telefona (telefonska linija - 080 041 041) koji sadrži i snimljene informacije kao i mogućnost razgovora sa operaterom na jeziku koji ova lica razumiju.

Ministarstvo rada i socijalnog staranja

Vlada, zajedno sa relevantnim nevladinim organizacijama, provodi kampanje koje su usmjerene na podizanje svijesti o rizicima trgovine ljudima među manjinama u nepovoljnom položaju. Ove kampanje koriste različite kanale komunikacije, uključujući medije, društvene mreže, škole i zajednice, kako bi informisale manjinske grupe o znakovima trgovine ljudima, njihovim pravima i dostupnim resursima podrške. Takođe, provode se edukativni programi koji ciljaju specifične manjinske grupe kako bi se povećala svijest o njihovim pravima, smanjili faktori rizika i osnažili pojedinci da prepoznaju i odgovore na situacije trgovine ljudima.

Ministarstvo rada i socijalnog staranja izradilo je Nacionalni plan za implementaciju Konvencije Savjeta Evrope (2023-2027) kojim je predvidjela niz obuka i kampanja za stručnjake, edukativne radionice za romsku i egipćansku populaciju o uzrocima, rasprostranjenosti i posljedicama nasilja, pravima žrtava, kao i promociju licenciranih servisa koji se bave pitanjem dječjeg nedozvoljenog ugovorenog braka i prosjačenja.

Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija

Ministarstvo prosvjete nauke i inovacija uključeno je u realizuju aktivnsoti povodom obilježavanja 18. oktobra – Evropskog dana borbe protiv trgovine ljudima, kroz upućivanje cirkularnog pisma svim osnovnim i srednjim školama u Crnoj Gori da se u susret ovom datumu organizuju informativno edukativne aktivnsoti kako bi se podigla svijest djece o ovom fenomenu:

- U 2022. godini u 49 osnovnih i srednjih škola (31 osnovnih i 18 srednjih škola) obilježen je 18. oktobar, Evropski dan borbe protiv trgovine ljudima. Povodom ovog dana, obilježeno je 363 radionica, prezentacija, predavanja na temu sajber nasilje i trgovina ljudima, seksualno nasilje, seksualna eksploatacija, likovna izražavanja, dokumentarni filmovi, dramski komad, skečevi, predavanja, debate itd. Takođe škole su na svojim facebook stranicama, kao i na svojim sajtovima objavljivali materijale koje se odnose na 18. oktobar – Evropski dan borbe protiv trgovine ljudima.

- U 2023. godini u više od 70 osnovnih i srednjih škola obilježen je 18. oktobar, Evropski dan borbe protiv trgovine ljudima. Povodom ovog dana, obilježeno je preko 700 radionica, prezentacija, predavanja na temu sajber nasilje i trgovina ljudima, seksualno nasilje, seksualna eksploatacija, likovna izražavanja, dokumentarni filmovi, dramski komad, skečevi, predavanja, debate itd. Takođe, škole su na svojim facebook stranicama, kao i na svojim sajtovima objavljivali materijale koje se odnose na 18. oktobar - Evropski dan borbe protiv trgovine ljudima.

I u 2021. godini u skladu sa skrivnostima predviđenim Akcionim planom za praćenje impelmetacije Startegija za borbu protiv trgovine ljudima za period 2019-2024., za 2021. godinu, a koja se odnosila na organizovnje radionica za učenike osnovnih i srednjih škola na temu prevencije trgovine ljudima/djecom - održano 427 radionica, časova, dramskih prikaza i drugih aktivnosti u osnovnim i srednjim školama.

Ministarstvo ljudskih i manjinskih prava

U okviru obilježavanja 8. aprila, Svjetskog dana Roma, organizovane su radionice na temu osjetljivosti žena i djevojčica na trgovinu ljudima u osnovnim školama u Baru, Beranama, Podgorici, Nikšiću, Herceg Novom i Tivtu. Prema povratnim informacijama, realizovano je 45

radionica, predstava, debata, likovne i literarne aktivnosti, kao i ostale aktivnosti koje se odnose na obilježavanje 8. aprila, kao i opšte o ljudskim pravima.

U saradnji sa NVO „Udruženje za podršku Roma i Egipćana“ iz Berana je u četvrtom kvartalu 2023. godine organizovalo Radionicu u Beranama romskoj i egipćanskoj populaciji na temu: Borba protiv trgovine ljudima, Ugovorenih brakova i prosjačenja. Na radionici su učestvovala 45 pripadnika romske i egipćanske populacije.

c. društveno-ekonomske inicijative usmjerene na osnovne i strukturne uzroke;

d. programi obrazovanja, stručnog usavršavanja i zapošljavanja.

Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija

U Crnoj Gori je evidentan dolazak lica iz ratom zahvaćene Ukrajine koja su bila prisiljena da zemlju porijekla napuste zbog oružanih sukoba. Među njima je i veliki broj djece. Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija je blagovremeno preduzelo aktivnosti kako bi se odgovorilo na razvojne i obrazovne potrebe djece i učenika iz Ukrajine i omogućilo uključivanje u obrazovno-vaspitni proces. Prema podacima iz Informativnog sistema obrazovanja (MEIS) u obrazovni sistem Crne Gore uključeno je 526 djece iz Ukrajine i to 208 koja imaju status raseljenih lica i 318 djece/učenika koja nijesu raseljena lica. U avgustu 2022. godine svim ustanovama Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija uputilo je dopis koji se odnosio na preporuku za pružanje dodatne podrške djeci i roditeljima iz Ukrajine u cilju njihove potpune uključenosti u vaspitno-obrazovni sistem Crne Gore. Takođe, preporučeno je da ustanove formiraju timove za podršku integraciji djece iz Ukrajine koji saraduju sa roditeljima/starateljima i učenicima. U cilju otklanjanja nedoumica, određene su osobe za kontakt u Ministarstvu. Data je saglasnost za povećanje broja formiranih odjeljenja u školama u kojima se upisao veći broj učenika stranaca. Realizovana je podrška učenja crnogorskog jezika kao nematernjeg prema javno važećem predmetnom programu sa dva dodatna časa sedmično koji su finansirani iz Budžeta Ministarstva prosvjete, nauke i inovacija.

U saradnji sa UNICEF-om Ministarstvo je tokom prethodne nastavne godine realizovalo Program *Podrška uključivanja djece iz Ukrajine u obrazovni sistem Crne Gore* u okviru kojeg je realizovano više aktivnosti. Pripremljeni je i dizajniran informativni materijali za roditelje/staratelje o dostupnosti vaspitno-obrazovnih ustanova prema uzrastu djece/učenika, detaljnim procedurama upisa. Informativni materijal je preveden na ukrajinski jezik i objavljen je na platformama Ministarstva prosvjete, nauke i inovacija i Ambasade Ukrajine u Crnoj Gori. Takođe, štampan je u 2.500 primjeraka koji su distribuirani obrazovno-vaspitnim ustanovama, Ukrajinskom centru u Podgorici i Ukrajinskoj ambasadi.

Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija, u saradnji sa Ministarstvom ljudskih i manjinskih prava, Zavodom za školstvo, Nacionalnim romskim savjetom i nevladinim organizacijama koje se bave pitanjima pripadnika romske i egipćanske zajednice, tokom marta mjeseca promoviše upis djece u predškolske ustanove, prvi razred osnovne škole i srednje škole u Podgorici, Nikšiću, Beranama i Tivtu. Ove četiri opštine posjetio je tim sastavljen od predstavnika navedenih institucija i nevladinih organizacija koji su razgovarali s roditeljima i djecom doraslom za upis u predškolsko vaspitanje i u prvi razred osnovne škole, sa ciljem da im se ukaže na obavezu i značaj osnovnog obrazovanja. Oni su takođe, razgovarali i sa učenicima devetog razreda osnovne škole kako bi ih podstakli na upis u srednje škole. Ideja kampanje je podizanje svijesti roditelja o važnosti njihove

podrške djeci na putu obrazovanja, Zajednička poruka svih koji su se obratili bila je da je škola najbolji put uspjeha svakog pojedinca, porodice i zajednice.

Dodijeljeni su flajeri na crnogorskom, romskom i albanskom jeziku u cilju informisanja roditelja o mogućnostima upisa RE djece u predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje. Naglašeno je da, ukoliko roditelji nemaju mogućnosti da upišu djecu elektronskim putem, mogu da se obrate obrazovnoj ustanovi, koja će pružiti pomoć pri upisu, a takođe tu su i saradnici u socijalnoj inkluziji (medijatori). Obezbijeđen je besplatan prevoz za oko 600 (šeststo) učenika/ca osnovnih škola RE zajednice u Podgorici, Nikšiću, Beranama i na Cetinju.

Nastavilo se sa angažovanjem saradnika/ca (medijatori) u socijalnoj inkluziji RE u obrazovanju, shodno normativu. Ova praksa se pokazala kao izuzetno korisna za obuhvat djece RE populacije sistemom obrazovanja, kao i za smanjenje drop-outa. Primjenjuje se Protokol o postupanju i prevenciji ranog napuštanja školovanja, u kome se olakšava rad sa djecom u riziku od napuštanja školovanja

Angažovano je 24 saradnika (medijatora) u osnovnim školama: u Podgorici, Nikšiću, Baru, Beranama, Ulcinju, Herceg Novom i Tivtu. Od 10. juna do 3. jula 2022. godine, organizovana je obuka za saradnika u socijalnoj inkluziji Roma i Egipćana u obrazovanju, u kome su posebno bili ohrabljani pripadnici/ce romske i egipćanske zajednice da se prijave na ovaj poziv. Od ukupno 23 prijavljenih kandidata, obuku je pohađalo 19 kandidata pripadnika RE zajednice, koji su stekli zvanje "Saradnik u socijalnoj inkluziji Roma i Egipćana u obrazovanju".

Srednjoškolicima studentima/kinjama RE zajednice dodjeljuju se stipendije za školovanje- Iznos stipendija za srednjoškolce/ke, na mjesečnom novu iznosi 60 eura (šesdeset), dok za studente/kinje, 225 eura (dvesta dvadeset pet).

Studentski domovi u okviru svojih smještajnih kapaciteta namjenski opredjeljuju do 5% kapaciteta za smještaj studenata sa invaliditetom, studenata RE populacije i korisnicima materijalnog obezbjeđenja.

Ministarstvo rada i socijalnog staranja

Zakonom o posredovanju pri zapošljavanju i pravima za vrijeme nezaposlenosti („Sl. list CG“, broj 24/19) propisano je da se nezaposlenim licem smatra lice od 15 do 67 godina života, koje je crnogorski državljanin, nalazi se na evidenciji Zavoda za zapošljavanje Crne Gore, sposobno ili djelimično sposobno za rad, koje nije zasnovalo radni odnos, aktivno traži zaposlenje i raspoloživo je za rad.

Nezaposlenim licem, smatra se i stranac koji, pored navedenih uslova, a u skladu sa posebnim zakonom, ima:

- dozvolu za stalni boravak;
- dozvolu za privremeni boravak za lice bez državljanstva;
- dozvolu za privremeni boravak do tri godine, u skladu sa članom 220 Zakona o strancima ("Službeni list CG", br. 12/18 i 3/19);
- dozvolu za privremeni boravak radi spajanja porodice sa crnogorskim državljaninom ili sa strancem koji ima dozvolu za stalni boravak;
- dozvolu za privremeni boravak iz humanitarnih razloga;
- priznat status izbjeglice ili odobrenu dodatnu zaštitu;

- odobren azil, supsidijarnu zaštitu ili koji traži međunarodnu zaštitu, protekom roka od devet mjeseci od dana podnošenja zahtjeva za međunarodnu zaštitu.

Navedeni zakon ne prepoznaje žrtve trgovine ljudima, kao ni lica koja su u riziku od trgovine ljudima, kao posebnu ciljnu grupu. Međutim, ovaj zakon daje određenje posebno osjetljivih grupa nezaposlenih lica, pod kojima bi se mogla podvesti i lica koja su žrtve trgovine ljudima, kao i lica koja su u riziku od trgovine ljudima. Naime, pod pojmom posebno osjetljive grupe nezaposlenih lica smatraju se lica koja su zbog različitih okolnosti u riziku od socijalne isključenosti (sociodemografske karakteristike, nedovoljno ili neodgovarajuće obrazovanje, zdravstveni razlozi i dr.), zbog čega su u nepovoljnijem položaju na tržištu rada.

Nezaposlena lica koja se nalaze na evidenciji Zavoda za zapošljavanje, mogu koristiti usluge za tržište rada (priprema za zapošljavanje i posredovanje pri zapošljavanju), biti uključena u programe aktivne politike zapošljavanja, kao i ostvarivati prava za vrijeme nezaposlenosti, u skladu sa navedenim zakonom.

Zakon o radu ("Službeni list CG", br. 74/19, 8/21, 59/21, 068/21 i 145/21) ne prepoznaje žrtve trgovine ljudima kao posebnu kategoriju u kontekstu zaštite prava iz rada i po osnovu rada. Navedenim zakonom zabranjena je diskriminacija, neposredna i posredna, kako lica koja traže zaposlenje, tako i zaposlenih s obzirom na rasu, boju kože, nacionalnu pripadnost, društveno ili etničko porijeklo, vezu sa nekim manjinskim narodom ili manjinskom nacionalnom zajednicom, jezik, vjeru ili uvjerenje, političko ili drugo mišljenje, pol, promjenu pola, rodni identitet, seksualnu orijentaciju, zdravstveno stanje, invaliditet, starosnu dob, imovno stanje, bračno ili porodično stanje, trudnoću, pripadnost grupi ili pretpostavci o pripadnosti grupi, političkoj partiji, sindikalnoj ili drugoj organizaciji, ili neko drugo lično svojstvo.

Zavod za zapošljavanje

Zakonom o posredovanju pri zapošljavanju i pravima za vrijeme nezaposlenosti ("Sl. list CG", br. 024/19) definisano je da, između ostalih lica, nezaposlenim licem se smatra i stranac koji, u skladu sa posebnim zakonom, ima dozvolu za privremeni boravak iz humanitarnih razloga. Trenutno (na dan 23. april 2024. godine) se na evidenciji ZZZCG nalaze dva lica koja ispunjavaju navedeni status. Navedenim licima omogućen je pristup tržištu rada u Crnoj Gori i omogućeno im je ostavriavanje prava po osnovu nezaposlenosti kao i ostalim nezaposlenim licima. Navedenim licima je shodno Zakonu o posredovanju pri zapošljavanju i pravima za vrijeme nezaposlenosti pružen stručni tretman koji se odnosi na informisanje o mogućnostima i uslovima zapošljavanja, o posredovanju pri zapošljavanju, profesionalnih orijentaciji, uključivanju u mjere aktivne politike zapošljavanja, a sve u cilju njegove zapošljivosti. Ovim licima je, prema potrebi i zahtjevima, omogućna i psihološka podrška od strane savjetnika za profesionalnu orijentaciju – psihologa. Jedno lice je korisnik materijalnog obezbjeđenja kod Centra za socijalni rad.

Uprava za ljudske resurse

Uprava za ljudske resurse je po Akcionom planu za implementaciju Strategije za borbu protiv trgovine ljudima za period 2019. - 2024. godine prepoznata kao nosilac aktivnosti, te je u naznačenom periodu od 2021. godine do danas realizovano dvadeset (20) obuka na temu "Borba protiv trgovine ljudima" koje su bile namijenjene predstavnicima Ministarstva vanjskih poslova, Uprave prihoda i carina, Ministarstva unutrašnjih poslova, Ministarstva zdravlja, lokalnih zajednica kao i zaposlenima u Centrima za socijalni rad. Obuke tokom ovog perioda je pohađalo 189 polaznika. U drugom dijelu 2024. godine planirana je realizacija još (šest) 6 obuka na temu "Borba protiv trgovine ljudima".

5. Koje konkretne mjere se preduzimaju kako bi se smanjila ranjivost na TLJ osoba sa invaliditetom? Molimo vas da navedete informacije u sledećim oblastima:

a. deinstitutionalizacija, uključujući usluge za djecu zasnovane na zajednici i porodici i podršku samostalnom životu;

Ministarstvo rada i socijalnog staranja

Izradom i usvajanjem Strategije deinstitutionalizacije u Crnoj Gori za period od 2024. do 2028. godine Vlada Crne Gore nastoji da unaprijedi prava najugroženije djece, mladih, odraslih i starijih u Crnoj Gori koji žive u velikim rezidencijalnim institucijama. Takođe, primjenom mjera Strategije deinstitutionalizacije Crna Gora će unaprijediti pružanje podrške biološkim porodicama u cilju preveniranja izdvajanja djece iz njihovih bioloških porodica i smještanje djece i mladih u velike rezidencijalne institucije, ubrzati proces deinstitutionalizacije i obezbijediti da djeca, mladi, odrasli i stariji žive u najmanje restriktivnom okruženju uz podršku usluga koje se pružaju u okviru porodice i zajednice. Aktivnosti koje će se sprovoditi odnose se na jačanje podrške biološkoj porodici kako bi se smanjilo izmještanje djece, kao i razvoju usluga staranja u porodici i u zajednici kako bi se povećao broj djece u hraniteljstvu i broj djece i mladih korisnika usluga u zajednici. Takođe, radićemo na nastavku procesa transformacije rezidencijalnih institucija, kao i na procesu trajnog uspostavljenja podrške socijalne zaštite odraslim i starijim koja se pretežno oslanja na pružanje usluga u zajednici umjesto rezidencijalnog smještaja, putem povećanja dostupnosti usluga u zajednici za odrasle i stare koje su alternativa smještaju u ustanovama za odrasla i stara lica.

b. nadzor nad institucijama i hraniteljskim porodicama kod kojih su smještene osobe sa invaliditetom;

Ministarstvo rada i socijalnog staranja

Ministarstvo rada i socijalnog staranja, shodno čl. 163 Zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti, vrši stručni nadzor institucija i licenciranih pružaoaca usluga. Takođe, Uprava za inspekcijske poslove-Odsjek za inspekciju socijalne i dječje zaštite vrši inspekcijski nadzor nad sprovođenjem Zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti.

Centri za socijalni rad vrše procjenu podobnosti zainteresovanih potencijalnih hranitelja, vrše obuku i licenciranje hranitelja, ali i prate i vrše kontrolu hraniteljskih porodica nakon smještaja djeteta. Zainteresovani potencijalni hranitelji prolaze postupak procjene koji ima nekoliko faza i koji može trajati do šest mjeseci, jer obuhvata i realizaciju programa obuke za hraniteljstvo. U tom postupku dešava se da lica koja podnesu zahtjev u toku postupka procjene i selekcije ne dobiju licencu i ne budu procjenjeni kao podobni za pružanje ove usluge.

U slučajevima rada sa djecom koja su bez adekvatnog roditeljskog staranja, Centri za socijalni rad preduzimaju niz aktivnosti koje se odnose na zbrinjavanje djece, procjenu potreba i oblika zaštite, odnosno smještaj u sklonište/prihvatište, ustanovu ili hraniteljsku porodicu. U svakom konkretnom slučaju vrši se procjena potreba djeteta i porodice kroz sistematičan proces prikupljanja raznovrsnih informacija o djetetu, da bi se procijenile njegove snage i potrebe, i da bi se definisale potrebne intervencije, usluge i mjere. Kao rezultat procjene, stručni radnik i korisnik utvrđuju potrebe i postojeće rizike, što uključuje nivo funkcionisanja, snage i slabosti i

specifične probleme na koje treba odgovoriti. Takođe, Porodičnim zakonom Crne Gore uređuje se postupak zaštite prava i dobrobiti djeteta, zakonom su definisane i mjere koje se preduzimaju u slučajevima kada su prava i interesi ugroženi. Paralelno sa zbrinjavanjem djeteta, ukoliko se procijeni kao moguće, centri za socijalni rad rade sa porodicom i preduzimaju mjere u cilju jačanja roditeljskih vještina. Centar za socijalni rad može uvesti mjeru stalnog nadzora nad vršenjem roditeljskog prava, ali i pokrenuti postupke oduzimanja/ograničenja roditeljskog prava koji se vode pred sudom. Porodičnim zakonom definisan je način obezbjeđivanja starateljske zaštite. Postupak imenovanja staraoca za mlđb. štićenika, kao i postupak kontrole rada staraoca definisan je Porodičnim zakonom, a sprovodi se pred Centrima za socijalni rad. Centar za socijalni rad može obezbjeđivati starateljsku zastitu neposredno.

Nadzor nad institucijama i hraniteljskim porodicama ključan je za osiguravanje kvalitetne zaštite njihovih prava. Ovo uključuje redovne inspekcije, praćenje kvaliteta usluga, provjeru usklađenosti sa propisima i standardima, kao i osiguranje da su potrebe i dobrobit osoba sa invaliditetom prioritet. Pristupačnost informacija i saradnja sa relevantnim organizacijama i institucijama ključni su elementi u osiguravanju učinkovitog nadzora nad tim objektima.

Zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore

Institucija Zaštitnika ljudskih prava i sloboda, sektor za djecu, mlade i socijalnu zaštitu kontinuirano obilazi ustanove socijalne i dječije zaštite, a samim tim i ustanove u kojima se pružaju usluge i tretman osobama/djeci sa invaliditetom (resursni centri, dnevni centri, Dječji dom za djecu bez roditeljskog staranj „Mladost“).

Zaštitnik prati kvalitet alternativnog zbrinjavanja djece-hraniteljstvo na način što periodično potražuje dokumentaciju o smještanju djece na hraniteljstvo od Centara za socijalni rad uz svu dokumentaciju koja potvrđuje procjene, praćenje porodica kao i sve promjene koje se u tom procesu dešavaju. Zaštitnik ima redovnu i kontinuiranu komunikaciju sa svim ustanovama socijalne zaštite u Crnoj Gori u cilju praćenja kvaliteta njihovog rada i u odnosu na pojedinačne situacije/slučajeve u odnosu na koje pokreće ispitne postupke za utvrđivanje povrede garantovanih prava djeteta/korisnika u konkretnim slučajevima. Osim obilazaka samih ustanova i rada sa djecom (edukacija, osnaživanje na njima prilagođen način) Zaštitnik kroz svoje aktivnosti edukuje i djecu i staratelje o načinima obraćanja nadležnim službama i organima u cilju zaštite garantovanih prava.

c. postupak odabira i imenovanja zakonskih staratelja i praćenja njihovog rada;

Ministarstvo rada i socijalnog staranja

Porodičnim zakonom definisan je način obezbjeđivanja starateljske zaštite. Postupak imenovanja staraoca za mlđb. štićenika, kao i postupak kontrole rada staraoca definisan je Porodičnim zakonom, a sprovodi se pred Centrima za socijalni rad. Centar za socijalni rad može obezbjeđivati starateljsku zastitu neposredno.

d. pristup adekvatnom smeštaju, obrazovanju i radu;

Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija

Inkluzivno obrazovanje je prioritet kada je riječ o djeci s posebnim obrazovnim potrebama (smetnje i teškoće u razvoju) i regulisano je Zakonom o vaspitanju i obrazovanje djece s posebnim obrazovnim potrebama. Kao prvi izbor i imperativ djeca sa posebnim obrazovnim potrebama, smetnjama i teškoćama u razvoju, pohađaju redovne škole (inkluzivno obrazovanje).

Razvoj je definisan kroz strateška dokumenta. U sve tri dodadašnje strategije kao prvi i polazni korak je postavljena rana detekcija i intervencija za koju je zadužen sistem zdravstvena zaštite (uvijek ciljevi formulisani u smjeru rana detekcija, intervencija, učenje, razvoj i psihosocijalna podrška djeci i njihovim roditeljima kroz neophodnu međusektorsku podršku i saradnju unutar i između sektora). Takođe, u Ministarstvu prosvjete, nauke i inovacija stalno ukazujemo na važnost da se na nivou lokalne zajednice pruži podrška i djeci i roditeljima. U sistemu obrazovanja i vaspitanja specijalne škole su transformisane i reformisane u resursne centre. U Crnoj Gori postoje tri resursna centra: JU Resursni centar za sluh i govor "Dr Peruta Ivanović" Kotor, JU Resursni centar za intelektualne smetnje i autizam „1. jun“, Podgorica; JU Resursni centar „Podgorica“ za tjelesne i smetnje vida.

Proširili su spektar usluga u odnosu na podršku inkluzivnom obrazovanju kroz: savjetodavni i stručni rad, obuke nastavnika i stručnih saradnika za rad u odnosu na dijete sa posebnim obrazovnim potrebama, upotreba znakovnog jezika. Takođe, resursni centri vrše pripremu, prilagođavanje, izradu, obuku za korišćenje specijalnih udžbenika (Brajevo pismo, Daisy format) i drugih specijalizovanih didaktičkih i nastavnih sredstava. Pruža se rana intervencija za dijete koje ima rješenje o usmjeravanju (kroz saradnju predškolske ustanove i resursnog centra). Sa svim centrima za socijalni rad postignut je dogovor da se porodicama omogući smještaj i boravak u resursnim centrima iz razloga rane intervencije i individualnog tretmana. Pravci saradnje sa resursnim centrima su takvi da se razvije partnerska platforma - sporazum o saradnji kojim bi riješili međusobna prava i obaveze (kroz ugovore o dopunskom radu), a u smjeru da dijete sa smetnjama dobije najbolje šanse za rani razvoj i dalje uključivanje u zajednicu. U ovom trenutku se može organizovati individualni tretman djece u popodnevnim satima od strane defektologa (svih orijentacija), ali i psihološka podrška (u oba RC u Podgorici).

Snažan resurs postoji u centrima za dnevni boravak (18 opština). Uz podršku Kancelarije UNICEF-a u Crnoj Gori, 2020/21, pilotiran je model saradnje centara za dnevni boravak i vrtića i škola u opštinama Pljevlja, Kotor, te Gradskoj opštini Golubovci. Po istom principu kao i kod RC se može organizovati podrška u centrima za dnevni boravak.

Zavod za zapošljavanje

Iz nadležnosti Zavoda za zapošljavanje ovim licima se pružaju usluge propisane Zakonom o posredovanju pri zapošljavanju i pravima za vrijeme nezaposlenosti. Prvenstveno se odnosi usluge posredovanja pri zapošljavanju - pomoć pri pronalaženju zaposlenja, kao i uključivanje u mjere aktivne politike zapošljavanja.

Ministarstvo rada i socijalnog staranja

Državno sklonište za djecu žrtve trgovine ljudima licencirano je za 10 korisnika i ima pristup licima sa invaliditetom. Pored smještaja, djeci se pruža kompletna podrška kako bi prevazišli traumu i kako bi se zaštitila prava i najbolji interesi djeteta.

- e. pristup informacijama i mehanizmima za prijavljivanje/žalbe koji su dostupni osobama sa invaliditetom.

Ministarstvo rada i socijalnog staranja

Zakonom o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju lica sa invaliditetom ("Sl. list CG", br. 49/08, 73/10, 39/11 I 55/16) uređuje se način i postupak ostvarivanja prava na profesionalnu

rehabilitaciju lica sa invaliditetom, mjere i podsticaji za njihovo zapošljavanje, način finansiranja i druga pitanja od značaja za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje lica sa invaliditetom. Ovim zakonom stvaraju se uslovi za povećanje zaposlenosti lica sa invaliditetom i njihovo ravnopravno učešće na tržištu rada, uz otklanjanje barijera i stvaranje jednakih mogućnosti.

Navedeni zakon ne prepoznaje lica sa invaliditetom žrtve trgovine ljudima, kao ni lica sa invaliditetom koja su u riziku od trgovine ljudima, kao posebnu ciljnu grupu.

Profesionalna rehabilitacija obuhvata mjere i aktivnosti koje se realizuju sa ciljem da se lica sa invaliditetom na odgovarajući način osposobi za rad, zadrži zaposlenje, u njemu napreduje ili promijeni svoju profesionalnu karijeru.

Lice sa invaliditetom zapošljava se pod opštim ili posebnim uslovima, u skladu sa zakonom.

Zapošljavanje lica sa invaliditetom pod opštim uslovima smatra se zapošljavanje kod poslodavca bez prilagođavanja poslova, odnosno radnog mjesta.

Zapošljavanje lica sa invaliditetom pod posebnim uslovima smatra se zapošljavanje kod poslodavca uz prilagođavanje poslova, odnosno radnog mjesta i zapošljavanje u posebnim organizacijama za zapošljavanje.

Pod prilagođavanjem poslova podrazumijeva se prilagođavanje radnog procesa i radnih zadataka, a pod prilagođavanjem radnog mjesta podrazumijeva se tehničko-tehnološko opremanje radnog mjesta, sredstava za rad, prostora i opreme, u skladu sa mogućnostima i potrebama lica sa invaliditetom.

Lice sa invaliditetom se zapošljava u posebnoj organizaciji za zapošljavanje, ako se ne može zaposliti kod poslodavca pod opštim uslovima, odnosno uz prilagođavanje poslova ili radnog mjesta.

Zakon o radu ("Službeni list CG", br. 74/19, 8/21, 59/21, 068/21 i 145/21) ne prepoznaje žrtve trgovine ljudima kao posebnu kategoriju u kontekstu zaštite prava iz rada i po osnovu rada. Navedenim zakonom zabranjena je diskriminacija, neposredna i posredna, kako lica koja traže zaposlenje, tako i zaposlenih s obzirom na rasu, boju kože, nacionalnu pripadnost, društveno ili etničko porijeklo, vezu sa nekim manjinskim narodom ili manjinskom nacionalnom zajednicom, jezik, vjeru ili uvjerenje, političko ili drugo mišljenje, pol, promjenu pola, rodni identitet, seksualnu orijentaciju, zdravstveno stanje, invaliditet, starosnu dob, imovno stanje, bračno ili porodično stanje, trudnoću, pripadnost grupi ili pretpostavci o pripadnosti grupi, političkoj partiji, sindikalnoj ili drugoj organizaciji, ili neko drugo lično svojstvo. U odnosu na zaposlena lica s invaliditetom, Zakon propisuje zaštitu njihovih prava, što podrazumijeva obavezu poslodavca da zaposleno lice s invaliditetom rasporedi na poslove koji odgovaraju njegovoj preostalog radnoj sposobnosti u kvalifikaciji nivoa obrazovanja, odnosno stručne kvalifikacije, u skladu sa ocjenom organa nadležnog tijela za utvrđivanje invaliditeta.

Iz nadležnosti Zavoda za zapošljavanje ovim licima se pružaju usluge propisane Zakonom o posredovanju pri zapošljavanju i pravima za vrijeme nezaposlenosti. Prvenstveno se odnosi usluge posredovanja pri zapošljavanju - pomoć pri pronalaženju zaposlenja, kao i uključivanje u mjere aktivne politike zapošljavanja.

Zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore

Osim obilazaka samih ustanova i rada sa djecom (edukacija, osnaživanje na njima prilagođen način) Zaštitnik kroz svoje aktivnosti edukuje i djecu i staratelje o načinima obraćanja nadležnim službama i organima u cilju zaštite garantovanih prava.

6. Kako u praksi osiguravate da se procjena ranjivosti i posebni potreba tražilaca azila sprovede u ranoj fazi? Koje procedure se sprovode kada se otkrije ranjivost na TLJ? Molimo vas da navedete informacije o politikama i mjerama u sljedećim oblastima:

- a. pružanje sveobuhvatnih i pristupačnih informacija, na nizu relevantnih jezika, o pravima tražilaca azila, indikatorima TLJ, pravima žrtava TLJ i kontaktima relevantnih organizacija;

Ministarstvo pravde

Prava žrtava predviđena važećim ZKP:

Zakonik o krivičnom postupku ne pravi razliku između pojma "oštećeni" i pojma "žrtve", bavi se pojmom oštećenog, gdje pod ovim podrazumijeva „lice čije je kakvo lično ili imovinsko pravo krivičnim djelom povrijeđeno ili ugroženo“.

Tek novim Predlogom zakona ZKP uvodi se termin žrtva. Prava žrtve odnose se na ista prava koja uživa oštećeni u krivičnom postupku. Radi pojašnjenja u crnogorskom zakonodavstvu oštećeni se može pojaviti u krivičnom postupku u tri osnovna svojstva, i to u: svojstvo oštećenog, oštećeni kao tužilac, pod uslovima propisanim ZKP-om i u svojstvu privatnog tužioca.

Oštećeni - ZKP kao i ostalim učesnicima u krivičnom postupku i oštećenom garantuje pravo na upotrebu sopstvenog jezika ili jezika koji učesnik razumije. Koje obuhvata pravo i pravo na besplatno prevođenje iskaza, isprava i drugog pisanog dokaznog materijala. Oštećeni ima i pravo na blagovremenu i efikasnu informaciju o sopstvenim pravima sud, državni tužilac i državni organi koji učestvuju u postupku će ga poučiti o pravima koja mu pripadaju i o posljedicama propuštanja radnje. Takođe, oštećeni može ostvariti pravo na pravnu pomoć, u skladu sa Zakonom o besplatnoj pravnoj pomoći. U fazi istrage, oštećeni ima pravo da ukaže na sve činjenice i da predlaže dokaze koji su od važnosti za krivičnu stvar i njegov imovinskopravni zahtjev, zajedno sa svojim punomoćnikom u ovoj fazi postupka državnim tužiocu može davati predloge za preduzimanje dokaznih radnji, oštećeni i njegov punomoćnik imaju pravo na uvid u spise predmeta. Takođe, ne manje važna uloga oštećenog je učešće na glavnom pretresu gdje je ovlašćen na predlaganje dokaza, postavljanje pitanja optuženom, svjedocima i vještacima, iznošenje primjedbi i objašnjenja u pogledu njihovih iskaza i davanje drugih izjava i predloga. Ovjereni prepis presude sud dostavlja oštećenom koji ima pravo na žalbu.

Prava žrtava predviđena novim Predlogom zakona o izmjenama i dopunama Zakonika o krivičnom postupku

Potreba donošenja Zakona o izmjenama i dopunama Zakonika o krivičnom postupku zasniva se na više razloga. Prije svega u dijelu jačanja prava žrtava u krivičnom postupku, mogućnostima za ostvarivanje prava na efektivno učestvovanje u krivičnom postupku, pravo na upotrebu sopstvenog jezika, pravo žrtve da razumije i da je razumiju od prvog kontakta sa odgovarajućim nacionalnim organima. Propisane su opšte odredbe kojima se garantuju prava žrtve. Pored sistematizacije prava žrtava u krivičnom postupku, uvedena je i jasna obaveza državnih organa (sud, tužilaštvo, policija) da već pri preduzimanju prve radnje u kojoj žrtva učestvuje dužni su da je obavijeste na njoj razumljiv način o pravima koja ima kao i o pravima koje ima kao oštećeni. Takođe, postoji obaveza ovih organa da prema žrtvi postupaju obzirno i dužni su uvjeriti se da je dato obavještenje o pravima žrtva razumjela. Ovi državni organi žrtvu će na njoj razumljiv način poučiti o značenju učestvovanja u postupku u svojstvu oštećenog. U zapisniku će se unijeti dato obavještenje i izjava žrtve da li želi učestvovati u postupku u svojstvu oštećenog.

Predviđeno je formiranje Nacionalne službe za podršku žrtvama. Kada je riječ o podršci, nepostojanje nacionalne službe za podršku žrtvama ima za posljedicu da one često ne mogu da dobiju sveobuhvatnu pomoć, prilagođenu njihovim potrebama u najranijim fazama postupka. Postojanje specijalizovanih službi od suštinskog je značaja za efikasnu i efektivnu zaštitu prava žrtava. U sistemima u kojima ne postoje ovakve službe i organizacija, žrtve nisu spremne da prijave krivično djelo i aktivno učestvuju u krivičnim postupcima, čime njihova procesna prava postaju „teorijska i iluzorna“. Član 8 Direktive o pravima žrtava predviđa da svaka žrtva ima pravo na odgovarajuću besplatnu podršku službi što u praksi ovo pravo čini jednim od najvažnijih. Stoga je prije svega uvedena obaveza pojedinačne procjene žrtve, a dok usklađivanje sa Direktivom 2012/29/EU u dijelu uspostavljanja službe za podršku žrtve (kao preduslova za prava žrtve koja sada ne mogu biti prepoznata ZKP-om) podrazumijeva opredjeljenje Ministarstva u pogledu sistematike zakonodavnog okvira. Normiranje službe za podršku žrtve stvorice uslove za prepoznavanje većeg stepena zaštite žrtve u ZKP-u. Uvodi se obavještanje žrtve o pritvoru okrivljenog i drugim pitanjima od interesa za žrtvu.

Poštujući pravo žrtve da ima informacije o svom predmetu, u ZKP-u se uvode odredbe koje se odnose na pravo žrtve da zatraži obavještanje o preduzetim radnjama od strane državnog tužioca po njenoj prijavi, ali i pravo žrtve da u slučaju nepostupanja državnog tužioca podnese pritužbu na njegov rad rukovodiocu državnog tužilaštva.

Nadalje, uvodi se zaštita od sekundarne viktimizacije, predviđeno je pravo oštećenog koji je žrtva krivičnog djela protiv polne slobode da ga sasluša i postupak vodi sudija istog pola, ako to omogućava kadrovski sastav suda, dok su posebna pravila predviđena za saslušanje posebno osjetljivih svjedoka, na prvom mjestu djece. Ovom dopunom vrši se proširivanje ovog prava na žrtve krivičnih djela nasilja u porodici ili u porodičnoj zajednici, krivičnog djela trgovina ljudima i ratnih zločina. Uvodi se i institut stručnog lica koji pruža pomoć odbrani.

Određivanje i trajanje pritvora u istrazi. Imajući u vidu da je potrebno da sve sudske odluke o pritvoru i produženju pritvora moraju imati zajamčenu apelacionu sudsku kontrolu, uvedena odredba po kojoj se obavijestava žrtva o stavljanju u pritvor i puštanju okrivljenog iz pritvora, stupanju optužnice na pravnu snagu, obustavi postupka po osnovu kontrole optužnice, odnosno o donijetoj presudi kada se ovjereni prepis presude ne dostavlja oštećenom.

Definisan je pojam: Međunarodni rezidualni mehanizam.

U cilju povećanja efikasnosti samog krivičnog postupka uvodi se odredba kojom je propisano da se predlog za zaključenje sporazuma o priznanju krivice može dati samo jednom, da prethodno državni tužilac mora zatražiti izjašnjenje od oštećenog u dijelu sporazuma koji se odnosi na troškove krivičnog postupka i imovinskopravnog zahtjeva. Uvodi se i zabrana zaključivanja sporazuma o priznanju krivice za krivična djela trgovine ljudima i krivičnih djela protiv polnih sloboda. Ovo iz razloga što se radi o naročito osjetljivim krivičnim djelima kod kojih postoje posebno ranjive žrtve.

“Prava žrtve krivičnog djela trgovine ljudima, krivičnog djela protiv polne slobode, krivičnog djela nasilja u porodici ili u porodičnoj zajednici i ratnih zločina

Član 65a

- (1) Žrtva krivičnog djela trgovine ljudima, krivičnog djela protiv polne slobode, krivičnog djela nasilja u porodici ili u porodičnoj zajednici i ratnih zločina, pored prava koje ima kao oštećeni u krivičnom postupku, u skladu sa ovim zakonikom, ima pravo:

- 1) na pristup stručnim službama iz člana 65v ovog zakonika;
 - 2) na djelotvornu psihološku i drugu stručnu pomoć i podršku službe, organizacije ili ustanove za pomoć žrtvama krivičnih djela u skladu sa posebnim zakonom;
 - 3) na zaštitu od zastrašivanja i odmazde;
 - 4) na zaštitu dostojanstva tokom davanja iskaza u svojstvu svjedoka;
 - 5) da bude saslušana bez neopravdanog odlaganja nakon podnošenja krivične prijave, kao i da se dalja saslušanja sprovode samo u mjeri u kojoj je to nužno za potrebe krivičnog postupka;
 - 6) na pratnju lica od povjerenja prilikom preduzimanju radnji u kojima učestvuje;
 - 7) da se medicinske radnje za potrebe krivičnog postupka preduzimaju u najmanjoj mjeri i samo ako su krajnje nužne;
 - 8) da bude obaviještena od državnog tužioca o preduzetim radnjama povodom njene krivične prijave u skladu sa članom 256b ovog zakonika i da podnese pritužbu zbog nepreduzimanja radnji u izviđaju u skladu sa članom 256v ovog zakonika;
 - 9) da bude obaviještena o ukidanju pritvora okrivljenog, bjekstvu osumnjičenog i otpuštanju osuđenog sa izdržavanja kazne zatvora, kao i mjerama koje su preduzete radi njene zaštite;
 - 10) da, na njen zahtjev, bude obaviještena o svakoj odluci kojom se pravosnažno okončava krivični postupak po njenoj krivičnoj prijavi.
- (2) Žrtvom, u smislu ovog člana, smatraju se i bračni ili vanbračni supružnik, odnosno partner u zajednici života lica istog pola, djeca, roditelji, usvojenici, usvojitelji, braća i sestre žrtve iz stava 1 ovog člana, kad je kao teža posljedica krivičnog djela iz stava 1 ovog člana nastupla smrt žrtve iz stava 1 ovog člana.
 - (3) Ako trpi teže posljedice krivičnog djela iz stava 1 ovog člana za koje je propisana kazna zatvora od pet ili više godina, žrtva iz st. 1 i 2 ovog člana ima pravo na stručnu pomoć prilikom podnošenja imovinskopravnog zahtjeva
 - (4) Sud, državno tužilaštvo i policija dužni su, prilikom preduzimanja prve radnje u kojoj žrtva iz st. 1 i 2 ovog člana učestvuje, da je obavijeste na njoj razumljiv način o pravima iz st. 1, 2 i 3 ovoga člana i pravima koje ima kao oštećeni.
 - (5) Organi iz stava 4 ovoga člana dužni su prema žrtvi iz st. 1 i 2 ovog člana da postupaju obzirno i da se uvjere da je obavještenje iz stava 4 ovog člana žrtva razumjela.
 - (6) Organi iz stava 4 ovoga člana će žrtvu iz st. 1 i 2 ovog člana na njoj razumljiv način poučiti o značenju učestvovanja u postupku u svojstvu oštećenog.
 - (7) U zapisnik o podnijetoj krivičnoj prijavi iz člana 256 ovog zakonika će se unijeti podatak da je dato obavještenje iz stava 4 ovog člana i izjava žrtve st. 1 i 2 ovog člana da li želi da učestvuje u postupku u svojstvu oštećenog.

Pojedinačna procjena žrtve

Član 65b

- (1) Prilikom saslušanja žrtve iz člana 65a ovog zakonika organ koji sprovodi saslušanje će u saradnji sa stručnim službama iz člana 65v ovog zakonika sprovesti pojedinačnu procjenu žrtve.
- (2) Pojedinačna procjena žrtve iz člana 65a ovog zakonika podrazumijeva utvrđivanje ličnih karakteristika te žrtve, vrste i prirode krivičnog djela, okolnosti izvršenja krivičnog djela, posljedice krivičnog djela, potrebe za primjenom zaštitnih mjera u skladu sa zakona kojim se uređuje zaštita od nasilja u porodici, potrebe za primjenom mjera i radnji propisanih ovim zakonikom radi zaštite žrtve iako postoji koje zaštitne mjere, odnosno druge mjere i radnje bi se trebale primjeniti.
- (3) Prilikom sprovođenja pojedinačne procjene žrtve iz člana 65a ovog zakonika uzeće se u obzir i lične potrebe te žrtve, uključujući i protivljenje da se primjene zaštitne mjere i druge mjere i radnje iz stava 2 ovog člana.
- (4) Bliži način i druga pitanja od značaja za sprovođenje pojedinačne procjene žrtve iz člana 65a ovog zakonika propisuje organ državne uprave nadležan za poslove pravosuđa (u daljem tekstu: Ministarstvo).

Stručna služba za podršku žrtvama

Član 65v

- (1) Radi pružanja pomoći sudovima, državnim tužilaštvima i policiji u postupanju prema žrtvama iz člana 65a ovog zakonika u višim sudovima i višim državnim tužilaštvima obrazuju se stručna služba za podršku žrtvama.
- (2) Stručne službe u višim sudovima i višim državnim tužilaštvima pružaju pomoć sudovima, državnim tužilaštvima i policiji sa područja mjesne nadležnosti tih sudova, državnih tužilaštava odnosno policije.
- (3) Poslove u stručnoj službi obavljaju socijalni radnici, psiholozi, defektolozi, specijalni pedagozi i druga stručna lica iz odgovarajućih oblasti, koja mogu dati stručna mišljenja, obavještenja i drugu pomoć u postupanju prema žrtvama iz člana 65a ovog zakonika, u skladu sa ovim zakonikom.
- (4) Stručna služba u vršenju svojih poslova saraduje sa nadležnim ustanovama i institucijama koje se bave socijalnom i dječjom zaštitom, koje su dužne da, na njen zahtjev, dostavljaju izvještaje i mišljenja."

Obavješćavanje žrtve o pritvoru okrivljenog i drugim pitanjima od interesa za žrtvu

Član 248a

- O stavljanju u pritvor okrivljenog, puštanju iz okrivljenog pritvora, stupanju optužnice na pravnu snagu, obustavi postupka po osnovu kontrole optužnice sud će, bez odlaganja, obavijestiti žrtvu iz člana 65a ovog zakonika."

Član 38

Poslije člana 256a dodaju se dva nova člana koji glase:

Obavještanje žrtve o preduzetim radnjama

Član 256b

- (1) Žrtva iz člana 65a ovog zakonika ima pravo, po isteku tri mjeseca od podnošenja krivične prijave, da zahtijeva od državnog tužioca obavještenje o preduzetim radnjama povodom krivične prijave.
- (2) Državni tužilac će žrtvu iz člana 65a ovog zakonika obavijestiti o preduzetim radnjama u primjerenom roku, a najkasnije u roku od trideset dana od dana kad je žrtva zatražila obavještenje.
- (3) Ako bi davanje obavještenja iz stava 1 ovog člana moglo ugroziti svrhu postupka, državni tužilac može uskratiti davanje obavještenja, o čemu je dužan da obavijesti žrtvu koja je zahtjevala to obavještenje.
- (4) Ako državni tužilac nije obavijestio žrtvu iz člana 65a ovog zakonika u skladu sa st. 1, 2 i 3 ovog člana, žrtva ima pravo da podnese pritužbu rukovodiocu državnog tužilaštva.
- (5) Nakon što primi pritužbu iz stava 4 ovog člana, rukovodilac državnog tužilaštva će zatražiti od državnog tužioca na koga se pritužba odnosi da se izjasni o navodima iz pritužbe.
- (6) Nakon prijema izjašnjenja iz stava 5 ovog člana rukovodilac državnog tužilaštva će državnom tužiocu odrediti rok u kojem je dužan da žrtvi iz člana 65a ovog zakonika dostavi obavještenje o preduzetim radnjama povodom krivične prijave.

Pritužba zbog nepreduzimanja radnji

Član 256v

- (1) Po isteku rokova iz člana 256a ovog zakonika podnosilac prijave, oštećeni i žrtva iz člana 65a ovog zakonika mogu podnijeti pritužbu rukovodiocu državnog tužilaštva zbog nepreduzimanja radnji državnog tužioca koje dovodi do odugovlačenja postupka.
- (2) Nakon što primi pritužbu iz stava 1 ovog člana, rukovodilac državnog tužilaštva će zatražiti od državnog tužioca na koga se pritužba odnosi da se izjasni o navodima iz pritužbe.
- (3) Nakon prijema izjašnjenja iz stava 2 ovog člana rukovodilac državnog tužilaštva će, ako ocijeni da je pritužba osnovana, državnom tužiocu odrediti rok u kojem je dužan da donese odluku o krivičnoj prijavi.
- (4) Rukovodilac državnog tužilaštva dužan je da o preduzetim radnjama iz st. 2 i 3 ovog obavijesti podnosioca pritužbe, u roku od petnaest dana od dana prijema pritužbe.
- (5) Ako u slučaju iz stava 3 ovog člana državni tužilac ne donese odluku u roku koji mu je odredio rukovodilac državnog tužilaštva, podnosilac pritužbe može ponovo podnijeti pritužbu rukovodiocu državnog tužilaštva."

Također, veoma važno je da naglasimo da je Ministarstvo pravde otpočelo aktivnosti na izradi prve nacionalne Strategije o zaštiti prava žrtava u Crnoj Gori kao krovnog dokumenta koji će osigurati harmonizovan i sveobuhvatan pristup u zaštiti prava žrtava. Zajednički projekat Evropske unije i Savjeta Evrope „Oснаživanje odgovornosti u pravosudnom sistemu i unapređenje prava žrtava u Crnoj Gori“, pružice ekspertsku i tehničku podršku tokom cjelokupnog procesa izrade ovog strateškog dokumenta i Akcionog plana za njegovu implementaciju.

MUP – Odjeljenje za borbu protiv trgovine ljudima

Izrađeni su višezječni materijali o pravima i dostupnim uslugama i službama za pomoć za žrtve trgovine ljudima koji je dostupan strancima koji traže međunarodnu zaštitu u Crnoj Gori, u Direkciji za prihvatanje - Centrima za prihvatanje (nadležni za prihvatanje i smještaj stranaca za međunarodnu zaštitu) i u Direkciji za azil (nadležna za postupak po zahtjevu za dobijanje međunarodne zaštite u Crnoj Gori), kao i Informator za strance koji traže međunarodnu zaštitu u Crnoj Gori zbog promjena u organizacionoj i kadrovskoj strukturi u okviru Ministarstva unutrašnjih poslova na koji način je centralizovan sistem međunarodne zaštite u Crnoj Gori (Prihvatanje-Procudura-Integracija), je u tom smislu ažuriran, isti dopunjen informacijama korisnim za borbu protiv trgovine ljudima.

Predstavnice Odjeljenja za borbu protiv trgovine ljudima dana 23.11.2023. godine organizovale su 2 seta obuka u Prihvatnom centru za strance koji traže međunarodnu zaštitu Spuž, za ukupno 11 korisnika iz više zemalja porijekla, na temu borbe protiv trgovine ljudima i o mehanizmima zaštite i dostupnim službama za podršku.

MUP - Direktorat za upravne poslove, državljanstvo i strance

Iako žrtve često nijesu svjesne svojih prava i mogućnosti za dobijanje pomoći i zaštite, što uz još nekoliko okolnosti značajno otežava proces njihove identifikacije, to je izrađen višezječni materijal o pravima i dostupnim uslugama i službama za pomoć za žrtve trgovine ljudima koji je dostupan strancima koji traže međunarodnu zaštitu u Crnoj Gori, u Direkciji za prihvatanje Centrima za prihvatanje (nadležni za prihvatanje i smještaj stranaca za međunarodnu zaštitu) i u Direkciji za azil (nadležna za postupak po zahtjevu za dobijanje međunarodne zaštite u Crnoj Gori).

Izrađen i distribuiran djeci strancima koji traže međunarodnu zaštitu prilagođen materijal namijenjen podizanju svijesti o trgovini ljudima. Materijal je preveden na engleski, francuski i arapski jezik.

Licima koja se nalaze na prihvatanju su dostupni višezječni flajeri i brošure o pravima i obavezama tokom procedure međunarodne zaštite, koji im se dodjeljuju na prijemu i tokom boravka. Također im se pružaju i informacije vezane za boravak i pravni savjeti u odnosu na procedure međunarodne zaštite (azila). Dostupni su i višezječni flajeri sa informacijama o prevenciji trgovine ljudima, kao i informacijama o relevantnim organima i institucijama koje je potrebno kontaktirati. Ako je potrebno pružanje dodatnih informacija, posredovanje i pomoć u kontaktiranju relevantnih organizacija, isto obezbjeđuju službenici Centra za prihvatanje koji tokom procedure prijema ali i tokom boravka lica na prihvatanju obraćaju pažnju na indikatore koji mogu ukazati na sumnju trgovine ljudima, te preduzimaju mjere u odnosu na isto.

Dostupni su višezječni flajeri o pružanju pravne pomoći u postupku po podnijetom zahtjevu za međunarodnu zaštitu. Pravnu pomoć strancima koji traže međunarodnu zaštitu pruža NVO Građanska alijasa, čiji pravni zastupnici pružaju pravnu pomoć i savjete tokom trajanja postupka po podnijetom zahtjevu.

U cilju sprečavanja trgovine ljudima i otkrivanja potencijalnih žrtava, Direkcija za prihvatanje stranaca

je ostvarila dobru saradnju sa Odjeljenjem za borbu protiv trgovine ljudima. Obuke zaposlenih na temu trgovine ljudima sprovode se u kontinuitetu. Podržava se saradnja sa svim relevantnim akterima – državnim organima, međunarodnim organizacijama, nevladinim organizacijama, koje mogu pomoći i pružiti podršku u sprečavanju trgovine ljudima i otkrivanju potencijalnih žrtava. Ukoliko se utvrdi, ili postoji sumnja, da je neko žrtva trgovine ljudima, istima je, u skladu sa članom 20 Zakona o međunarodnoj i privremenoj zaštiti stranaca, obezbijeden poseban psihosocijalni i zdravstveni tretman. Pristup smještaju, radu i obrazovanju ostvaruje se u skladu sa važećim Zakonom.

b. pristup pravnoj pomoći i zastupanju;

Ministarstvo pravde

Žrtva krivičnog djela trgovine ljudima ima pravo na besplatnu pravnu pomoć u skladu sa Zakonom o besplatnoj pravnoj pomoći, koji je u primjeni od 1. januara 2012. godine. Besplatna pravna pomoć podrazumijeva obezbjeđivanje potrebnih sredstava za potpuno ili djelimično pokrivanje troškova pravnog savjetovanja, sastavljanja pismena, zastupanja u postupku pred sudom, Državnim tužilaštvom i Ustavnim sudom Crne Gore i u postupku za vansudsko rješavanje sporova i postupku pred javnim izvršiteljem, kao i oslobađanje od plaćanja troškova sudskog postupka. Ovim zakonom ne isključuje se mogućnost ostvarivanja prava na oslobađanje od plaćanja troškova postupka i postavljanja branioca, odnosno punomoćnika zbog slabog imovnog stanja, koje se ostvaruje u skladu sa procesnim zakonima. Organ nadležan za odobravanje besplatne pravne pomoći je predsjednik osnovnog suda ili sudija koga on ovlasti, na čijem području podnosilac zahtjeva ima prebivalište ili boravište. Besplatnu pravnu pomoć pružaju advokati po redosljedu sa spiska Advokatske komore Crne Gore koji je, uz prethodnu saglasnost advokata, sastavljen prema mjesnoj nadležnosti osnovnih sudova.

Vrhovni sud

Pravna pomoć i zastupanje - Na osnovu podataka iz sudske prakse za period od 2021. do maja 2024. godine može se vidjeti da nijednoj žrtvi trgovine ljudima nije dodijeljena besplatna pravna pomoć. Takođe, kada je u pitanju raniji period, prema Analizi sudske prakse za predmete trgovine ljudima koju je radio Vrhovni sud Crne Gore, proizilazi da nijedna žrtva trgovine ljudima nije koristila ovo pravo od stupanja na snagu Zakona o besplatnoj pravnoj pomoći, što predstavlja zabrinjavajuću praksu.

Samo u jednom od predmeta iz sudske prakse, koji se odnosi na eksploataciju djece u cilju prosjačenja i prislilnog rada od strane njihovog oca, žrtvama je postavljen advokat sa liste advokata specijalizovanih za slučajeve sa djecom i za zastupanje djece. Naime, u ovom predmetu, u cilju zaštite prava žrtava, nadležno državno tužilaštvo je donijelo rješenje o postavljanju punomoćnika maloljetnim oštećenim u skladu sa čl. 95 Zakona o postupanju prema maloljetnicima u krivičnom postupku.

U cilju informisanja šire javnosti i žrtava trgovine ljudima o dostupnosti i načinu ostvarivanja prava na besplatnu pravnu pomoć, tokom 2024. godine biće sprovedena kampanja u saradnji sa zajedničkim programom Evropske unije i Savjeta Evrope Horizontal Facility za zapadni Balkan i Tursku.

Pravo na informisanje

Dobru praksu informisanja žrtava trgovine ljudima predstavljaju i aktivnosti Vrhovnog suda koje su usmjerene na to da se žrtve o svojim pravima upoznaju u pisanoj formi. Vrhovni sud Crne Gore je u saradnji sa partnerskom organizacijom NVO Centar za ženska prava, u martu 2017. godine

izdao dopunjeno i inovirano izdanje Informatora za svjedoke/oštećene žrtve nasilja u porodici i trgovine ljudima . Informator pruža odgovore na pitanja koja se tiču učestvovanja u sudskom postupku u ulozi svjedoka/oštećenog, o njihovim pravima i obavezama.

Uz Informator, planirana je izrada informativnih brošura o pravu na besplatnu pravnu pomoć, kao i o mogućnostima ostvarivanja prava na naknadu štete u krivičnom postupku.

MUP - Direktorat za upravne poslove, državljanstvo i strance

Dostupni su višejezični flajeri o pružanju pravne pomoći u postupku po podnijetom zahtjevu za međunarodnu zaštitu. Pravnu pomoć strancima koji traže međunarodnu zaštitu pruža NVO Građanska alijasa, čiji pravni zastupnici pružaju pravnu pomoć i savjete tokom trajanja postupka po podnijetom zahtjevu.

- c. pristup pristojnom smještaju, zdravstvenoj (uključujući psihološkoj) njezi, radu i obrazovanju.

Ministarstvo zdravlja - U okviru zdravstvenih ustanova svih nivoa zdravstvene zaštite-primarnom, sekundarnom i tercijarnom nivou žrtvama i potencijalnim žrtvama trgovine ljudima pružaju se nesmetano zdravstvene usluge odnosno zdravstvena zaštita konkretno u ustanovi za koju se pojavi potreba za pružanjem usluge. Žrtve i potencijalne žrtve trgovine ljudima dolaze u zdravstvene ustanove radi dobijanja adekvatne zaštite u prisustvu službenika Uprave policije ili službenika Centra za socijalni rad. Radi postupanja sa žrtvama i potencijalnim žrtvama zdravstvenim radnicima se na godišnjem nivou organizuju obuke u saradnji između Ministarstva zdravlja i Ministarstva unutrašnjih poslova. Kada se ukaže potreba za tim Ministarstvo zdravlja koordinira pružanje zdravstvenih usluga između zdravstvenih ustanova.

Ministarstvo prosvete, nauke i inovacija- U Crnoj Gori je evidentan dolazak lica iz ratom zahvaćene Ukrajine koja su bila prisiljena da zemlju porijekla napuste zbog oružanih sukoba. Među njima je i veliki broj djece. Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija je blagovremeno preduzelo aktivnosti kako bi se odgovorilo na razvojne i obrazovne potrebe djece i učenika iz Ukrajine i omogućilo uključivanje u obrazovno-vaspitni proces. Prema podacima iz Informativnog sistema obrazovanja (MEIS) u obrazovni sistem Crne Gore uključeno je 526 djece iz Ukrajine i to 208 koja imaju status raseljenih lica i 318 djece/učenika koja nijesu raseljena lica. U avgustu 2022. godine svim ustanovama Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija uputilo je dopis koji se odnosio na preporuku za pružanje dodatne podrške djeci i roditeljima iz Ukrajine u cilju njihove potpune uključenosti u vaspitno-obrazovni sistem Crne Gore. Takođe, preporučeno je da ustanove formiraju timove za podršku integraciji djece iz Ukrajine koji saraduju sa roditeljima/starateljima i učenicima. U cilju otklanjanja nedoumica, određene su osobe za kontakt u Ministarstvu. Data je saglasnost za povećanje broja formiranih odjeljenja u školama u kojima se upisao veći broj učenika stranaca. Realizovana je podrška učenja crnogorskog jezika kao nematernjeg prema javno važećem predmetnom programu sa dva dodatna časa sedmično koji su finansirani iz Budžeta Ministarstva prosvjete, nauke i inovacija. U saradnji sa UNICEF-om Ministarstvo je tokom prethodne nastavne godine realizovalo Program Podrška uključivanja djece iz Ukrajine u obrazovni sistem Crne Gore u okviru kojeg je realizovano više aktivnosti. Pripremljeni je i dizajniran informativni materijali za roditelje/staratelje o dostupnosti vaspitno-obrazovnih ustanova prema uzrastu djece/učenika, detaljnim procedurama upisa. Informativni materijal je preveden na ukrajinski jezik i objavljen je na platformama Ministarstva prosvjete, nauke i inovacija

i Ambasade Ukrajine u Crnoj Gori. Takođe, štampan je u 2.500 primjeraka koji su distribuirani obrazovno-vaspitnim ustanovama, Ukrajinskom centru u Podgorici i Ukrajinskoj ambasadi.

Ministarstvo rada i socijalnog staranja

Zakonom o posredovanju pri zapošljavanju i pravima za vrijeme nezaposlenosti („Sl. list CG“, broj 24/19) propisano je da se na evidenciji nezaposlenih lica kod Zavoda za zapošljavanje Crne Gore, pod uslovima propisanim ovim zakonom, mogu nalaziti i stranci kojima je u skladu sa posebnim zakonom odobren azil, supsidijarna zaštita ili koji traže međunarodnu zaštitu, protekom roka od devet mjeseci od dana podnošenja zahtjeva za međunarodnu zaštitu. Navedena kategorija stranaca za vrijeme dok se nalaze na evidenciji Zavoda za zapošljavanje imaju ista prava i obaveze kao nezaposleni crnogorski državljani koji se nalaze na toj evidenciji. Oni mogu koristiti usluge za tržište rada (priprema za zapošljavanje i posredovanje pri zapošljavanju), biti uključena u programe aktivne politike zapošljavanja, kao i ostvarivati prava za vrijeme nezaposlenosti, u skladu sa navedenim zakonom.

Zakonom o radu ("Službeni list CG", br. 74/19, 8/21, 59/21, 068/21 i 145/21) propisano je da se isti primjenjuje i na zaposlene strance koji rade kod poslodavca na teritoriji Crne Gore, ako posebnim zakonom nije drukčije određeno. Stranac može da zaključi ugovor o radu ako ispunjava uslove određene ovim zakonom, posebnim zakonom i međunarodnim ugovorima.

Stranci kojima je u skladu sa posebnim zakonom odobren azil, supsidijarna zaštita ili koji traže međunarodnu zaštitu, protekom roka od devet mjeseci od dana podnošenja zahtjeva za međunarodnu zaštitu imaju pravo pristupa tržištu rada Crne Gore, bez potrebe dobijanja posebne dozvole za boravak i rad. Navedeno znači da ukoliko ova lica ispunjavaju opšte i posebne uslove, u skladu sa Zakonom o radu, poslodavac može sa njima da zaključi ugovor o radu.

Ministarstvo rada i socijalnog staranja je otvorilo sklonište za djecu žrtve trgovine ljudima koje je licencirano za 10 korisnika i ima pristup licima sa invaliditetom. Pored smještaja, djeci se pruža kompletna podrška kako bi prevazišli traumu i kako bi se zaštitila prava i najbolji interesi djeteta.

Takođe, licencirano je sklonište za odrasla lica - žene žrtve seksualne eksploatacije, kao oblika trgovine ljudima. Ovo sklonište vodi NVO i posjeduje tri smještajne jedinice.

7. Koje konkretne mjere se preduzimaju kako bi se smanjila ranjivost radnika migranata na TLJ (uključujući sezonske radnike, upućene radnike, domaće radnike, zaposlene u diplomatskom domaćinstvu)? Molimo vas da navedete informacije o politikama i mjerama u sledećim oblastima:

- a. pružanje sveobuhvatnih i pristupačnih informacija, na nizu relevantnih jezika, o zakonima o migracijama i radu, zaštiti radnika i kontaktima relevantnih organizacija;

MUP-Odjeljenje za borbu protiv trgovine ljudima

Odjeljenje za borbu protiv trgovine ljudima organizovalo je obuku na temu: „Borba protiv trgovine ljudima - upoznavanje sa indikatorima za prepoznavanje slučajeva radne eksploatacije“, dana 11. decembra 2023. godine, shodno Akcionom planu za implementaciju Strategije za borbu protiv trgovine ljudima za 2023. godinu. Obuci je prisustvovalo ukupno 12 predstavnika Zavoda za zapošljavanje Crne Gore, Uprave za inspekcijske poslove, agencija za zapošljavanje i agencija za privremeno ustupanje zaposlenih.

Ministarstvo unutrašnjih poslova Crne Gore povećalo je spremnost mehanizama za praćenje rizika, ali i preduzelo brojne preventivne aktivnosti u cilju sprečavanja trgovine ljudima, sa posebnim

fokusom na lica iz Ukrajine. U partnerstvu sa NVO pružaju se informacije svima ukrajinskim državljanima i državljanima koji su u Crnoj Gori, o tome gdje mogu dobiti pomoć i podršku ako smatraju da su im prava ugrožena i da mogu biti u situaciji eksploatacije. U tu svrhu, postojeći Informator za strance koji traže međunarodnu zaštitu u Crnoj Gori je ažuriran i dopunjen informacijama korisnim za borbu protiv trgovine ljudima, a dostupni su i flajeri za lica iz Ukrajine koji na ukrajinskom jeziku sadrže informacije o trgovini ljudima i SOS telefon.

Zavod za zapošljavanje

Na sajtu Zavoda za zapošljavanje su dostupne sve informacije iz djelokruga rada Zavoda, postavljeni su svi važni pravni akti (zakoni, pravilnici, uredbi i sl.) koji se odnose na regulaciju rada i zapošljavanja. Od juna 2024. će ove informacije biti dostupne i na engleskom jeziku.

b. obezbjeđivanje jasnih ugovora o radu;

Ministarstvo rada i socijalnog staranja

Stranac se može zaposliti i raditi kod poslodavca u Crnoj Gori pod uslovom da ima dozvolu za privremeni boravak i rad, koju izdaje Ministarstvo unutrašnjih poslova, u skladu sa Zakonom o strancima („Sl. list CG“, br. 12/18, 3/19 i 86/22). Nakon izdavanja dozvole za privremeni boravak i rad poslodavac sa strancem zaključuje ugovor o radu i prijavljuje ga na obavezno socijalno osiguranje. Za vrijeme trajanja radnog odnosa zaposleni stranac ima ista prava i obaveze iz rada i po osnovu rada kao i zaposleni crnogorski državljanin koji radi kod poslodavca u Crnoj Gori.

Uprava za inspekcijske poslove

Uprava za inspekcijske poslove, Odsjek za inspekciju rada kroz inspekcijske kontrole koje vrši samostalno ili zajedno sa inspektorima za strance Uprave policije prati da li postoje indikatori koji ukazuju na moguće slučajeve trgovine ljudima, a o čemu ima obavezu da izvijesti nadležne organe koji se bave otkrivanjem krivičnih djela. Inspektori Odsjeka za inspekciju rada u okviru svojih nadležnosti vrše nadzor kojim obezbjeđuju da svi zaposleni, bilo stranci ili državljani Crne Gore, imaju zasnovan radni odnos u skladu sa pozitivnim propisima. Takođe kontrolišu da svi zaposleni ostvaruju pravo na uplatu zarade na lični tekući račun. Uplata zarade na tekući račun zaposlenog smanjuje ranjivost svih radnika pa i radnika migranata, jer se na taj način pouzdano može znati da određeno lice ostvaruje pravo na zaradu koja mu obezbjeđuje ekonomsku nezavisnost. Ekonomska zavisnost je jedan od preduslova da neko lice bude potencijalna žrtva trgovine ljudima.

c. pristup pristojnom radu i stanovanju, zdravstvenoj zaštiti, socijalnim uslugama i obrazovanju;

Ministarstvo zdravlja

U okviru zdravstvenih ustanova svih nivoa zdravstvene zaštite - primarnom, sekundarnom i tercijarnom nivou žrtvama i potencijalnim žrtvama trgovine ljudima pružaju se nesmetano zdravstvene usluge odnosno zdravstvena zaštita konkretno u ustanovi za koju se pojavi potreba za pružanjem usluge. Žrtve i potencijalne žrtve trgovine ljudima dolaze u zdravstvene ustanove radi dobijanja adekvatne zaštite u prisustvu službenika Uprave policije ili službenika Centra za socijalni rad. Radi postupanja sa žrtvama i potencijalnim žrtvama zdravstvenim radnicima se na godišnjem nivou organizuju obuke u saradnji između Ministarstva zdravlja i Ministarstva

unutrašnjih poslova. Kada se ukaže potreba za tim Ministarstvo zdravlja koordinira pružanje zdravstvenih usluga između zdravstvenih ustanova.

Ministarstvo rada i socijalnog staranja

Stranac se može zaposliti i raditi kod poslodavca u Crnoj Gori pod uslovom da ima dozvolu za privremeni boravak i rad, koju izdaje Ministarstvo unutrašnjih poslova, u skladu sa Zakonom o strancima („Sl. list CG“, br. 12/18, 3/19 i 86/22). Nakon izdavanja dozvole za privremeni boravak i rad poslodavac sa strancem zaključuje ugovor o radu i prijavljuje ga na obavezno socijalno osiguranje. Za vrijeme trajanja radnog odnosa zaposleni stranac ima ista prava i obaveze iz rada i po osnovu rada kao i zaposleni crnogorski državljanin koji radi kod poslodavca u Crnoj Gori.

Ministarstvo prosvete, nauke i inovacija

Prema članu 75 Ustava Crne Gore „Jemči se pravo na školovanje pod jednakim uslovima „dok je osnovno obrazovanje,“ obavezno i besplatno. Strani državljani koji imaju privremeni boravak ili stalno nastanjenje u Crnoj Gori, jednaki su u ostvarivanju prava na obrazovanje sa crnogorskim državljanima. Organizuju se kursevi crnogorskog jezika i crnogorske istorije i kulture radi uključivanja azilanta i stranaca pod supsidijarnom zaštitom u crnogorsko društvo (Programa obrazovanja za učenje crnogorskog jezika za azilante i strance pod subsidijarnom zaštitom, kao nematernjeg). Kurseve je organizovalo Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija u JU Gimnazija „Slobodan Skerović“ u Podgorici, na nivoima A1 i A2. Podatke o potencijalnim polaznicima kurseva Ministarstvo prosvjete dobija od Ministarstva unutrašnjih poslova, iz Direktorata za upravne poslove, državljanstvo i strance. Nakon toga ugovaramo sa školom konkretne aktivnosti u vezi sa nivom obuke i grupama polaznika. Kursevi za ove polaznike su besplatni i finansira ih Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija.

d. mogućnost promjene poslodavaca;

Ministarstvo rada i socijalnog staranja

Za vrijeme trajanja radnog odnosa zaposleni stranac ima ista prava i obaveze iz rada i po osnovu rada kao i zaposleni crnogorski državljanin koji radi kod poslodavca u Crnoj Gori.

e. pristup mehanizmima povjerljivih žalbi;

Zaštitnik ljudskih prava i sloboda

Zaštitnik ljudskih prava kroz promociju svojih nadležnosti obuhvata i izazove građana u oblasti radnih odnosa, ali nije imao posebne aktivnosti u odnosu na radnike migrante. Prilikom obilazaka smještaja za strance Zaštitnik promovise nadležnosti i upućuje na podnošenje pritužbe ukoliko smatraju da im je povrijeđeno bilo koje pravo.

f. pravo na članstvo u sindikate i na kolektivno pregovaranje;

Ministarstvo rada i socijalnog staranja

Za vrijeme trajanja radnog odnosa zaposleni stranac ima ista prava i obaveze iz rada i po osnovu rada kao i zaposleni crnogorski državljanin koji radi kod poslodavca u Crnoj Gori.

g. zakonski načini za regulisanje njihovog boravka u zemlji.

MUP - Direktorat za upravne poslove, državljanstvo i strance

Zakonom o strancima ("Službeni list CG", br. 12/2018, 3/2019 i 86/2022), uređuju se uslovi za ulazak, izlazak, kretanje, boravak i rad stranaca u Crnoj Gori. Stranac u Crnoj Gori može da radi na osnovu dozvole za privremeni boravak i rad ili potvrde o prijavi rada, ako ovim zakonom nije drukčije propisano. Stranac može da radi u Crnoj Gori samo na poslovima za koje mu je izdata dozvola za privremeni boravak i rad ili potvrda o prijavi rada i samo kod poslodavca koji ga zapošljava.

Prava i obaveze zaposlenih iz radnog odnosa, odnosno po osnovu rada, način i postupak njihovog ostvarivanja uređuju se Zakonom o radu ("Službeni list CG", br. 74/2019, 8/2021, 59/2021, 68/2021 i 145/20219), kolektivnim ugovorom i ugovorom o radu. Članom 2 stav 3 Zakona o radu propisano je da se ovaj zakon primjenjuje se i na zaposlene strance koji rade kod poslodavca na teritoriji Crne Gore, ako posebnim zakonom nije drugačije određeno.

Zahtjev za izdavanje dozvole za privremeni boravak i rad stranac podnosi lično Ministarstvu u mjestu boravka, na propisanom obrascu. O zahtjevu za izdavanje dozvole za privremeni boravak i rad odlučuje se u roku od 15 dana od dana predaje urednog zahtjeva. Protiv rješenja o odbijanju zahtjeva za izdavanje dozvole za privremeni boravak i rad može se izjaviti žalba Ministarstvu, u roku od osam dana od dana prijema rješenja. Protiv drugostepenog rješenja Ministarstva unutrašnjih poslova može se podnijeti tužba Upravnom sudu Crne Gore, tako da je strancu omogućena administrativna i sudska zaštita.

Zakon o strancima sa podzakonskim aktima postavljen je na Portalu Ministarstva unutrašnjih poslova, na crnogorskom i engleskom jeziku, tako da su strancima obezbijeđene sveobuhvatne i pristupačne informacije.

Takođe, Zakonom o strancima predviđene su kaznene odredbe za poslodavca - pravno lice, ako: rasporedi stranca na poslove za koje mu nije izdata dozvola za privremeni boravak i rad, odnosno potvrda o prijavi rada, u poslovnim prostorijama, odnosno mjestu rada stranca nema kopiju dozvole za boravak i rad, odnosno kopiju potvrde o prijavi rada stranca koji kod njega radi; o prestanku rada stranca, prije isteka roka važenja dozvole za boravak i rad, ne obavijesti Ministarstvo, najkasnije u roku od osam dana od dana prestanka rada stranca; zapošljava, odnosno koristi rad stranca koji nezakonito boravi u Crnoj Gori; u roku od osam dana od dana zasnivanja radnog odnosa ili početka rada stranca, odnosno prestanka rada stranca iz člana 67 stav 1 ovog zakona o tome ne obavijesti Ministarstvo; nije u roku od 24 časa od dana izdavanja dozvole za privremeni boravak i rad radi zapošljavanja ili sezonskog zapošljavanja, sa strancem zaključio ugovor o radu i prijavio ga na obavezno socijalno osiguranje; nije, najkasnije, u roku od tri dana obavijestio Ministarstvo, da stranac nije stupio na rad, radi poništavanja dozvole za boravak i rad; prije početka rada stranca iz člana 85 stav 2 ovog zakona ne podnese prijavu o radu stranca Ministarstvu.

Za ovaj prekrtašaj poslodavac/pravno lice može se kazniti novčanom kaznom u iznosu od 1.000 eura do 10.000 eura.

8. Da li inspekcije rada i drugi organi koji provjeravaju uslove na radnom mjestu posjeduju sveobuhvatan mandat i adekvatne ljudske, finansijske i tehničke resurse da sprovedu redovne, proaktivne inspekcije na radnom mjestu u svim privrednim sektorima, sa posebnim naglaskom na visoko rizične sektore sklone eksploataciji? Kako inspektori rada saraduju sa drugim organima i sindikatima? Postoji li razdvajanje između inspekcije rada i funkcija kontrole imigracije?

Uprava za inspekcijske poslove

U inspekciji rada trenutno je angažovano 26 inspektora, što nije dovoljan broj kada se ima u vidu široka nadležnost ove inspekcije i obim nepravilnosti koje se utvrđuju kroz inspekcijske nadzore. Postavljanje inspektora na mandate od pet godina i veoma niska zarada su razlozi zbog kojih ne postoji dovoljno interesovanje kvalitetnog kadra da obavlja posao inspektora rada. Zbog navedenog ne možemo reći da postoje adekvatni ljudski i finansijski resursi za sprovođenje redovnih i proaktivnih inspekcijskih nadzora.

Tehnička opremljenost inspektora je na zadovoljavajućem nivou. Inspekcija rada redovno saraduje sa Upravom policije-inspektorima za strance posebno u građevinskom sektoru, gdje postoji priliv radne snage iz drugih država i gdje postoji mogućnost da postoje lica koja su žrtve trgovine ljudima na način da vršimo zajedničke kontrole. Sa Unijom slobodnih sindikata imamo potpisan protokol o saradnji i u tom pogledu uspješno razmjenjujemo sve informacije od značaja za poboljšanje prava zaposlenih. Takođe, inspekcija rada često postupa po prijavama nadležnih državnih organa, kao i nevladinog sektora.

Uprava policije – Sektor granične policije

Službenici Sektora granične policije, shodno Zaključku Vlade Crne Gore iz 2013. godine, ostvaruju intenzivnu saradnju sa službenicima Uprave za inspekcijske poslove. Navodena saradnja ogleda se u sprovođenju planskih pojačanih kontrola kretanja, boravka i rada stranih državljana. Cilj vršenja kontrola je zakonitost boravka i zapošljavanja stranaca, a poseban osvrt daje se na identifikaciju i suzbijanje radne eksploatacije stranih državljana.

MUP-Odjeljenje za borbu protiv trgovine ljudima

Crna Gora je prepoznala izazove koji se tiču potrebe jačanja proaktivnog pristupa u identifikaciji žrtava radne eksploatacije, sa posebnim fokusom na sezonske radnike, odnosno radnike u određenim sektorima, kao što su turizam, ugostiteljstvo i građevinarstvo. U tom smislu, povećani su naponi na proaktivnom identifikovanju žrtava i vršenju provjera u cilju otkrivanja trgovine ljudima, gdje je inspekcija rada prepoznata kao organ koji može dati odgovarajući doprinos u dijelu identifikacije potencijalnih žrtava radne eksploatacije. Stoga su i akcionim planovima koji se donose na godišnjem nivou za sprovođenje Strategije za borbu protiv trgovine ljudima za period 2019-2024. godina, u kontinuitetu prati realizacija dvije aktivnosti: „sprovoditi inspekcijski nadzor u oblasti rada na suzbijanju nelegalnog rada i trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije“, kao i „sprovoditi zajedničke kontrole Uprave policije (Inspektori za strance) i inspekcijskih službi i iste intenzivirati tokom ljetnje turističke sezone“.

U prethodnoj 2023. godini, u okviru svoje nadležnosti, Inspekcija rada je izvršila 6 867 kontrola, od kog broja je 1 356 lica zatečeno u nezakonitom radnom odnosu, od toga 895 stranaca i 461 crnogorski državljanin. Tokom 2023. godine realizovano je 202 zajedničkih kontrola Uprave policije sa Inspekcijom rada.

U 2022. godini, Odsjek za inspekciju rada je izvršio 6042 kontrole. Službenici Uprave policije su realizovali 211 akcija od kojih je 182 realizovano sa Inspekcijom rada. Kontrolisano 563 gradilišta, 171 hotela, 357 privatnih prenoćišta, 841 privrednih subjekata, 387 ugostiteljskih objekata i ukupno kontrolisano 12 484 stranih državljana.

U 2021. godini Uprava za inspekcijske poslove je izvršila 8105 inspekcijskih pregleda i zatekla 945 lica u radu bez zaključenog ugovora o radu (rad na crno). Istovremeno, službenici Uprave policije,

Sektora granične policije u saradnji sa Inspekciskim službama izvršili su ukupno 180 akcija u kojima je izvršeno 1895 kontrola objekata i lokaliteta (gradilišta, hoteli, privatna preničišta, privredni subjekti, stanice autobuske i željezničke, taxi stajališta, turističke organizacije, ugostiteljski objekti i marine). U sklopu akcija kontrolisano je ukupno 7803 stranih državljana.

9. Kako se reguliše i prati zapošljavanje i agencije za zapošljavanje? Da li su sve faze procesa zapošljavanja, uključujući oglase, izbor, transport i pronalaženje posla, podložne regulaciji? Da li je zabranjeno da naknade za zapošljavanje i srodne troškove snose radnici ili tražioci posla?

Ministarstvo rada i socijalnog staranja

Zakonom o posredovanju pri zapošljavanju i pravima za vrijeme nezaposlenosi („Sl. list CG“, broj 24/19) propisano je da su **poslovi u vezi sa zapošljavanjem**:

- 1) priprema za zapošljavanje;
- 2) posredovanje pri zapošljavanju;
- 3) sprovođenje mjera aktivne politike zapošljavanja i
- 4) druge aktivnosti usmjerene na povećanje zaposlenosti, odnosno smanjenje nezaposlenosti, u skladu sa ovim zakonom i drugim propisima.

Poslovi u vezi sa zapošljavanjem su poslovi od javnog interesa. Navedene poslove obavlja Zavod za zapošljavanje Crne Gore, u skladu sa ovim zakonom i drugim propisima.

Agencije za zapošljavanje mogu obavljati poslove u vezi sa zapošljavanjem, u skladu sa ovim zakonom i aktom Ministarstva rada i socijalnog staranja.

Poslovi u vezi sa zapošljavanjem, koje mogu obavljati agencije za zapošljavanje su:

- 1) priprema za zapošljavanje;
- 2) posredovanje pri zapošljavanju i
- 3) druge aktivnosti usmjerene na povećanje zaposlenosti, odnosno smanjenje nezaposlenosti, u skladu sa navedenim zakonom i drugim propisima.

Izuzetno, agencija može sprovoditi i pojedine programe aktivne politike zapošljavanja, na osnovu ugovora zaključenog sa Zavodom za zapošljavanje Crne Gore, u cilju postizanja značajnijih efekata programa.

Priprema za zapošljavanje i posredovanje pri zapošljavanju su usluge za tržište rada, koje pružaju Zavod za zapošljavanje i agencije. Navedene usluge su besplatne za nezaposlena lica i ostale tražioce zaposlenja. Usluge koje pruža Zavod za zapošljavanje su besplatne i za poslodavce.

Za obavljanje poslova u vezi sa zapošljavanjem, agencija treba da ispunjava uslove u pogledu prostora, kadra i opreme, u skladu sa Pravilnikom o uslovima u pogledu prostora, kadra i opreme za obavljanje poslova u vezi sa zapošljavanjem u agenciji za zapošljavanje („Sl. list CG“, broj 66/20).

Ministarstvo rada i socijalnog staranja izdaje agenciji koja ispunjava propisane uslove dozvolu za rad. Agencija može početi sa radom nakon dobijene dozvole za rad.

Agencija vodi evidenciju o poslovima u vezi sa zapošljavanjem. O obavljenim poslovima agencija je dužna da Ministarstvu rada i socijalnog staranja dostavlja statističke podatke polugodišnje, u roku od 30 dana nakon isteka svakog polugodišta.

Statistički podaci koje je agencija dužna da dostavi Ministarstvu su podaci o:

- vrsti obavljenog posla u vezi sa zapošljavanjem, odnosno pružene usluge za tržište rada;
- nezaposlenim licima i ostalim tražiocima zaposlenja za koja je obavljen posao u vezi sa zapošljavanjem, odnosno pružena usluga za tržište rada (pol, godine života, državljanstvo, nivo

kvalifikacije obrazovanja, kvalifikacija obrazovanja, zanimanje, mjesto prebivališta, odnosno boravka);

- poslodavcima za koje je obavljen posao u vezi sa zapošljavanjem, odnosno pružena usluga za tržište rada (sjedište, država, djelatnost, oblik svojine);

- prijavljenim nezaposlenim licima i ostalim tražiocima zaposlenja (pol, godine života, državljanstvo, nivo kvalifikacije obrazovanja, kvalifikacija obrazovanja, zanimanje, mjesto prebivališta, odnosno boravka);

- poslodavcima koji su iskazali potrebe za zapošljavanjem;

- potrebama za zapošljavanjem iskazanim od strane poslodavaca (podaci o poslodavcima, radno mjesto, odnosno zanimanje, vrsta radnog odnosa, odnosno ugovora i njegovo trajanje, radno vrijeme, broj izvršilaca, nivo kvalifikacije obrazovanja, kvalifikacija obrazovanja);

- licima koja su se zaposlila (pol, godine života, državljanstvo, nivo kvalifikacije obrazovanja, kvalifikacija obrazovanja, sjedište, država, djelatnost i oblik svojine poslodavca, radno mjesto, odnosno zanimanje, vrsta radnog odnosa, odnosno ugovora i njegovo trajanje, radno vrijeme, mjesto rada, država zaposlenja);

- stranim poslodavcima koji su iskazali potrebe za zapošljavanjem (sjedište, država, djelatnost);

- potrebama za zapošljavanjem kod stranog poslodavca (podaci o poslodavcima, radno mjesto, odnosno zanimanje, vrsta zaposlenja i njegovo trajanje, radno vrijeme, broj izvršilaca, nivo kvalifikacije obrazovanja, kvalifikacija obrazovanja);

- licima koja su se zaposlila u inostranstvu (pol, godine života, državljanstvo, nivo kvalifikacije obrazovanja, kvalifikacija obrazovanja, sjedište, država i djelatnost stranog poslodavca, radno mjesto, odnosno zanimanje, vrsta zaposlenja i njegovo trajanje, radno vrijeme, mjesto rada, država zaposlenja).

Ministarstvo oduzima dozvolu za rad agenciji, ako:

- 1) prestane da ispunjava propisane uslove u pogledu prostora, kadra i opreme;

- 2) obavlja poslove u vezi sa zapošljavanjem suprotno Zakonu i aktu Ministarstva.

Osnivač agencije kome je oduzeta dozvola za rad zbog obavljanja poslova suprotno navedenom zakonu i aktu Ministarstva, ne može ponovo osnovati agenciju u roku od dvije godine od dana oduzimanja dozvole za rad.

Sve procedure i obrasci za korišćenje prava i usluga koje Zavod za zapošljavanje pruža nezaposlenim licima i tražiocima zaposlenja su regulisane Zakonom o posredovanju pri zapošljavanju i pravima za vrijeme nezaposlenosti, pravilnicima i upustvima i besplatne su za korisnike. To uključuje i oglase.

Zavod za zapošljavanje

Sve procedure i obrasci za korišćenje prava i usluga koje Zavod za zapošljavanje pruža nezaposlenim licima i tražiocima zaposlenja su regulisane Zakonom o posredovanju pri zapošljavanju i pravima za vrijeme nezaposlenosti, pravilnicima i upustvima i besplatne su za korisnike. To uključuje i oglase.

10. Kako spriječiti i sankcionisati zloupotrebe pravnih konstrukcija kao što su samozapošljavanje, fiktivne firme, podugovaranje i upućivanje radnika, koje se mogu koristiti za izvršenje TLJ?

Ministarstvo rada i socijalnog staranja

Navedene moguće zloupotrebe koje se mogu koristiti za izvršenje trgovine ljudima se mogu spriječiti kroz sinhronizovano djelovanje nadležnih organa i institucija, a prije svega inspekcijskih organa.

Uprava za inspekcijske poslove

Ovo je kompleksno pitanje, koje zahtjeva uključivanje resornih ministarstava, kako bi se najboljim zakonskim rješenjima onemogućili različiti vidovi zloupotrebe u primjeni zakona i drugih propisa.

Zavod za zapošljavanje

Razmjennom informacija i punom interoperabilnošću između nadležnih institucija. U procesu digitalizacije Zavod će biti osposobljen za razmjenu podataka i informacija iz svoje nadležnosti sa svim institucijama.

11. Kako migraciono zakonodavstvo i politike vaše zemlje nastoje da spriječe TLJ omogućavanjem zakonitih migracija i legalnih mogućnosti zapošljavanja praćenih pristojnim uslovima rada?

Ministarstvo rada i socijalnog staranja

Posredovanje pri zapošljavanju je usluga za tržište rada, koju mogu pružati Zavod za zapošljavanje Crne Gore i agencije za zapošljavanje, u skladu sa Zakonom o posredovanju pri zapošljavanju i pravima za vrijeme nezaposlenosti („Sl. list CG“, broj 24/19). Posredovanje pri zapošljavanju definisano je kao skup aktivnosti koje obuhvataju pružanje stručne pomoći u povezivanju nezaposlenog lica, odnosno ostalih tražilaca zaposlenja i poslodavca, radi zasnivanja radnog odnosa, u skladu sa posebnim zakonom. Stručna pomoć, prema iskazanim potrebama poslodavaca, obuhvata metode i tehnike koje uzimaju u obzir zahtjeve i uslove određenog posla, potrebna znanja, vještine, iskustvo i sposobnost lica za koja se posreduje, kao i njihove lične zahtjeve i uslove.

Posredovanje pri zapošljavanju, kao usluga za tržište rada, može se pružati nezaposlenim licima i ostalim tražiocima zaposlenja, kao i poslodavcima. S obzirom na to da se na evidenciji nezaposlenih lica, osim crnogorskih državljana, mogu nalaziti i određene kategorije stranaca, to se ova usluga može pružati i njima. Ističemo da se radi o strancima koji zakonito borave u Crnoj Gori, jer im je u skladu sa posebnim zakonom regulisan boravak, što je preduslov za prijavljivanje u evidenciju kod Zavoda za zapošljavanje.

Navedena aktivnost se može odvijati radi zapošljavanja u Crnoj Gori, kao i radi zapošljavanja u inostranstvu.

Posredovanje pri zapošljavanju u inostranstvu ostvaruje se na osnovu prijave potrebe za zapošljavanjem kod stranog poslodavca.

Prijavu potrebe za zapošljavanjem kod stranog poslodavca prima, objavljuje i realizuje Zavod, odnosno agencija.

Prijava obavezno sadrži podatke o: stranom poslodavcu (naziv, sjedište, djelatnost, kontakt: mail i web adresa, telefon), radnom mjestu, broju izvršilaca, vrsti i trajanju zaposlenja, uslovima za obavljanje poslova radnog mjesta (nivo obrazovanja i kvalifikacija, posebna znanja i vještine, radno iskustvo), uslovima rada kod stranog poslodavca (zarada, radno vrijeme, smještaj,

ishrana, sa naznakom ko snosi troškove smještaja, ishrane, prevoza, obavljanja ljekarskih pregleda i izdavanja viza i dozvola boravka), roku za prijavljivanje i roku za realizaciju prijave.

Zavod, odnosno, agencija dužni su da prijavu objave na svojoj oglasnoj tabli, internet stranici i u medijima koji se izdaju u Crnoj Gori u roku od deset radnih dana od dana prijema prijave.

Zavod, odnosno agencija dužni su da obezbijede zaštitu lica u postupku zapošljavanja kod stranog poslodavca.

Zaštita u postupku zapošljavanja kod stranog poslodavca obuhvata najmanje jednak tretman po osnovu rada sa državljanima države zaposlenja, za vrijeme rada i boravka u inostranstvu.

Zavod, odnosno, agencija dužni su da:

- poslove posredovanja pri zapošljavanju u inostranstvu obavljaju u saradnji sa nadležnim organima, odnosno tijelima države zaposlenja;
- lica upoznaju sa uslovima života i rada kod stranog poslodavca i njihovim pravima i zaštitom prava po osnovu rada i boravka u inostranstvu;
- pruže stručnu pomoć u obezbjeđivanju dozvola za boravak i rad u inostranstvu;
- obezbijede zaključivanje ugovora o radu prije odlaska u inostranstvo;
- snose troškove prijevremenog povratka lica zbog nezakonitog posredovanja pri zapošljavanju i davanja pogrešnih informacija o uslovima života i rada;
- informišu lica o mogućnostima i uslovima za zapošljavanje nakon povratka sa rada iz inostranstva.

Nadležnost izdavanja dozvola za boravak i rad stranaca u Crnoj Gori je u nadležnosti Ministarstva unutrašnjih poslova, ali kad se radi o zapošljavanju građana Crne Gore u inostranstvu posredstvom Zavoda za zapošljavanje, to je regulisano Zakonom o posredovanju pri zapošljavanju i obavlja se isključivo posredstvom zvaničnih institucija zemlje iz koje je poslodavac. Tako se obezbjeđuju legalne migracije i zaštita prava tokom zapošljavanja i rada. Sa zemljama EU, ova oblast je za sada regulisana međudržavnim bilateralnim sporazumima, a kada Crna Gora bude članica EU, zapošljavanje će se obavljati posredstvom EURES-a.

MUP - Direktorat za upravne poslove, državljanstvo i strance-

Zakonom o strancima ("Službeni list CG", br. 12/2018, 3/2019 i 86/2022), uređuju se uslovi za ulazak, izlazak, kretanje, boravak i rad stranaca u Crnoj Gori.

Članom 66 zakona je propisano:

Stranac u Crnoj Gori može da radi na osnovu dozvole za privremeni boravak i rad ili potvrde o prijavi rada, ako ovim zakonom nije drukčije propisano.

Stranac može da radi u Crnoj Gori samo na poslovima za koje mu je izdata dozvola za privremeni boravak i rad ili potvrda o prijavi rada i samo kod poslodavca koji ga zapošljava.

Izuzetno od stava 2 ovog člana, strancu se može izdati dozvola za privremeni boravak i rad za obavljanje poslova izvršnog direktora kod više poslodavaca, u skladu sa propisima kojima se uređuje oblast zapošljavanja.

Poslodavac može da rasporedi stranca samo na poslove za koje mu je izdata dozvola za boravak i rad, odnosno potvrda o prijavi rada.

Poslodavac mora u poslovnim prostorijama, odnosno mjestu rada stranca imati kopiju dozvole za boravak i rad, odnosno kopiju potvrde o prijavi rada stranca koji kod njega radi.

Poslodavac je dužan da o prestanku rada stranca, prije isteka roka važenja dozvole za boravak i rad, obavijesti Ministarstvo, najkasnije u roku od osam dana od dana prestanka rada stranca.

Poslodavac ne smije zapošljavati niti koristiti rad stranca koji nezakonito boravi u Crnoj Gori.

Članom 209 stav 3 zakona je propisano:

Poslove inspeksijskog nadzora, u skladu sa ovim zakonom i zakonom kojim se uređuje inspeksijski nadzor, vrše inspektor rada i druge nadležne inspekcije u okviru svojih nadležnosti.

i
Čl. 2010 do 2015 zakona propisane su kaznene odredbe.

Uprava policije – Sektor granične policije

Kada je u pitanju Sektor granične policije, shodno odredbama Zakona o strancima, službenici Sektora a zahtjev Ministarstva vansjkih poslova, vrše provjere i daju saglasnost za izdavanje viza D po osnovu rada. Tokom samog postupka rade se detaljne provjera u odnosu na pozivaoca i podnosioca zahtjeva za vizu. Nakon dobijanja vize D i predaje dokumentacije za dobijanje dozvole za privremeni boravak i rad, takođe se vrše detaljne provjere kroz sve baze podataka, a nakon dobijanja dozvole za rad kontinuirano se vrši kontrola zakonitosti boravka i rada ove kategorije lica, kako samostalno tako i u saradnji sa Upravom za inspeksijske poslove.

Zavod za zapošljavanje

Nadležnost izdavanja dozvola za boravak i rad stranaca u Crnoj Gori je na MUP-u, ali kad se radi o zapošljavanju građana Crne Gore u inostranstvu posredstvom Zavoda za zapošljavanje, to je regulisano Zakonom o posredovanju pri zapošljavanju i obavlja se isključivo posredstvom zvaničnih institucija zemlje iz koje je poslodavac. Tako se obezbjeđuju legalne migracije i zaštita prava tokom zapošljavanja i rada. Sa zemljama EU, ova oblast je za sada regulisana međudržavnim bilateralnim sporazumima, a kada Crna Gora bude članica EU, zapošljavanje će se obavljati posredstvom EURES-a.

12. Kako zakoni i politike vaše zemlje kojima se obeshrabruje potražnja koja dovodi do TLJ adresiraju konkretne ranjivosti i grupe u riziku od TLJ?

MUP - Odjeljenje za borbu protiv trgovine ljudima- U streteškoj oblasti Prevenција trgovine ljudima (Strategija za borbu protiv trgovine ljudima 2019-2024.), jedna od ključnih mjera je podizanje nivoa svijesti u svim segmentima društva i podržavati napore da se smanji potražnja za uslugama žrtava trgovine ljudima u cilju različitih oblika iskorišćavanja, sa posebnim osvrtom na seksualnom i radnom eksploatacijom.

U kontinuitetu se ulažu značajni naponi u podizanju nivoa svijesti o trgovini ljudima, kako potencijalnih žrtava, tako i svih ostalih članova našeg društva. S tim u vezi, MUP/Odjeljenje za borbu protiv trgovine ljudima je, u saradnji sa partnerima, u prethodnom periodu, sprovelo niz informativnih kampanja o specifičnostima ovog fenomena.

U 2021. godini je Odjeljenje za borbu protiv trgovine ljudima je uz finansijsku podršku Ambasade SAD-a u Podgorici sprovelo kampanju u cilju podizanja svijesti javnosti o trgovini ljudima, sklopu

koje su izrađeni i na frekventnim lokacijama u 8 gradova širom Crne Gore postavljeni poster i na bilbordima sa antitrafiking porukom i vidno istaknutom SOS linijom za žrtve trgovine ljudima. U okviru ove kampanje, u saradnji sa graničnom policijom poster i su postavljeni u adekvatnom formatu i na svim graničnim prelazima u Crnoj Gori.

U julu mjesecu 2022. godine, Odjeljenje za borbu protiv trgovine ljudima Ministarstva unutrašnjih poslova, uz finansijsku podršku ambasade SAD-a u Podgorici sprovelo kampanju u cilju podizanja svijesti javnosti o trgovini ljudima, u sklopu koje je izrađen i novi spot za pomociju SOS linije za žrtve trgovine ljudima u Crnoj Gori (11 66 66) koji se emituje na državnim kanalima. O kampanjama koje se realizuju ukontinuitetu više je navedeno u ranijim odgovorima.

Takođe, politike Crne Gore usmjerene su i na prevenciju presudama sa odgovarajućim kaznama korisnika gore navedenih usluga.

13. Kako zakonodavstvo i praksa vaše zemlje osiguravaju da postoji individualna procjena potreba za zaštitom na granicama prije bilo kakvog odbijanja ulaska ili protjerivanja?

Uprava policije- Sektor granične policije

Službenici granične policije u ranijem periodu prošli su obuke vezane za trgovinu ljudima, i taj oblik obučavanja sprovodi se kontinuirano. Tokom obuka službenici se edukuju da prepoznaju indikatore rizika koji bi u svakom konkretnom slučaju mogli ukazivati na trgovinu ljudima. Ukoliko postoji i osnov sumnje da se radi o trgovini ljudima, odnosno da je indikator rizika pozitivan, bilo da se radi o licima na ulasku ili izlasku iz zemlje, licima koja e ispunjavaju uslove za ulazak u državu, ili imaju izrečenu mjeru protjerivanja sa teritorije Crne Gore, istima će bez preduzimanja navedenih mjera biti pružena maksimalna zaštita i u taj proces uključice se relevantne institucije.

Takođe napominjemo da je članom 116 Zakona o strancima Crne Gore između ostalog predviđeno, da se zabranjuje prinudno udaljenje stranca u državu gdje su njegov život ili sloboda ugroženi, da je zabranjeno prinudno udaljenje stranca ako je to u suprotnosti sa Konvencijom o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda, Evropskom konvencijom o sprječavanju mučenja i nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja, Konvencijom o pravima djeteta i Konvencijom o ostvarivanju dječjih prava.

Maloljetni stranac bez pratnje će se, uzimajući u obzir najbolji interes djeteta, prinudno udaljiti u državu u kojoj će biti predat članu porodice, imenovanom staratelju ili ustanovi za prihvatanje djece.

Takođe članom 138 istog zakona propisane su mjere odnosno posebna zaštita maloljetnih stranaca u postupku udaljenja.

MUP - Direktorat za upravne poslove, državljanstvo i strance - Vlada Crne Gore je prilikom donošenja Odluke o odobravanju privremene zaštite licima iz Ukrajine („Službeni list CG“ br.26/22) Zaključcima Vlade Crne Gore broj 04-1298/2 od 10. marta 2022. godine zadužila Ministarstvo unutrašnjih poslova i Upravu policije da shodno članu 9 stav 4 važećeg Zakona o strancima, iz humanitarnih razloga omoguće ulazak u Crnu Goru državljanima Ukrajine koji ne posjeduju važeću putnu ispravu uz posjedovanje putne isprave kojoj je istekao rok važenja ili kopije iste; važećeg unutrašnjeg pasoša u obliku knjižice ili važeće ili istekle lične karte ili kopije istih; izvoda iz matične knjige rođenih za djecu do 18 godina ili kopije istog.

14. Koje mjere se preduzimaju za sprečavanje TLJ u sportu? Koji sektori i kategorije/grupe ljudi su identifikovani kao izloženi riziku?

Ministarstvo sporta i mladih

Informisanje sportista i njihovih porodica o rizicima trgovine ljudima, kao i pružanje podrške za osnaživanje posebno mladih sportista da prepoznaju i prijave potencijalne slučajeve trgovine ljudima.

Sektori i kategorije/grupe ljudi koji su identifikovani kao izloženi riziku od trgovine ljudima u sportu su sportisti, sa akcentom na mlade sportiste koji su u „ranjivom“ dobu i koji traže priliku za profesionalni razvoj u sportu. Takođe, transferi profesionalnih sportista mogu biti podložni zloupotrebi i trgovini ljudima, naročito kada su igrači izloženi pritiscima tokom postupka prelaska iz jednog sportskog kluba u drugi. Prilikom organizacije velikih međunarodnih sportskih takmičenja, isto može privući trgovce ljudima koji pokušavaju iskoristiti prisustvo velikog broja sportista, navijača za razne oblike eksploatacije.

Uprava za inspeksijske poslove

Od strane inspekcije rada nisu preduzimate mjere u spriječavanju trgovine ljudima u sportu.

15. Da li ste identifikovali online prakse koje mogu povećati rizik da neko postane žrtva TLJ različitih oblika eksploatacije? Koji su mehanizmi razvijeni za sprečavanje zloupotrebe informacione i komunikacione tehnologije u svrhe TLJ? Kakav je praktični efekat njihove primjene?

Uprava policije – Jedinica za suzbijanje sajber kriminala i informaciono tehnološka vještačenja

Postoji širok spektar online praksi koje mogu povećati rizik da osoba može postati žrtva trgovine ljudima različitih oblika eksploatacije, pogotovu uzimajući u obzir činjenicu da se za realizaciju svakodnevnih poslovnih i privatnih aktivnosti sve više koriste informacione tehnologije, pa samim tim i povećan je rizik od različitih oblika zloupotreba.

Međutim, ono što izdvajamo kao najveći rizik jeste korišćenje sumnjivih web stranica i aplikacije, koje nude sumnjive usluge; dijeljenje ličnih informacija na društvenim mrežama; ostvarivanje komunikacije sa nepoznatim osobama; pristup sumnjivim ili nepoznatim linkovima; pristajanje na susrete sa nepoznatim osobama sa kojim je ostvaren prislan kontakt putem informaciono-komunikacionih tehnologija.

U dijelu konkretnog uticaja informacionih tehnologija i komunikacione tehnologija na trgovinu ljudima od posebnog su značaja dvije faze i to regrutovanje i sama eksploatacija.

Kako bi se spriječila mogućnost da neka osoba postane žrtva trgovine ljudima, veoma je važno istaći da svi korisnici prilikom korišćenja usluga informaciono-komunikacionih tehnologija moraju strogo voditi računa o svojoj privatnosti i bezbjednosti.

Službenici Grupe za suzbijanje krivičnih djela visokotehnološkog kriminala, uzimaju učešće u edukaciji i upoznavanju građana, prvenstveno najranjivijih kategorija - djece školskog uzrasta, sa svim potencijalnim opasnostima kojima mogu biti izloženi u virtuelnom svijetu, kao i o mehanizmima zaštite, što u mnogome utiče na prevenciju i podizanje svijesti u cilju sprečavanja nastanka bilo kojeg oblika nasilja/eksploatacije i sl.

Međutim, uzimajući u obzir globalne trendove i pokazatelje, neophodno je povećati stepen jačanja svijesti i edukacije o značaju pitanja sajber bezbjednosti, te zaštite privatnosti i ličnih podataka.

MUP - Odjeljenje za borbu protiv trgovine ljudima

Uz podršku Međunarodne organizacije za migracije izrađena je Analiza o usklađenosti zakonodavnog okvira Crne Gore sa međunarodnim i evropskim standardima u pogledu korišćenja visokih tehnologija u izvršenju krivičnog djela trgovine ljudima. Takođe je izrađen trening materijal za multidisciplinarnе obuke o upotrebi visoke tehnologije za izvršenje, istragu i krivično gonjenje trgovine ljudima.

S tim u vezi, organizovane su dana 3-5. jula 2023. godine u Baru dvije jednodnevne obuke na temu „Upotreba visoke tehnologije za izvršenje, istragu i krivično gonjenje trgovine ljudima“, kojima su prisustvovali predstavnici MUP/Uprave policije, MUP/Odjeljenja za borbu protiv trgovine ljudima, predstavnici tužilaštva kao i predstavnici Ministarstva rada i socijalnog staranja i Centara za socijalni rad, ukupno njih 24. Cilj predmetne obuke je bio jačanje kapaciteta i osposobljavanje učesnika za efikasan odgovor na trgovinu ljudima u slučajevima upotrebe visoke tehnologije. Takođe, u narednom periodu, shodno Akcionom planu za implementaciju Strategije za borbu protiv trgovine ljudima 2019-2024. definisan je niz aktivnosti u cilju jačanja kapaciteta relevantnih službenika u suzbijanju ovog fenomena.

16. Koje mjere se preduzimaju za podizanje svijesti o rizicima od TLJ koja je olakšana upotrebom tehnologija, uključujući vezano za djecu, roditelje, nastavnike, stručnjake za brigu o djeci i socijalne radnike? Koje inicijative zasnovane na tehnologiji postoje u vašoj zemlji za širenje informacija grupama/zajednicama u riziku od TLJ?

MUP - Odjeljenje za borbu protiv trgovine ljudima

Jedna od ključnih mjera u Akcionog plana za implementaciju Strategije za borbu protiv trgovine ljudima za period 2019-2024. za 2024. godinu je unaprijeđenje znanja o rizicima i posljedicama od dječije pornografije i drugih vidova seksualne eksploatacije, kao i od zlostavljanja djece putem informacionih i komunikacionih tehnologija. S tim u vezi planirane su aktivnosti koje se odnose na kreiranje informativnog materijala o opasnostima od trgovine ljudima u sajber prostoru namijenjenog učenicima i roditeljima, kao i podizanje svijesti o rizicima trgovine ljudima koje nosi upotreba društvenih mreža i platformi i tehnološkog opismenjavanja kod djece i roditelja - dijeljenje informativnog materijala o opasnostima od trgovine ljudima u sajber prostoru roditeljskim sastancima, početkom školske godine. Ove aktivnosti biće realizovane uz podršku međunarodnih organizacija.

Ministarstvo prosvete, nauke i inovacija- Kada je u pitanju podizanje svijesti, svake godine Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija obilježava Međunarodni dan bezbjednog interneta gdje se u vaspitno-obrazovnim ustanovama realizuje niz radionica i predavanja o pravilnoj upotrebi tehnologije, kroz koji se obrđuju i teme koje se odnose na neodavanje podataka o sebi, komunikacija sa nepoznatim osobama u sajber prostoru itd. Osim toga, organizuju se i dodatne radionice, mimo navedenog dana, na temu bezbjednog korišćenja tehnologije.

Kreirano je i nekoliko digitalnih sadržaja na temu bezbjednog korišćenja tehnologije, prevencija od online nasilja itd. Sadržaji su dostupni na Digitalnoj školi.

17. Kako saradujete sa ICT kompanijama i Internet provajderima, uključujući hostove sadržaja i društvene medije, u prevenciji TLJ?

Uprava policije – Jedinica za suzbijanje sajber kriminala i informaciono tehnološka vještačenja - Trenutno važeća zakonska rješenja u Crnoj Gori, iz oblasti elektronskih komunikacija (Zakon o elektronskim komunikacijama), ne prepoznaje mogućnosti ograničavanje ili uklanjanje određenog internet sadržaja.

Međutim, u predlogu Zakona o elektronskim komunikacijama, koji je trenutno u proceduru, predviđeno je između ostalog i da pružaoci usluga pristupa internetu, ukoliko je potrebno, moraju poštovati pozitivno pravne propise, uključujući sudske odluke ili odluke nadležnih organa kojima su dodijeljena odgovarajuća ovlaštenja.

18. Kako su politike i prakse usmjerene na sprečavanje TLJ informisane iskustvima žrtava i pojedinaca pod rizikom?

Ministarstvo rada i socijalnog staranja

Politike i prakse usmjerene na sprečavanje trgovine ljudima u Crnoj Gori oslanjaju se na iskustva žrtava i pojedinaca pod rizikom kako bi informisale svoje strategije i intervencije. Nadležni organi saraduju sa žrtvama trgovine ljudima kako bi prikupila njihova iskustva, perspektive i preporuke. Ove konsultacije omogućavaju žrtvama da iznesu svoje priče, identifikuju nedostatke u postojećim politikama i praksama te predlože poboljšanja koja bi mogla spriječiti buduće slučajeve trgovine ljudima. Vlada i relevantne nevladine organizacije sprovode istraživanja i ankete među osobama koje su bile žrtve trgovine ljudima ili su bile pod rizikom. Ova istraživanja pomažu u razumijevanju faktora koji dovode do ranjivosti na trgovinu ljudima, kao i u identifikaciji efikasnih strategija prevencije koje bi mogle biti implementirane. Organizacije civilnog društva koje rade sa žrtvama trgovine ljudima igraju ključnu ulogu u informisanju politika i praksi prevencije. Vlada aktivno saraduje sa ovim organizacijama kako bi razmijenila informacije, najbolje prakse i preporuke zasnovane na iskustvima žrtava. Programi obuka i edukacije koje sprovodi vlada, zajedno sa nevladinim organizacijama, često uključuju svjedočanstva žrtava trgovine ljudima. Ova svjedočanstva pomažu u stvaranju emotivne povezanosti sa problemom trgovine ljudima i motivišu učesnike da se aktivno angažuju u sprečavanju ovog oblika eksploatacije. Kroz ove aktivnosti, politike i prakse usmjerene na sprečavanje trgovine ljudima postaju informisane, osjetljive i efikasne u suočavanju sa stvarnim izazovima i potrebama žrtava i rizičnih pojedinaca.

I. IDENTIFIKACIJA ŽRTAVA I ZAŠTITA NJIHOVIH PRAVA (članovi 10, 11, 12, 14 i 16)

19. Među identifikovanim žrtvama TLJ, da li je bilo onih koje su podvrgnute eksploataciji na osnovu njihove seksualne orijentacije i/ili rodnog identiteta (LGBTI +: lezbejke, gej, biseksualci, transrodne ili interseksualne osobe), posebno tinejdžeri i mladi odrasli? Ako da, da li je neko od njih prijavio loše postupanje policije?

Vrhovno državno tužilaštvo/Tim za formalnu identifikaciju žrtva trgovine ljudima

Među licima koja su identifikovana kao oštećena lica u predmetima trgovine ljudima nije bilo onih koja su podvrgnuta eksploataciji na osnovu njihove seksualne orijentacije i/ili rodnog identiteta.

20. Koje konkretne mjere se preduzimaju kako bi se osiguralo da se osobe koje su predmet trgovine ljudima koji su radnici migranti, uključujući i u nezakonitoj situaciji, identifikuju kao žrtve TLJ i imaju pristup pravima predviđenim Konvencijom? Da li postoji saradnja sa specijalizovanim nevladinim organizacijama, sindikatima i poslodavcima kako bi se poboljšala identifikacija i zaštita potencijalnih žrtava unutar ovih rizičnih grupa?

MIP-Odjeljenje za borbu protiv trgovine ljudima

Ministarstvo unutrašnjih poslova koordiniralo je revidiranjem i izradom Sporazuma o međusobnoj saradnji u oblasti borbe protiv trgovine ljudima uz podršku u okviru projekta „Podrška Evropske unije jačanju borbe protiv krijumčarenja migranata i trgovine ljudima na Zapadnom Balkanu (EU4FAST WB). Sporazum je potpisan od strane predstavnika 13 državnih institucija i nevladinih organizacija a ima za cilj unapređenje saradnje na prevenciji, edukaciji, otkrivanju učinilaca, krivičnom gonjenju izvršilaca, kao i identifikaciji, zaštiti, integraciji, reintegraciji i rehabilitaciji potencijalnih/ žrtava trgovine ljudima, naročito žena i djece, uz puno poštovanje njihovih ljudskih prava.

Na taj način jača se saradnja državnih institucija i organizacija civilnog društva koja će u konačnom doprinijeti još uspješnijoj borbi protiv trgovine ljudima.

Unija poslodavaca – Kontinuirana saradnja sa IOM ogleda se i u tome da svake godine budemo posjećeni od strane njihove ekspertske podrške. Još 2011. godine, Unija poslodavaca Crne Gore je sa tadašnjom Kancelarijom za borbu protiv trgovine ljudima zaključila Protokol o međusobnoj saradnji u delu prevencije, edukacije, identifikacije i zaštite žrtava trgovine ljudima. Direktno smo uključivani, u svojstvu člana Radne grupe, u proces izrade zakonske i podzakonske regulative u vezi boravka i rada stranaca, što se na izvestan način reflektuje i na pitanje trgovine ljudima. U kontinuitetu edukujemo i informišemo naše članove o opasnostima trgovine ljudima i da preduzmu sve mjere radi rane identifikacije i saradnje sa nadležnim organima.

Uprava za inspeksijske poslove

Određeni inspektori stekli su znanje i iskustvo pohađanjem obuka u vezi trgovine ljudima u organizaciji Ministarstva unutrašnjih poslova, nakon čega su i sa ostalim kolegama razmjenili utiske u vezi sa ovom temom.

Tim za formalnu identifikaciju žrtva trgovine ljudima

Postupak formalne identifikacije žrtva trgovine ljudima podrazumijeva sprovođenje određenih aktivnosti koje počivaju na precizno definisanim nadležnostima i odgovornostima institucija, oslanjajući se na već uspostavljenoj međusektorskoj i multidisciplinarnoj saradnji prilikom identifikacije žrtava trgovine ljudima i obezbjeđujući usklađenost sa međunarodnim standardima. Sve mjere koje se preduzimaju kreirane su i prilagođene tako da mogu kvalitetno odgovoriti konkretnim potrebama lica za koja postoji sumnja da su žrtave trgovine ljudima, zasebno u svakom posebnom slučaju.

21. Koje mjere su uspostavljene kako bi se podstakle žrtve TLJ da prijavljuju svoju situaciju organima i/ili organizacijama civilnog društva?

MUP - Odjeljenje za borbu protiv trgovine ljudima

Sprovedenjem brojnih kampanja namijenjenih široj javnosti ali i specifičnim ranjivim grupama težilo se podizanju svijesti, ali i osnaživanju potencijalnih i žrtava trgovine ljudima da prijavljuju svoju situaciju organima i/ili organizacijama civilnog društva, na posebne brojeve: Uprave policije 122 i SOS telefona za za žrtve trgovine ljudima 11 6666.

U kontinuitetu se prate pozivi ka nacionalnoj SOS liniji za žrtve trgovine ljudima, koja predstavlja jedinstveni servis za prijavljivanje potencijalnih slučajeva trgovine ljudima i dobijanje relevantnih informacija o ovoj problematici na kojoj rade operateri iz licencirane NVO.

Naime, na predmetnoj SOS liniji za žrtve trgovine ljudima 11 6666 tokom 2023. godine evidentirano je ukupno 2,433 poziva, od toga 913 informativnih poziva, 620 prekinutih poziva, i 896 ostalih poziva (porodično nasilje i ostale vrste nasilja nad ženama i djecom- koji su u tom slučaju prosljeđivani nadležnim institucijama). Takođe, putem SOS telefona bila su ostvarena 4 poziva u kojima su se provjeravale okolnosti povodom potencijalnih situacija trgovine ljudima.

Na predmetnoj SOS liniji za žrtve trgovine ljudima 11 6666 tokom 2022. godine evidentirano je ukupno 2,553 poziva, od toga 1,011 informativnih poziva, 459 prekinutih poziva, i 1,083 ostalih poziva (porodično nasilje i ostale vrste nasilja nad ženama i djecom- koji su u tom slučaju prosljeđivani nadležnim institucijama).

Na predmetnoj SOS liniji za žrtve trgovine ljudima 11 6666 tokom 2021. godine evidentirano je ukupno ukupno 2,941 poziva, od toga 1,098 informativnih poziva, 613 prekinutih poziva i 1,230 ostalih poziva (porodično nasilje i ostale vrste nasilja nad ženama i djecom- koji su u tom slučaju prosljeđivani nadležnim institucijama).

Vidljivost SOS linije za žrtve trgovine ljudima sa brojem 11 6666 povećana je i kroz emitovanje spota za promociju iste izrađenim 2022. godine uz podršku Ambasade SAD, kao i kroz sprovođenjem kampanje u julu mjesecu 2023. godine u saradnji MUP/Odjeljenja za borbu protiv trgovine ljudima i Misije IOM-a u Crnoj Gori, povodom obilježavanja 30. jula – Svjetskog dana borbe protiv trgovine ljudima pod nazivom „Prepoznaj i prijavi trgovinu ljudima“. Kampanja je realizovana u periodu od 27. jula do 1. avgusta 2023. godine u cilju skretanja pažnje javnosti - građana, putnika, turista koji borave u Crnoj Gori o ovom fenomenu, a istom je bilo obuhvaćeno 15 lokalnih samouprava. Tokom kampanje uručivani su informativni flajeri koji su između ostalog sadržali informaciju o ovoj SOS liniji, a takođe su upriličena gostovanja na TV i radio stanicama sa nacionalnom frekvencijom, i emitovan je TV spot kojim se promoviše pomenuta SOS linija, koji je urađen uz podršku Ambasade SAD-a u Podgorici.

Imajući ulogu zdravstvenih radnika, MUP/Odjeljenje za borbu protiv trgovine ljudima i Ministarstvo zdravlja su uz podršku Njemačke organizacije za međunarodnu saradnju GIZ organizovali u Budvi 17 -18. maja 2023.g., u Hotelu Avala, obuku na temu „Prezentaciju zdravstvenih indikatora i regionalnih standardnih operativnih procedura za identifikaciju žrtava i potencijalnih žrtava trgovine ljudima “. Navedenoj obuci prisustvovalo je 18 zdravstvenih radnika sa više nivoa zdravstvene zaštite iz više crnogorskih opština.

Dana 15. decembra 2023. godine , u organizaciji Uprave za ljudske resurse i Ministarstva unutrašnjih poslova, organizovana je obuka zdravstvenih radnika na temu "Uloga zdravstvenih radnika u borbi protiv trgovine ljudima", za 13 učesnika

U 2022. godini, u saradnji sa Upravom za ljudske resurse Odjeljenje za borbu protiv trgovine ljudima organizovalo 2 obuke na temu "Uloga zdravstvenih radnika u borbi protiv trgovine ljudima" za ukupno 22 polaznika iz sjevernog, južnog i centralnog regiona. Takođe, 10. oktobra 2022. realizovana je obuka 17 zdravstvenih radnika iz svih nivoa zdravstvene zaštite (primarni, sekundarni, tercijarni novi) iz različitih opština iz sjevernog, centralnog i južnog regiona) različitih profila-medicinske sestre, doktori medicine, medicinski tehničari, psiholozi i socijalni radnici, u organizaciji Ministarstva unutrašnjih poslova, Ministarstva zdravlja, Njemačke organizacije za međunarodnu saradnju GIZ-a i NVO Terre des Hommes.

Ministarstvo rada i socijalnog staranja

Različite mjere su uspostavljene kako bi se žrtve trgovine ljudima podstakle da prijave svoju situaciju, to uključuje osiguravanje anonimnosti i zaštite identiteta, pružanje sigurnih mjesta za prijavljivanje, edukacije o pravima žrtava i podršku tokom prijave.

Takođe, imamo i Nacionalnu SOS liniju za žrtve nasilja u porodici, ova linija je besplatna za pozive sa bilo koje mreže u Crnoj Gori i dostupna 24 sata, 7 dana u sedmici. Servis osnažuje i pruža podršku žrtvi kroz sljedeće segmente: emocionalnu podršku, informisanje o pravima i mogućnostima za žrtvu, konsultacije i pomoć u kriznim situacijama, upućivanje na druge organizacije, ustanove, institucije i psihološko savjetovanje. Linija za pomoć žrtvama nasilja u porodici dostupna je svakog petka od 13h do 21h i za žene sa iskustvom nasilja koje govore albanskim jezikom.

Takođe, licencirano je sklonište za žrtve seksualne eksploatacije, kao oblika trgovine ljudima. Ovo sklonište vodi NVO i posjeduje tri smještajne jedinice.

Zaštitnik ljudskih prava i sloboda

Zaštitnik ljudskih prava kroz promociju svojih nadležnosti i prava djeteta, posebno sa djecom koja su u riziku, djecu marginalizovanih grupa, djecu bez roditeljskog staranja, informiše o načinu obraćanja Zaštitniku, ali sprovodi edukaciju o pristupu pravdi tj kome, kada, zašto i kako mogu da se obrate.

Zaštitniku se djeca mogu obratiti na različite načine: telefonom, e-mail, poštom, posredstvom sandučića koja su postavljena u Ustanovama socijalne i dječije zaštite u kojima djeca borave i žive, putem facebook-a i Instagram-a, online hrabrog sandučeta i dolaskom u instituciju.

Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija

Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija, u saradnji sa Ministarstvom ljudskih i manjinskih prava, Zavodom za školstvo, Nacionalnim romskim savjetom i nevladinim organizacijama koje se bave pitanjima pripadnika romske i egipćanske zajednice, tokom marta mjeseca promoviraju upis djece u predškolske ustanove, prvi razred osnovne škole i srednje škole u Podgorici, Nikšiću, Beranama i Tivtu. Ove četiri opštine posjetio je tim sastavljen od predstavnika navedenih institucija i nevladinih organizacija koji su razgovarali s roditeljima i djecom doraslo za upis u predškolsko vaspitanje i u prvi razred osnovne škole, sa ciljem da im se ukaže na obavezu i značaj osnovnog obrazovanja. Oni su takođe, razgovarali i sa učenicima devetog razreda osnovne škole kako bi ih podstakli na upis u srednje škole. Ideja kampanje je podizanje svijesti roditelja o važnosti njihove podrške djeci na putu obrazovanja, Zajednička poruka svih koji su se obratili bila je da je škola najbolji put uspjeha svakog pojedinca, porodice i zajednice.

Dodijeljeni su flajeri na crnogorskom, romskom i albanskom jeziku u cilju informisanja roditelja o mogućnostima upisa RE djece u predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje. Naglašeno je da, ukoliko roditelji nemaju mogućnosti da upišu djecu elektronskim putem, mogu da se obrate

obrazovnoj ustanovi, koja će pružiti pomoć pri upisu, a takođe tu su i saradnici u socijalnoj inkluziji (medijatori). Obezbijeđen je besplatan prevoz za oko 600 (šeststo) učenika/ca osnovnih škola RE zajednice u Podgorici, Nikšiću, Beranama i na Cetinju.

Nastavilo se sa angažovanjem saradnika/ca (medijatori) u socijalnoj inkluziji RE u obrazovanju, shodno normativu. Ova praksa se pokazala kao izuzetno korisna za obuhvat djece RE populacije sistemom obrazovanja, kao i za smanjenje drop-outa. Primjenjuje se Protokol o postupanju i prevenciji ranog napuštanja školovanja, u kome se olakšava rad sa djecom u riziku od napuštanja školovanja

Angažovano je 24 saradnika (medijatora) u osnovnim školama: u Podgorici, Nikšiću, Baru, Beranama, Ulcinju, Herceg Novom i Tivtu. Od 10. juna do 3. jula 2022. godine, organizovana je obuka za saradnika u socijalnoj inkluziji Roma i Egipćana u obrazovanju, u kome su posebno bili ohrabljani pripadnici/ce romske i egipćanske zajednice da se prijave na ovaj poziv. Od ukupno 23 prijavljenih kandidata, obuku je pohađalo 19 kandidata pripadnika RE zajednice, koji su stekli zvanje "Saradnik u socijalnoj inkluziji Roma i Egipćana u obrazovanju".

Srednjoškolicima studentima/kinjama RE zajednice dodjeljuju se stipendije za školovanje- Iznos stipendija za srednjoškolce/ke, na mjesečnom novu iznosi 60 eura (šesdeset), dok za studente/kinje, 225 eura (dvesta dvadeset pet).

Studentski domovi u okviru svojih smještajnih kapaciteta namjenski opredjeljuju do 5% kapaciteta za smještaj studenata sa invaliditetom, studenata RE populacije i korisnicima materijalnog obezbjeđenja.

Program opismenjavanja i obrazovanja odraslih: Za djecu koja pripadaju RE zajednici, omogućeno im je besplatno polaganje Programa opismenjavanja i obrazovanja odraslih.

Povodom obilježavanja 18. oktobra – Evropskog dana borbe protiv trgovine ljudima, Ministarstvo je uputilo cirkularno pismo osnovnim i srednjim školama u Crnoj Gori. Prema povratnim informacijama koje smo dobili od škola, u više od 50 (pedeset) osnovnih i srednjih škola obilježen je 18. oktobar, Evropski dan borbe protiv trgovine ljudima. Povodom ovog dana, obilježeno je preko 400 radionica, prezentacija, predavanja na temu sajber nasilje i trgovina ljudima, seksualno nasilje, seksualna eksploatacija, likovna izražavanja, dokumentarni filmovi, dramski komad, skečevi, predavanja, debate itd. Takođe škole su na svojim facebook stranicama, kao i na svojim sajtovima objavljivali materijale koje se odnose na 18. oktobar - Evropski dan borbe protiv trgovine ljudima.

U saradnji sa Zavodom za školstvo i Odjeljenjem za borbu protiv trgovine ljudima, realizovana je obuka na temu "Obrazovni sistem u prevenciji trgovine djecom, sklapanja nedozvoljenih brakova i ekonomske eksploatacije djece", koja je održana 27. i 28. decembra 2022. godine, u prostorijama Zavoda za školstvo. Polaznici obuke su nastavnici iz Bara, Bijelog Polja, Podgorice i Kolašina.

Obilježavanje dana Roma - Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija u saradnji sa Ministarstvom za ljudska i manjinska prava i uz finansijsku podršku Savjeta Evrope, Povodom obilježavanja 8. aprila, Međunarodnog dana Roma", u OŠ „Božidar Vuković Podgoričanin“ gdje su učestvovalе još šest podgoričkih škola (romkse i neromske djece), organizovane su razne igre i takmičenja, u kome svaki takmičar je imao svog mentora. Takođe tog dana su realizovane aktivnosti kao i teme za borbu protiv diskriminacije, obrazovanje za i o ljudskim pravima, obrazovanje za toleranciju, o

multikulturalnom obrazovanju kao i razne ostale aktivnosti koje su se odnosile za borbu protiv diskriminacije.

Povodom obilježavanja 10. decembra Međunarodnog dana ljudskih prava sa posebnim osvrtom na prava djeteta, Ministarstvo je uputilo cirkularno pismo svim osnovnim i srednjim školama u Crnoj Gori. Realizovano je preko 700 nastavnih časova, vannastavnih aktivnosti, radionica, u preko 80 osnovnih i srednjih škola.

Ministarstvo zdravlja - U okviru zdravstvenih ustanova svih nivoa zdravstvene zaštite-primarnom, sekundarnom i tercijarnom nivou žrtvama i potencijalnim žrtvama trgovine ljudima pružaju se nesmetano zdravstvene usluge odnosno zdravstvena zaštita konkretno u ustanovi za koju se pojavi potreba za pružanjem usluge. Žrtve i potencijalne žrtve trgovine ljudima dolaze u zdravstvene ustanove radi dobijanja adekvatne zaštite u prisustvu službenika Uprave policije ili službenika Centra za socijalni rad. Radi postovanja sa žrtvama i potencijalnim žrtvama zdravstvenim radnicima se na godišnjem nivou organizuju obuke u saradnji između Ministarstva zdravlja i Ministarstva unutrašnjih poslova. Kada se ukaže potreba za tim Ministarstvo zdravlja koordinira pružanje zdravstvenih usluga između zdravstvenih ustanova.

22. Koje konkretne mjere se preduzimaju u vašoj zemlji za otkrivanje/identifikovanje i upućivanje na pomoć potencijalnih žrtava trgovine ljudima na granicama? Koje mjere se preduzimaju u vašoj zemlji za identifikaciju žrtava trgovine ljudima tokom razmatranja zahtjeva za azil i prije povratka osoba čiji su zahtjevi odbijeni?

Uprava policije – Sektor granične policije

Tokom školovanja i kasnijeg usavršavanja nakon zasnivanja radnog odnosa, službenici Sektora granične policije obučavaju se za identifikaciju i prepoznavanje žrtava trgovine ljudima, kako na samoj granici tako i na graničnim prelazima i u unutrašnjosti teritorije Crne Gore. Nakon eventualnog prepoznavanja žrtve trgovine ljudima, istoj se prvenstveno pruža medicinska i svaka druga zaštita, a zatim se obavlja detaljan intervju od strane policijskih službenika koji posjeduju tehnike obavljanja intervjua sa ovim kategorijama lica, uz uključivanje predstavnika relevantnih institucija od samog početka ovog procesa.

Kada je u pitanju postupak podnošenja zahtjeva za izražavanje međunarodne zaštite u Crnoj Gori kod policije, kao i postupak u Prihvatištu za strance gdje se ograničava sloboda kretanja strancima, dok se ne steknu uslovi za prinudno udaljenje stranca iz Crne Gore, postupak je identičan, s tim što se posebna pažnja posvećuje ženama, maloljetnicima a naročito maloljetnicima bez pratnje, a sve u cilju rane identifikacije žrtava trgovine ljudima.

MUP - Direktorat za upravne poslove, državljanstvo i strance

Nastojanje da se postigne brzina u postupcima identifikacije svakako ne ugrožava poštovanje osnovnih garancija u pogledu fundamentalnih prava podnosilaca zahtjeva, uključujući i načelo zabrane protjerivanja ili vraćanja. Takođe, adekvatno informisanje o mogućim rizicima eksploatacije i trgovine ljudima je operacionalizovano u postupcima prvog prihvata, a zatim i tokom postupka po zahtjevu. Individualne procjene rizika se u svakom pojedinačnom slučaju preduzimaju prije vraćanja lica. Određene su posebne prostorije za intervjue sa strancima koji traže međunarodnu zaštitu. Svi ovi postupci su rodno i starosno osjetljivi, sa posebnim osvrtom na kulturni aspekt.

U postupcima po zahtjevima za međunarodnu zaštitu posebno se uzimaju u obzir GRETA-ine Smjernice o pravima međunarodne zaštite za žrtve trgovine ljudima i osobe kojima prijete opasnost od trgovine ljudima (GUIDANCE NOTE on the entitlement of victims of trafficking, and persons at risk of being trafficked, to international protection (G R E T A - Group of Expertson Action against Trafficking in Human Beings), naročito u dijelu saslušanja.

MUP - Odjeljenje za borbu protiv trgovine ljudima

Ministarstvo unutrašnjih poslova shodno Akcionom planu za implementaciju Strategije za borbu protiv trgovine ljudima 2019-2024. u kontinuitetu organizuje edukativne radionice u prihvatnim centrima za smještaj stranaca/strankinja koji/koje traže međunarodnu zaštitu o rizicima od krijumčarenja i trgovine ljudima uz informacije o načinima prijavljivanja sumnje na ovo krivično djelo i dostupnim službama za pomoć i podršku, kojima prisustvuju kako korisnici ovih centara kao i zaposleni. U periodu 2021-2023. godine ovim obukama je prisustvovalo ukupno 30 polaznika.

Shodno Akcionom planu za implementaciju Strategije za borbu protiv trgovine ljudima 2019-2024. u periodu 2022-2024. godine sprovedeno je 8 setova obuka na temu upoznavanje sa Smjernicama za policijske službenike/ce za obavljanje razgovora sa osobama za koje postoji sumnja da su žrtve trgovine ljudima sa ponuđenim setom pitanja za predstavnike institucija koji dolaze u kontakt sa potencijalnim i žrtvama trgovine ljudima, gdje su kroz simulaciju struktuiranog intervjua stekli vještine za bolje prepoznavanje potencijalnih slučajeva trgovine ljudima za različite oblike eksploatacije, koje je organizovalo Ministarstvo unutrašnjih poslova uz podršku Misije OEBS u Crnoj Gori. Obukama je prisustvovalo ukupno 22 službenika Uprave policije-Sektora granične policije.

Ministarstvo unutrašnjih poslova je uz podršku Međunarodne organizacije za migracije IOM u periodu 17-18. maj; 24-25. oktobar; 09-10. novembar 2022.; 17-18. januar; 21-22. februar; 12-13. april 2023. godine, organizovalo obuke na temu „Identifikacija i upućivanje žrtava trgovine ljudima- primjena Nacionalnog plana za formalnu identifikaciju žrtava trgovine ljudima“, za predstavnike Ministarstva unutrašnjih poslova/Uprave policije, Ministarstva rada i socijalnog staranja/Centara za socijalni rad, Javnih ustanova za pružanje smještaja u skloništu/prihvatilištu, NVO. Cilj pomenutih obuka je bio da se doprinese jačanju nacionalnih kapaciteta ka održivoj reintegraciji, integraciji i zaštiti ranjivih grupa u Crnoj Gori, uz poseban fokus na djecu. Obukama je prisustvovalo 97 učesnika.

Takođe, Ministarstvo unutrašnjih poslova je u saradnji sa Međunarodnom organizacijom za migracije IOM organizovalo 29. jula 2022.g. Radionicu za prezentaciju web aplikacije za identifikaciju žrtava trgovine ljudima i za rad na predloženim indikatorima koji se odnose na najzastupljenije oblike eksploatacije. Aplikacija će biti namijenjena službenicima relevantnih službi ali i široj javnosti u cilju efikasnijeg inicijalnog prepoznavanja potencijalnih i žrtava trgovine ljudima. Radionici je prisustvovalo 15 predstavnika Ministarstva unutrašnjih poslova, Ministarstva rada i socijalnog staranja, Uprave za inspeksijske poslove.

23. Koje mjere se preduzimaju u vašoj zemlji za identifikaciju žrtava trgovine ljudima u imigracionim centrima za zadržavanje i zatvorima?
--

Uprava policije – Sektor granične policije

Vidjeti odgovor iz nadležnosti UP-SGP na prethodno pitanje.

Ministarstvo pravde

U Upravi za izvršenje krivičnih sankcija na izdržavanju kazne zatvora nalazi jedno lice osuđeno zbog krivičnog djela trgovina ljudima iz člana 444 i silovanje iz člana 204 KZa i drugo lice zbog krivičnog djela trgovina ljudima iz član 444 i silovanje putem pomaganja iz člana 204 KZa. Identitet žrtve je poznat nadležnim institucijama, i radi se o istoj osobi u oba pomenuta slučaja. Među ostalim osuđenim licima ne postoje ona za koja postoji sumnja da su žrtve trgovine ljudima.

24. Koje su usluge dostupne u vašoj zemlji za pružanje posebne pomoći posebno ranjivim žrtvama, kao što su:

- a. osobe sa invaliditetom;
- b. LGBTI+ osobe;
- c. žrtve sa djecom;
- d. žrtve sa teškim psihičkim i fizičkim traumama;
- e. beskućnici;
- f. drugo.

Ministarstvo rada i socijalnog staranja

Usluge podrške koje su dostupne žrtvama zlostavljanja, zanemarivanja, nasilja u porodici i eksploatacije ili kod kojeg postoji opasnost da će postati žrtva u skladu sa Zakonom o socijalnoj i dječijoj zaštiti su: usluge podrške za život u zajednici, savjetodavno-terapijske i socijalno-edukativne usluge i smještaj.

Rad centara za socijalni rad sa žrtvom i porodicom uključuje savjetodavne razgovore kroz koje se stranke informišu o svojim pravima, pruža im se psihosocijalna podrška, terenske obilaskе, saradnju sa obrazovnim i zdravstvenim ustanovama kao i materijalnu pomoć u skladu sa zakonom. Ukoliko žrtva treba da bude izmještena iz porodice, Centar ostvaruje kontakt sa nevladinom organizacijom/skloništem koje pruža usluge. Centar za socijalni rad takođe saraduje sa Upravom policije, Osnovnim državnim tužilaštvom i pravosudnim organima na zaštiti žrtava. Po potrebi se žrtva nasilja prati na sud, ili se po pozivu policije dolazi u porodicu kako bi joj se pružila podrška. Centar na zahtjev suda daje nalaz i mišljenje o svrsishodnosti izricanja zaštitnih mjera.

Ministarstvo rada i socijalnog staranja je otvorilo sklonište za djecu žrtve trgovine ljudima koje je licencirano za 10 korisnika i ima pristup licima sa invaliditetom. Važno je istaći da pored smještaja, djeci se pruža kompletna podrška kako bi prevazišli traumu i kako bi se zaštitila prava i najbolji interesi djeteta. Stručni tim koji radi u skloništu saraduje sa centrom za socijalni rad, Timom za formalnu identifikaciju žrtava trgovine ljudima, zdravstvenim ustanovama, školom, ali i sa primarnom porodicom djeteta.

Takođe, licencirano je sklonište za žrtve seksualne eksploatacije, kao oblika trgovine ljudima. Ovo sklonište vodi NVO i posjeduje tri smještajne jedinice.

Pored toga, postoji i Nacionalana SOS linija za žrtve nasilja u porodici, čijim radom koordinira SOS telefon za žene i djecu žrtve nasilja Nikšić. Ova linija je besplatna za pozive sa bilo koje mreže u Crnoj Gori i dostupna 24 sata, 7 dana u sedmici.

Servis osnažuje i pruža podršku žrtvi kroz sljedeće segmente: emocionalnu podršku, informisanje o pravima i mogućnostima za žrtvu, konsultacije i pomoć u kriznim situacijama, upućivanje na druge organizacije, ustanove, institucije i psihološko savjetovanje. Linija za pomoć žrtvama nasilja u porodici dostupna je svakog petka od 13h do 21h i za žene sa iskustvom nasilja koje govore albanskim jezikom.

Ministarstvo ljudskih i manjinskih prava

Crnogorski pravni sistem prepoznaje pružanje pomoći svim žrtvama protivpravnog postupanja bez obzira na njihovu osobenost na njihovu seksualnu orijentaciju.

Takodje , u konkretnom, od 2021. godine u funkciji je i Sklonište za osobe koji imaju konflikt zbog svoje drugačije seksualne orijentacije i rodnog identiteta.

25. Kako podržavate (re)integraciju žrtava TLJ? Koji procesi postoje u vašoj zemlji za pružanje pomoći žrtvama TLJ eksploatisanim u inostranstvu nakon njihovog povratka?

Ministarstvo rada i socijalnog staranja

Ministarstvo rada i socijalnog staranja akcenat stavlja na unaprijeđenje efikasnosti i funkcionalnosti sistema prevencije, identifikacije, zaštite, pomoći i praćenja žrtava trgovine ljudima sa posebnim fokusom na djecu. Glavni cilj je da se obezbjediti potpuna zaštita djece žrtava trgovine ljudima, naročito prosjačenja i prinudnih brakova. Centar za socijalni rad, u okviru svoje nadležnosti, osim smještaja djece u odgovarajuća skloništa i ustanove socijalne dječje zaštite, podnosi i prekršajne prijave protiv roditelja maloljetnih lica zatečenih u prosjačenju, zbog sumnje na zanemarivanje djeteta u skladu sa Zakonom o zaštiti od nasilja u porodici. Takođe, stručni radnici centra za socijalni rad roditeljima pružaju odgovarajuće oblike pomoći i podrške i preduzimaju potrebne mjere radi zaštite prava i najboljeg interesa djeteta. Po procjeni stručnih radnika, kad god za to postoje uslovi, djeca borave u svojim porodicama, što se pokazalo efikasnim, jer je porodica važan partner, ne samo u uspjehu tretmana, već i kao najvažniji faktor postinstitucionalnog tretmana. U saradnji sa Ministarstvom prosvjete i uz saglasnost roditelja i nadležnih centara za socijalni rad, pokreću su postupci za usmjeravanje u odgovarajući obrazovni program djece koja se nalaze na smještaju u ustanovi, u cilju sprečavanja napuštanja škole i pružanja individualizovane podrške u obrazovanju. Proces usmjeravanja za ovu djecu je od izuzetnog značaja, jer im se pruža odgovarajuća stručna podrška, shodno individualnom planu podrške, kako u školi, tako i u ustanovi socijalne i dječje zaštite. Ovlašćenja Centra za socijalni rad proizilaze iz Zakona o socijalnoj i djecijoj zaštiti, Porodičnog zakona i pratećih pravilnika, kojim su propisane nadležnosti i mjere koje centri za socijalni rad preduzimaju , a ogledaju se u otkrivanju i prikupljanju podataka o zlostavljanju i zanemarenoj djeci, što uključuje i djecu uključenu u život i potencijalno ili stvarno škodljiv i opasan rad na ulici, kao i djecu koja su u riziku od zaključenja maloljetničkih brakova, trgovine ljudima. Centri imaju ključnu ulogu u sprovođenju centralnog postupka procjene rizika i potreba djeteta, organizovanju specijalizovane procjene, planiranju zaštitnog procesa i tretmana, u primjeni mjera socijalne i dječje zaštite i mjera porodičnopravne zaštite iz nadležnosti organa starateljstva.

MUP - Direktorat za upravne poslove, državljanstvo i strance

U okviru Direktorata za upravne poslove, državljanstvo i strance, Direkcije za integraciju stranaca sa odobrenom međunarodnom zaštitom i reintegraciju povratnika po readmisiji-Odsjek za reintegraciju povratnika po readmisiji je prvi organ sa kojim se povratnici po readmisiji susreću, nakon povratka u Crnu Goru, te se aktivnosti koje sprovode službenici ovog odsjeka svode na pružanje informacija o pravima, obavezama i mogućnostima povratnika, koordiniranje aktivnosti

u pravcu ostvarivanja zakonom propisanih prava povratnika (socijalna zaštita, zdravstvena zaštita, obrazovanje, humanitarna pomoć, pravna pomoć, novčana pomoć, rad, spajanje porodice i dr.); pružanje podrške za uključivanje u društveni, ekonomski, kulturni život; prevoz povratnika do mjesta boravka.

Imajući u vidu da su povratnici po readmisiji ranjivi samim tim što pripadaju kategoriji migranata koja je izložena riziku od svih oblika trgovine ljudima, u prethodnom periodu se značajno radilo na podizanju svijesti o važnosti reintegracije povratnika po sporazumu. Ovo je zahtijevalo aktivno i koordinisano učešće svih relevantnih društvenih aktera, kako državnih organa tako i lokalnih zajednica, sa posebnim akcentom na koontinuirane sastanke sa članovima lokalnih timova u Crnoj Gori. Lokalni timovi za pružanje pomoći povratnicima po readmisiji čine predstavnici Centara za socijalni rad, koji su koordinatori, potom predstavnici Ministarstva unutrašnjih poslova i Uprave policije, lokalne samouprave, ZZZCG, prosvjete, zdravlja, Crvenog krsta i Caristasa. Isti funkcionišu na principu održavanja stalne komunikacije sa službenicima Odsjeka za reintegraciju povratnika, te dostavljanja kvartalnih i godišnjeg izvještaja.

Prihvat lica se vrši na aerodromu Podgorica, gdje službenici Odsjeka za reintegraciju povratnika po readmisiji sa povratnicima obavljaju intervju, u za to posebno predviđenu prostoriju, ustupljenu od strane Komunalne policije. Na osnovu sprovedenog intervjua, i popunjenog Upitnika, pristupa se izradi Plana reintegracije (ne na aerodromu) za konkretno lice ili za porodicu (Individualni ili Porodični plan reintegracije). Upitnik, pored ostalih, sadrži i pitanja koja se odnose na prepoznavanje svih oblika trgovine ljudima. Takođe povratniku se uručuje Informator koji sadrži informacije koji će mu pomoći da se lakše snađe, sa kontaktima nadležnih insitucija u procesu ostvarivanja prava i obaveza. Plan reintegracije sačinjavaju službenici Odsjeka za reintegraciju povratnika i isti dostavljaju koordinatorima lokalnih timova za pružanje pomoći povratnicima, koji imaju zadatak da određene aktivnosti iz plana realizuju i pruže pomoć licima, te ispunjeni Plan vrate Odsjeku, a radi sačinjavanja izvještaja, monitornga i evaluacije cjelokupnog procesa.

Dosadašnje iskustvo je pokazalo da je prilikom pružanja socijalnih usluga i servisa podrške neophodan individualan pristup svim pojedinim slučajevima u zavisnosti od porodičnog stanja, broje djece, ekonomskog, obrazovnog stanja. U toku 2023.godine od strane koordinatora timova pruženo je ukupno 27 savjetodavno-terapijskih i socijalno-edukativnih usluga (bilo je ukupno 43 povratnika).

U prethodnom periodu nije bilo žrtava trgovine ljudima, a da su povratnici po readmisiji. Međutim to nas ni u kom slučaju ne oslobađa odgovornosti za pripremu u pružanju podrške ovoj kategoriji lica. U tom cilju službenici Odsjeka prolaze kontinuirano obuke i dodatno stručno usavršavanje u prepoznavanju, pristupu i radu sa ovim licima. Tako su Planom obuka Ministarstva unutrašnjih poslova, za 2024. godinu planirane obuke koje se odnose na prepoznavanje i pomoć žrtvama trgovine ljudima ("Zaštita od seksualne eksploatacije i zlostavljanja" i "Prevenција protiv ugovorenih, prisilnih i ranih brakova romske populacije").

26. Ako u zakonu vaše zemlje postoji odredba koja predviđa mogućnost izdavanja dozvole za boravak zbog lične situacije žrtve, kako se to tumači u praksi? Navedite primjere.
--

MUP - Direktorat za upravne poslove, državljanstvo i strance

U našoj državi postoji odredba koja predviđa mogućnost izdavanja dozvole za privremeni boravak zbog lične situacije žrtve, i to je član 52 Zakona o strancima ("Službeni list CG", br. 12/2018, 3/2019 i 86/2022). Ovim članom je propisano je da se dozvola za privremeni boravak iz humanitarnih razloga može se izdati strancu za koga se pretpostavlja da je žrtva krivičnog djela

trgovina ljudima. U odnosu na sve ostale strance, ovaj stranac uz zahtjev ne mora da prilaže dokaze da ima sredstva za izdržavanje, da ima obezbijeđen smještaj i da ima zdravstveno osiguranje. Dozvola za privremeni boravak iz humanitarnih razloga izdaje se na osnovu odgovarajućeg dokaza međunarodne organizacije, nevladine organizacije ili organa državne uprave koji ovom strancu pruže pomoć i zaštitu ili dokaza nadležnog državnog organa kojim se potvrđuje da stranac saraduje u rasvjetljavanju krivičnih djela. Dozvola za privremeni boravak iz humanitarnih razloga izdaje se sa rokom važenja do jedne godine i može se produžavati dok god postoje razlozi.

S obzirom da od 01.01.2024. godine nije odobrena niti jedna dozvola za privremeni boravak iz humanitarnih razloga za stranca za koga se pretpostavlja da je žrtva krivičnog djela trgovina ljudima, u skladu sa članom 52 stav 1 tačka 1 Zakona o strancima, to vam ne možemo navesti praksu i primjere u postupku odobrenja privremenog boravka.

27. Koje mjere su preduzete kako bi se osiguralo da identitet ili detalji koji omogućavaju identifikaciju djeteta žrtve trgovine ljudima ne budu javno poznati?

Uprava policije

Tokom procesa se ne koriste kompletni lični podaci, a takođe se i djeca zbrinjavaju u ustanovama predviđenim za njihovo zbrinjavanje.

Ministarstvo rada i socijalnog staranja

Zakon o socijalnoj i dječjoj zaštiti članom 150. propisuje da su sve informacije o ličnim i porodičnim prilikama korisnika koje pružaoci usluga vode o korisniku, povjerljive informacije. Povjerljive informacije o korisniku pružalac usluga može koristiti samo u svrhu pružanja usluge. Korisnik ima pravo na zaštitu povjerljivosti svih privatnih podataka iz dokumentacije koja se obrađuje za potrebe pružanja usluge, izvještavanja o radu ustanove ili drugih pružalaca usluga, uključujući i one koje se tiču njegove ličnosti, ponašanja i porodičnih okolnosti i načina korišćenja usluga socijalne i dječje zaštite.

Takođe, u skladu sa Zakonom o zaštiti podataka o ličnosti, član 4. zaštita ličnih podataka obezbjeđuje se svakom licu bez obzira na državljanstvo, prebivalište, rasu, boju kože, pol, jezik, vjeru, političko i drugo uvjerenje, nacionalnost, socijalno porijeklo, imovno stanje, obrazovanje, društveni položaj ili drugo lično svojstvo.

Vrhovno državno tužilaštvo

U cilju osiguranja da identitet ili detalji koji omogućavaju identifikaciju djeteta žrtve trgovine ljudima trgovine ne budu javno poznati, daju se smjernice službenicima Uprave policije da preduzmu radnje i mjere u okviru svoje nadležnosti, te da obavijeste Centre za socijalni rad kako bi isti preduzeli radnje u okviru svoje nadležnosti. Prilikom saslušanja primjenjuje se član 91 Zakona o postupanju prema maloljetnicima u krivičnom postupku u skladu sa kojim se upozoravaju svi učesnici postupka, organi i ustanove od kojih se traže obavještenja, izvještaji ili mišljenja kao i mediji da su dužni da se staraju o zaštiti privatnosti maloljetnih lica, uključujući zaštitu identiteta i podataka koji mogu otkriti identitet maloljetnog lica koje je oštećeno ili svjedok u postupku i da ne mogu biti objavljeni bez izričite dozvole sudije odnosno državnog tužioca koji postupa u predmetu. Predlaže se da u postupku pred sudom bude isključena javnost.

Vrhovni sud

Sa posebnom pažnjom se postupa u slučajevima kada treba saslušati dijete kao žrtvu, uzimajući u obzir djetetovu dob i zrelost.

U predmetima formiranih zbog krivičnog djela trgovine ljudima iz člana 444 KZ CG, u kojima su status oštećenih imala maloljetna lica, koja su bila izloženi seksualnoj eksploataciji, prinudi na prosjačenje i prinudi na sklapanje nedozvoljenog braka, sud je u cilju zaštite privatnog i porodičnog života maloljetnika koji su žrtve trgovine ljudima, svakom od tih predmeta donio rješenje o isključenju javnosti iz zakonom propisanih razloga tokom trajanja glavnog pretresa, u skladu sa članom 314 ZKP-a.

Uočavaju se i dobre prakse uočene u pojedinim predmetima, na osnovu kojih se može zaključiti da su sud i državno tužilaštvo u svom postupanju prema žrtvama, pokazali pristup zasnovan na poštovanju ljudskih prava, kao i visok stepen senzibilisanosti za rad sa žrtvama.

Naime, odlučujući o zaštiti žrtava trgovine ljudima, u jednom predmetu trgovine ljudima u cilju prosjačenja i radne eksploatacije, nadležno državno tužilaštvo je oštećenim-maloljetnim žrtvama postavilo punomoćnika - advokata, radi pružanja pomoći koja će im omogućiti da njihova stanovišta i interesi budu izneseni u odgovarajućim fazama krivičnog postupka protiv učinilaca krivičnog djela, na način koji neće uticati na pravo odbrane.

Kada je u pitanju učešće oštećenih – maloljetnih lica u sudskom postupku, uočava se dobra praksa suda u vezi načina njihovog saslušanja. Naime, u jednom od analiziranih predmeta, koji se vodio za krivično djelo trgovine ljudima u sticaju sa krivičnim djelom silovanje, svjedok oštećena (dijete uzrasta 12 godina) nije saslušavana na glavnom pretresu. U ovom predmetu, oštećena je u ranijoj fazi postupka saslušana pred Višim državnim tužiocem i na zapisniku je konstatovano da je shodno čl.113 st. 4 i 5 ZKP-a, saslušanje obavljeno u posebnoj prostoriji u prisustvu predstavnika Stručne službe i predstavnika Centra za socijalni rad, te da je bilježenje iskaza izvršeno putem audio - vizuelnog snimanja.

Apelacioni sud Crne Gore, odlučujući u drugostepenom postupku, ističe da je pravilno postupio prvostepeni sud kada shodno čl. 356 st.1 tač.1 Zakonika o krivičnom postupku nije neposredno saslušavao svjedoka – oštećenu, kao i svjedoke, već je pročitao njihove iskaze date na zapisnicima o njihovom saslušanju pred Višim državnim tužilaštvom. Nadalje, Apelacioni sud u obrazloženju svog stanovišta polazi od stava Evropskog suda za ljudska prava, izraženog u presudi S.N. protiv Švedske, br.34209/96, 2002, ESLJP, da nije bilo nužno podvrgavati oštećenu daljoj viktimizaciji, time što bi ponovo davala iskaz o kritičnim događajima, da u konkretnom slučaju žrtva mora biti zaštićena od reviktimizacije, a do čije pojave dolazi prilikom prvog ispitivanja žrtve na glavnom pretresu, da u slučajevima seksualnog zlostavljanja, gdje se kao žrtva javlja dijete, odnosno maloljetnik, i koji su po svojoj prirodi specifični, dok god postoje potkrepljujući dokazi koji su podložni ispitivanju, žrtva ne mora svjedočiti i biti ispitivana od strane optuženih na glavnom pretresu, te je dozvoljen relativno nizak procesni prag i imajući u vidu težinu i osjetljivu prirodu takvog slučaja, prvostepeni sud je pravilno postupio kada je ograničio prava optuženih u korist prava žrtve, tako da ne stoje navodi žalbe branilaca optuženih da je onemogućavanjem neposrednog saslušanja oštećene i uskraćivanjem prava na postavljanja pitanja, optuženima povrijeđeno pravo na odbranu, kao i pravo na pravično i javno suđenje, predviđeno čl.32 Ustava Crne Gore i zagarantovano Evropskom konvencijom o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda.

U jednom analiziranom predmetu koji se vodio zbog krivičnog djela trgovine ljudima u cilju eksploatacije maloljetne lica u cilju prosjačenja od strane njihovog oca, sud je tokom glavnog pretresa neposredno saslušao maloljetne oštećene, a prethodno je kao dokaz izveo, na saglasan predlog stranaka, nalaz i mišljenje Stručne službe Vrhovnog državnog tužilaštva godine za

maloljetne oštećene, koji je dat u cilju procjene i pripreme maloljetnih oštećenih za eventualno davanje svjedočkog iskaza pred VDT-om u Podgorici, i na osnovu kojeg je utvrđeno da oni razumiju svrhu krivičnog postupka koji se vodi protiv osumnjičenog lica i svoje učešće u postupku i spremni su da daju svoj iskaz pred državnim tužiteljkom za maloljetnike.

U istom predmetu, maloljetni svjedoci su saslušani u odvojenoj prostoriji pred sudijom i zapisničarem, a tužilac, okrivljeni i branilac su mogli da da gledaju prenos iz druge prostorije, uz mogućnost da postavljaju pitanja svjedoku, kako je i regulisano ZKP-om.

Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija- Praksa je, u slučaju potencijanih žrtvi trgovine ljudima (djecom), u postupku njihovog uključivanja u vaspitno-obrazovni sistem, aktivnim radom pedagoško-psihološke službe, odjeljenjskih starješina, zajednice učenika i roditelja, obezbeđuje se podrška tom djetetu, zaštita na privatnost i adekvatna integracija u društvo.

MUP- Odjeljenje za borbu protiv trgovine ljudima

Ministarstvo kulture i medija učestvuje u radu Koordinacionog tijela za praćenje sprovođenja Strategije za borbu protiv trgovine ljudima za period 2019.2024. godina. S tim u vezi u okviru godišnjih akcionih planova koji se donose za sprovođenje strtegije, planiraju se aktivnosti i z apredstavnik medija. Dana 15. decembra 2023. godine, u organizaciji Ministarstva kulture i medija i MUP/Odjeljenja za borbu protiv trgovine ljudima, održana je obuka za predstavnike medija o medijskom izvještavanju o slučajevima trgovine ljudima, kojoj je prisustvovalo ukupno 16 predstavnika medija. Pseban akcenat obuke je posvećen načinu na koji bi trebalo štititi identitet lica koja su bila idnetifikovana kao žrtve ili su u postupku identifikacije, kako ne bi dolazilo do njihove reviktimizacije.

28. Koje mjere se primenjuju u cilju podsticanja medija da zaštite privatni život i identitet žrtava?

Ministarstvo kulture i medija

Ministarstvo kulture i medija kao koordinator izrade medijske normative poštuje Evropske standarde koje se odnose na objavljivanje podataka odnosno imena u istragama i drugim pravnim procesima kroz medijske zakone. Kada su u pitanju konkretne mjere, možemo navesti da Ministarstvo kulture i medija ima predstavnika u Koordinacionom tijelu za izradu Strategije za borbu protiv trgovine ljudima i realizuje aktivnosti predviđenim akcionim planovima koji iz nje proizilaze. Naime, Ministarstvo kulture i medija je u prethodnim godinama finansiralo kampanju za borbu protiv trgovine ljudima – izradu spota koji su emitovali mediji u Crnoj Gori. Osim toga, Ministarstvo u kontinuitetu sprovodi obuku o izvještavanju u slučajevima trgovine ljudima. Na godišnjem nivou se održi 1 obuka na kojoj predavači obuče 15-20 novinara. Predavači su iz oblasti unutrašnjih poslova - Ministarstvo unutrašnjih poslova sa Univerzitetima i iz oblasti medija sa višegodišnjim iskustvom. U slučajevima nepoštovanja svih standarda, nadležnost imaju samoregulatorna tijela i Ombudsman, kao i regulator u oblasti elektronskih medija u skladu sa važećim zakonima. Ovo pitanje je planirano u mjerama odnosno aktivnostima koje će biti definisane Akcionim planom za period 2025-2026. godina u okviru sprovođenja Medijske strategije 2023-2027. godina.

MUP – Odjeljenje za borbu protiv trgovine ljudima

Službenica Odjeljenja za borbu protiv trgovine ljudims 10. decembar 2021.godine vodila je obuku na temu „Uloga i mogućnosti medija u borbi protiv trgovine ljudima“, u organizaciji Ministarstva

javne uprave, a u cilju jačanja uloge medija vezano za problematiku trgovine ljudima. Obuci je prisustvovalo pet učesnika –predstavnik medija.

Takođe, shodno Akcionom planu za implementaciju Strategije za borbu protiv trgovine ljudima 2019-2024. u kontinuitetu se organizuju obuke za predstavnike medija na temu borbe protiv trgovine ljudima uz poseban fokus na pravilno medijsko izvještavanje o ovim slučajevima uz poštovanje privatnosti potencijalnih i žrtava trgovine ljudima. S tim u vezi, u periodu 2021-2023. godina, održane su 2 obuke (10.12.2021.; 15.12.2023.), kojima je prisustvovalo ukupno 35 predstavnika medija.

29. Da li je bilo slučajeva da diplomatska domaćinstva (diplomata vaše zemlje u inostranstvu i stranih diplomata u vašoj zemlji) zapošljavaju domaće osoblje u uslovima koji mogu biti prinudni rad ili trgovina ljudima? Ako jeste, kako je riješeno pitanje diplomatskog imuniteta? Kako su žrtve identifikovane, kako je pružena pomoć i zaštita?

Ministarstvo vanjskih poslova

Nisu zabilježeni slučajevi da diplomate (naše u inostranstvu i strane akreditovane u Crnoj Gori) zapošljavaju osoblje u uslovima koji mogu biti kvalifikovani kao prinudni rad ili trgovina ljudima.

Uprava za inspeksijske poslove nije imala takve slučajeve.

U **Upravi policije** nije bilo slučajeva sa diplomatama.

Vrhovno državno tužilaštvo

Nije bilo slučajeva da diplomatska domaćinstva zapošljavaju domaće osoblje u uslovima koji mogu biti prinudni rad ili trgovina ljudima.

30. Koji su konkretni koraci preduzeti u vašoj zemlji da se identifikuju žrtve TLJ među osobama koje su regrutovale i eksploatisale terorističke/oružane grupe?

Uprava policije – Sektor za borbu protiv kriminala, specijalno policijsko odjeljenje

Nijesu evidentirani slučajevi trgovine ljudima među osobama koje su bile regrutovane od strane terorističkih grupa.

Ministarstvo odbrane - Ministarstvo odbrane ne tretira piredmetno pitanja. Medutim, u proteklom periodu Obavjestajno bezbjednosni direktorat (u daljem tekstu OBD) Ministarstva odbrane je shodno zakonskim ovlaćenjima, u dijelu praćenja aktivnosti odlaska crnogorskih državljanina na strana ratista (Sirija i Irak), vršio identifikaciju lica koja su putovala na strana ratišta i pridruživala se terorističkim organizacijama/grupama. Pored muškaraca, idantifikovani su i članovi njihovih porodica, žene i maloljetna djeca. Upravo žene i djeca uglavnom se smatraju žrtvama, jer su vrlo vjerovatno izmanipulisani ili primorani da napuste svoje domove kako bi zarad „većih ciIjeva" zajedno sa svojim mževima/očevima otputovali na strana ratišta.

Pored navedenog, u cijju jačanja kapaciteta u vezi prevencije i borbe protiv trgovine ljudima, a u okviru obuke za upućivanje u međunarodne misije, u periodu od 01.012023. do 17.04.2024.

godine u obukama je učestvovalo ukupno 144 pripadnika Ministarstva odbrane i Vojske Crne Gore tretirajući tri nastavna pitanja:

- nacionalna regulativa;
- međunarodni okvir;
- trgovina ljudima u međunarednim misijama.

Napominjemo da je pripadnik OBD—a isprad Ministarstva odbrane član Nacionalnog međuresnog operativnog tima (NOT), koji sa na nacionalnom nivou bavi izradom i praćenjem implementacije dvije strategije i prataćih Akcionih planova:

1. Strategija pravencije i suzbijanja nasilnog ekstremizma, terorizma, pranja novca i finansiranja terorizma (2020=2024. godina);
2. Strategija za prevenciju i suzbijanja terorizma, pranja novca i finansiranja terorizma (202.-2025.godina).

U okviru Strategija prevancije i suzbijanja nasilnog ekstramizma, terorizma, pranja novca i finansiranja terorizma i pratećeg akcionog plana, definisani su operativni ciljavi, mjere i aktivnosti, za čiju implementaciju su zadužena državna institucija/organi u skladu sa svojim nadležnostima, a u cilju jačanja kapaciteta za preventivno djelovanja i suzbijanja tarorizma.

Takođe, u okviru NOT-a uspostavljen je Tim za pomoć i zaštitu, koji će se baviti pružanjem pomoći u cilju deradikalizacija, reintegracija i resocijalizacije za lica, koja se tratiraju kao strani teroristički borci i članove njihovih porodica, čiji povratak se očekuje sa stranih ratišta.

31. Da li u zakonskom okviru vaše zemlje postoje zahtjevi za otkrivanje i uklanjanje internet sadržaja u vezi sa TLJ i koje su sankcije za nepoštovanje? Da li postoji kodeks ponašanja za provajdere? Ako se neko lice otkrije kao pretpostavljena žrtva TLJ u procesu, kako se ta osoba upućuje na pomoć?

Uprava policije – Jedinica za suzbijanje sajber kriminala i informaciono tehnološka vještačenja - U Krivičnom zakoniku Crne Gore ne postoji precizno definisano krivično djelo koje se isključivo i samo odnosi na otkrivanje i uklanjanje internet sadržaja, a koji se odnosi na trgovinu ljudima. Međutim, svako javno oglašavanje koje je protivzakonito, koje upućuje ili pospješuje izvršenje bilo kojeg krivičnog djela je zakonom zabranjeno i kažnjivo.

Takođe, u Crnoj Gori nije definisan poseban protokol o saradnji sa provajderima koji se odnosi na krivično djelo trgovina ljudima, ali su isti u isti u obavezi da poštuju zakonom predviđene odredbe i to:

- Zakon o unutrašnjim poslovima čl. 60, 61 i 62 – Obrada ličnih podataka, način prikupljanja;
- Zakonik o krivičnom postupku – čl. 257a – Izuzimanje listing
- Zakon o elektronskim komunikacijama – članovi koji tretiraju obavezu zadržavanja podataka, periode čuvanja podataka kao i podatke o identifikaciji korisnika.

II. ISTRAGA, GONJENJE, SANKCIJE I MJERE (članovi 4, 18, 19, 23, 24, 27, 28 i 30)

32. Da li je zloupotreba položaja ranjivosti dio krivičnog djela trgovine ljudima u zakonu vaše zemlje? Kako su pojmovi „ranjivosti“ i „zloupotrebe položaja ranjivosti“ definisani u zakonu? Da li su bili predmet sudskog tumačenja? Ako jeste, navedite relevantnu sudsku praksu.

Ministarstvo pravde

Krivični zakonik Crne Gore u članu 42a propisuje posebne okolnosti za odmjerenje kazne za krivično djelo učinjeno iz mržnje, koje glasi:

Posebna okolnost za odmjerenje kazne za krivično djelo učinjeno iz mržnje

Član 42a

(1) Ako je krivično djelo učinjeno iz mržnje prema drugom licu zbog nacionalne ili etničke pripadnosti, pripadnosti rasi ili vjeroispovijesti ili zbog odsustva te pripadnosti, državljanstva ili zbog razlika u pogledu političkog ili drugog ubjeđenja, pola, jezika, boje kože, obrazovanja, društvenog položaja, socijalnog porijekla, seksualne orijentacije, rodnog identiteta ili invaliditeta, tu okolnost sud će cijeliti kao otežavajuću, osim ako to nije propisano kao obilježje osnovnog ili težeg oblika krivičnog djela.

(2) Ako je krivično djelo učinjeno prema licu koje pripada posebno ranjivoj kategoriji lica (djeca, lica sa invaliditetom, trudna žena, starija lica, izbjeglice), sud će tu okolnost uzeti kao otežavajuću.

Vrhovno državno tužilaštvo

U zakonodavstvu Crne Gore zloupotreba položaja ranjivosti implementirana je kroz zakonska obilježja krivičnog djela trgovina ljudima dovođenjem ili održavanjem u zabludi oštećenog, zloupotrebom ovlašćenja, povjerenja, odnosa zavisnosti, teških prilika drugog. U presudama je naznačeno da su oštećeni djeca.

Vrhovni sud - Primjer iz sudske prakse – presuda K.br 87/17

„ Iako shodno čl. 444, stav 2 KZ Crne Gore, nije potrebno dokazivati zoupotrebu odnosa zavisnosti, kao ni silu, prijetnju ili neki drugi način izvršenja krivičnog dijela trgovina ljudima, kada je djelo izvršeno prema maloljetnom licu, tj. licu ispod 18 godina starosti, što je u konkretnom slučaju oštećena, koja je u kritično vrijeme imala 12 godina, imajući u vidu navedene srodničke odnose i postojanje bliske emocionalne veze između optuženih, van svake sumnje evidentno je, da su upravo zloupotrebom odnosa zavisnosti u kojem je oštećena očigledno bila u odnosu na svoju majku, optuženu --, koja je zloupotrijebom značaja roditeljskog autoriteta, a optuženi --, zloupotrebom kontrole koju je kao očuh imao nad vaspitanjem oštećene, kod oštećene prouzrokovali osjećanje lojalnosti, straha i krivice, a sve u cilju da bitno umanje njenu autonomiju volje i tako je inkrimisanim vrbovanjem privole na opisane radnje vršenja prostitucije.

Nadalje, kako shodno čl. 444 st.9 KZ CG, pristanak žrtve, a što je u konkretnom slučaju oštećena, nije od značaja za postojanje krivičnog dijela trgovina ljudima, to ni opisano preispitivanje oštećene o sopstvenoj krivici i reakciji na inkriminisane postupke optuženih, nije relevantno u smislu postojanja predmetnog krivičnog djela. očigledno je da oštećena nije mogla odmah da jasno definiše svoje emocije u vezi sa proizvedenim posljedicama,Shodno navedenom, totalitet navedenih simptoma sveukupnog psihofizičkog stanja oštećene koje je

isključivo posledica konkretnog konteksta inkrimisanih radnji, učinili su oštećenu još ranjivijom, što je proizvelo smjenjivanje osjećaja krivice, straha, po život i dalju sudbinu njoj bliskih osoba, što je sve rezultiralo bespomoćnošću oštećene da nađe drugo rešenje osim bjekstva i namjere da okonča život, o čemu osim navoda oštećene, kao i citirane medicinske dokumentacije o psihološkom tretmanima oštećene nakon kritičnih događaja, svjedoče i opisana kazivanja svjedokinja --, -, --, te svjedoka --. i --.

Shodno ovakvom činjeničnom utvrdjenju, nesumnjivo je da su optuženi na način vrijeme i mjesto, opisan u tač.1 izreke presude, preduzimajući opisane radnje, vrbovali oštećenu da radi kao prostitutka, pri čemu su postupali umišljajno, svjesni da oštećenu koja je u kritično vrijeme bila maloljetna, tj. dijete uzrasta od 12 godina, vrbuju na vršenje prostitucije te da opisanim postupanjem zloupotrebljavaju odnos zavisnosti oštećene, što su sve nesumnjivo htjeli, čime su se u radnjama optuženih stekla sva bitna objektivna i subjektivna obilježja bića krivičnog djela trgovina ljudima, za čije izvršenje ih je Sud oglasio krivim. „

Izvod iz presude K.br 82/20

„Iako shodno čl. 444 KZ CG nije potrebno dokazivati zloupotrebu odnosa zavisnosti, povjerenja ili drugi način izvršenja krivičnog djela trgovine ljudima kada je djelo izvršeno prema maloljetnom licu tj. licu ispod 18 godina starosti što je u konkretnom slučaju oštećena koja je u kritično vrijeme imala 12 godina, a imajući u vidu navedene srodničke odnose i postojanja bliske emocionalne veze nje i optuženog, van svake sumnje je evidentno da je optuženi upravo zloupotrebom povjerenja, odnosa zavisnosti i teških prilika u kojim je oštećena očigledno bila i to optuženi kao otac znao, zloupotrebom značaja roditeljskog autoriteta i kontrole koju ima kao otac nad vaspitanjem svog djeteta kod iste prouzrokovao osjećanje lojalnosti, poštovanja i poslušnosti jer je cilj optuženog bio da bitno umanja njenu autonomiju volje i tako je inkriminiranim vrbovanjem naveo da pristane na nedozvoljeni brak.

Nadalje, kako shodno čl.444 st.9 KZ CG, pristanak žrtve, a što je u konkretnom slučaju oštećena dijete --, nije od značaja za postojanje krivičnog djela trgovine ljudima, to vrbovanje oštećene koje je rezultiralo dobrovoljnim pristankom oštećene, nije od uticaja jer je ta dobrovoljnost proistekla iz odnosa zavisnosti, povjerenja, odnosno teških prilika koje učinilac djela zloupotrebljava kod pasivnog subjekta. U prilog prednjem je i činjenica da kada se radi i o djetetu od 12 godina kao što je u konkretnom slučaju ili maloljetnim licima koje su žrtve predmetnog krivičnog djela prema Evropskoj konvenciji trgovine ljudima ona se smatraju ugrožena u odnosu na izvršioca " zbog svoje starosne dobi" bez obzira koja radnja izvršenja je preduzeta a koja je propisana u st.1 člana 444 KZ CG , tako da nije bitan pristanak ili dobrovoljnost, upravo zbog te svoje starosne dobi i činjenice da proces sazrijevanja takvih ličnosti još uvijek nije dovršen, a što je sve dovelo i do posledice a to je sklapanje nedozvoljenog braka a što je bio i cilj optuženog, za koji ugovoreni brak je dobio i novac u iznosu od 5.000,00 eura.

Optuženi je koristeći porodične okolnosti u kojima je oštećena živjela, a koje su dodatno uticale na ranjivost oštećene kao dvanaestogodišnjeg djeteta u nezavršenom razvoju, istrajavao u svom cilju a sve radnje koje je preduzimao kako pojedinačno tako i u svojoj ukupnosti, van svake sumnje jesu vrbovanje oštećenje u cilju sklapanja nedozvoljenog braka.

Po mišljenju ovog suda optuženi je zloupotrebljavajući odnos zavisnosti, povjerenja i teških prilika svog djeteta istu vrbovao u cilju sklapanja nedozvoljenog braka, pa kako su radnje izvršene prema djetetu od 12 godina optuženi je sa direktnim umišljajem ostvario biće krivičnog djela trgovine ljudima iz čl.444 stav 3 u vezi stave 1 KZ CG.

.....

Imajući u vidu prednje sud je cijenio osim pozitivno pravnih propisa Crne Gore i međunarodne standarde koji štite prava djece, odnosno svake osobe mlađe od 18 godina, tj. Konvenciju UN o pravima djeteta, Istanbulske konvencije, Konvencije Vijeća Evrope o borbi protiv trgovine ljudima, te Palermo protokola UN gdje je namjera zakonodavca da djecu maksimalno zaštite od bilo koje zloupotrebe i nasilja. Između ostalog, ovi standardi i ukazuju na to da dječiji brakovi, koji su suštinski i vanbračne zajednice koje su sklopljeni prije punoljetstva, dovode do povrede osnovnih prava na zaštitu zdravlja i prava na obrazovanje i da su samim tim nedopustiva i izrazito štetna praksa."

Izvod iz presude K. br.4/19

"Optuženi je svoju djecu, maloljetne oštećene --, -, - i - silom, zloupotrebom odnosa zavisnosti i oduzimanjem ličnih isprava, vrbovao i prevezio u cilju prosjačenja i eksploatacije njihovog rada, i to u periodu od 01.janura 2010. do 09.07.2010. godine i od 24.08.2012. godine do 15.09.2016. godine, svojim vozilom prevezio do centra Podgorice da bi prosjačili, vrbujući ih da ovako zarađuju novac obzirom na njihov uzrast u tom periodu (7, 10, 9 i 8 godina) i odnos zavisnosti oštećenih, kao maloljetne djece, od njega kao roditelja, koji je na taj način zloupotrebljavao, i pri tome upotrebljavao silu prema njima i njihovoj majci, kada bi odbili da postupe po njegovom zahtjevu i predaju mu sav novac koji bi isprosili, oduzimajući im lične isprave – pasoše koje je držao u svom vozilu, a koje je bilo nedostupno oštećenima, da bi ih u ljetnjem periodu od 01.jula do 15 septembra prevezio u istom cilju do Budve, gdje su takođe prosjačili, prateći njihovo kretanje i svakodnevno im oduzimajući sav novac koji bi oštećeni isprosili, a što proizilazi iz iskaza svjedoka --, koja navodi da kada su djeca bila mala, prosila su u centru Podgorice, a optuženi ih je vozio do centra i vraćao uveče kući, kada su djeca morala da mu predaju sav novac koji isprose, a počinjala su da prose kada su postajala sposobna za to, sa nekih desetak godina te da ih je sa istim cijlem odvezio u Budvu u vrijeme ljetnih mjeseci; svjedoka – oštećenog -- koji se sjeća kada je bio dijete, da je i njihova majka morala da prosi, te da je optuženi tražio da i oni-djeca, prose i predaju mu sav novac koji zarade; iskaza svjedoka -- koji je naveo da dok je bio mlađi, otac ga je tjerao da prosi, ali od kada je posao punoljetan i fizički ojačao da se suprostavi ocu, to više ne radi, te sadržine izreke presude Osnovnog suda Kotor K.br. 605/09 od 11.12.2009. godine iz koje proizilazi da je optuženi osuđen ovom presudom zbog krivičnog djela zapuštanje i zlostavljanje maloljetnog lica, zato što je od početka jula do kraja avgusta 2009.godine u Budvi, kao roditelj maloljetne djece – (11 godina), -- (14 godina), -- (9 godina) i -- (7godina) zlostavljao i prinuđivao na prosjačenje primjenom fizičkog nasilja – batinama, zbog čega je osuđen na kaznu zatvora. Optuženi je i u periodu od 15.09.2016. godine do 23.12.2016. godine, od 11.01.2017. godine do 28.06.2017. godine i od 18.07.2018. godine do 15.10.2018. godine, na isti način kao i u prethodnom periodu, silom, zloupotrebom odnosa zavisnosti i oduzimanja ličnih isprava, vrbovao i prevezio svoju djecu, svjedoke – oštećene --., rođenu ----2003. godine, --., rođenog ---2002.

godine, -- rođenog ----2001.godine i -- rođenog ----1999. godine, u cilju prosjačenja i eksploatacije njihovog rada, tako što ih je svakim danom, osim nedjeljom, u jutarnjim časovima oko 8 – 9 časova, prevezio NN vozilom, a tokom ljeta 2018.godine vozilom marke "WV Caravella" reg. oznake xxx, od Vrela Ribničkih, gdje su stanovali, do raskrsnice Bulevara Džordža Vašingtona i Bulevara Svetog Petra Cetinjskog u Podgorici, gdje su vozačima vozila čistili stakla i od istih naplaćivali uslugu i prosjačili, nadgledajući ih iz obližnjeg parka ili kontrolišući na način što bi tokom dana više puta vozilom prolazio kroz pomenutu raskrsnicu, provjeravajući da li su na svojim mjestima i da li rade, pri tome koristeći činjenicu da su oštećeni maloljetni i da su kao djeca zavisni od njega kao roditelja, koristeći silu kada bi oštećeni odbili da rade ili prose, napustili svoje radno mjesto ili mu ne bi predali onoliko novca koliko je on smatrao da treba da zarade tog dana, i pri tome vršeci nasilje prema oštećenima i njihovoj majci, držeći njihove lične isprave – pasoše kod sebe, odnosno u svom vozilu, van domašaja oštećenih, da bi ih u popodnevним časovima između 19 i 21 čas, vozilom vraćao kući, a petkom i subotom im naređivao da idu u centar grada i prosjače, kada su se, po odobrenju optuženog, taksijem vraćali kući oko 04 sata, kada se zatvore lokali, pa kako su tada mogli da pobjegnu, uglavnom se nijesu usiđivali, jer je tada optuženi tukao njihovu majku, dok ih je za vrijeme ljetnjih mjeseci od 18.jula do 01.09.2018.godine, vrbovao i prevezio iz Podgorice u Budvu, u popodnevним časovima, gdje bi ostajali čitavu noć i prosjačili, da bi im u jutarnjim časovima oduzimao sav zarađeni novac, a zatim ih vraćao u Podgoricu.

Postupajući na naprijed opisani način optuženi je bio svjestan da silom, zloupotrebom odnosa zavisnosti i oduzimanjem ličnih isprava oštećenih i njihove majke, iste vrbuje i prevozi u cilju prosjačenja i eksploatacije oštećenih kao maloljetnih lica, što je optuženi kao roditelj znao, ali je to i htio, postupajući u konkretnom slučaju sa direktnim umišljajem, pa imajući u vidu da je optuženi inkriminsane radnje preduzimao u jednom dužem vremenskom periodu, sa prekidima koji su rezultirali njegovim odlaskom u zatvor, odnosno sukcesivno se bavio vršenjem krivičnog djela na način kako je to naprijed opisano, to su se u njegovim radnjama stekli svi bitni elementi bića krivičnog djela trgovina ljudima iz čl. 444 st.6 u vezi st. 3 i 1 KZCG, za koje djelo ga je sud oglasio krivim. "

33. Da li se posebna ranjivost žrtve smatra otežavajućim faktorom za kaznu počinocu? Ako postoji, navesti primjer.

Vrhovno državno tužilaštvo

Tokom izvještajnog perioda (01.01.2021.godine do 19.aprila 2024.godine) Viši sud u Podgorici, je nakon sprovedenog postupka donio dvije osuđujuće, pravosnažne odluke K broj 163/21 i K br.196/22, iz kojih proizilazi da Sud u konkretnim slučajevima nije posebnu ranjivost žrtve tretirao kao otežavajuću okolnost prilikom odluke o vrsti i visini kazne.

Vrhovni sud - Nema primjera u presudama gdje se posebna ranjivost žrtve smatra otežavajućim faktorom za kaznu počinocu

34. Prema nacionalnoj sudskoj praksi, koje oblike ranjivosti najčešće zloupotrebljavaju počinoci u slučajevima trgovine ljudima? Navedite konkretne primjere koji pokazuju kako se koncept „zloupotrebe položaja ranjivosti“ koristi u praksi. Koji su izazovi u njegovoj primjeni? Da

li je dovoljno dokazati postojanje položaja ranjivosti žrtve, ili se mora dokazati i da je okrivljeni znao ili je trebalo da zna za ranjivost žrtve, te da je po tom osnovu namjerno manipulirao žrtvom?

Vrhovni sud:

Odgovor sadržan u odgovoru datom na pitanje br 32.

Vrhovno državno tužilaštvo

Počinioci u slučajevima trgovine ljudima najčešće zloupotrebljavaju odnos zavisnosti kod sklapanja nedozvoljenog braka jer se uglavnom radi o odnosu bliskih srodnika i maloljetnika. Isti odnos zloupotrebljava se u slučajevima prosjačenja, dok se kod radne eksploatacije uglavnom koristi dovođebnje i održavanje u zabludi i teške prilike oštećenih. Kod seksualne eksploatacije koriste se teške prilike drugih i dovođenje u zabludu. Kroz znanje učinioca o postojanju položaja ranjivosti dokazuje se umišljaj istog.

35. Da li je koncept „zloupotrebe položaja ranjivosti“ dio obuke o krivičnom pravosuđu? Da li postoji neko konkretno uputstvo za primjenu ovog koncepta? Molimo da dostavite kopije uputstava i/ili materijala za obuku koji pojašnjavaju kako ovaj koncept treba primijeniti u praksi.

Vrhovno državno tužilaštvo

Koncept „zloupotrebe položaja ranjivosti“ je dio obuke u pravosuđu, npr obuke „trgovina ljudima s akcentom na Ukrajinu“, „Borba protiv trgovine ljudima i eksploatacija djece“ i dr.

Centar za obuku u sudstvu i državnom tužilaštvu

Centar za obuku u sudstvu i državnom tužilaštvu (COSDT) kontinuirano sprovodi obuke na temu trgovina ljudima za sudije i tužioce. U saradnji sa COSDT-om od 2023. godine organizuju se i obuke za advokate.

Imajući u vidu samu prirodu krivičnog djela trgovina ljudima iz člana 444 KZ-a koje je predmet izučavanja na obukama, koncept „zloupotrebe položaja ranjivosti“ predstavlja dio obuke koja se organizuje za sudije, državne tužioce i advokate.

Pomenuti koncept sadržan je u samoj definiciji krivičnog djela trgovina ljudima, predstavlja element biča krivičnog djela i jedan od načina izvršenja.

Poseban program o trgovini ljudima za sudije i državne tužioce koji se kontinuirano sprovodi stavlja akcenat na žrtave, a to je i slučaj sa programom rada za obuke advokata.

- Materijali za obuku nalaze se u prilogu dokumenta.

36. Koje procedure i mjere postoje u vašoj zemlji kako bi se uzele obzir specifične potrebe ranjivih žrtava u različitim fazama krivičnog postupka?

Vrhovno državno tužilaštvo

U Crnoj Gori obezbijeđen je smještaj u skloništima licima koja su oštećena krivičnim djelom trgovine ljudima, mogućnost angažovanja punomoćnika na teret države, a osim toga radi saslušanja lica mlađih od 18 godina, obrazovana je posebna Stručna služba pri Vrhovnom državnom tužilaštvu u cilju rada na podršci žrtvama, te pripreme istih za saslušanje. Nadležnost

stručne službe je, između ostalog da pripremi i procijeni žrtvu za salusanje, praćenje i prisustvo saslušanju, a saslušanja se obavljaju uz prisustvo stručnog lica i stručne službe (socialni radnik, psiholog i dr). Punomoćnik koji se postavlja žrtvi je istog pola radi dodatne zaštite, a angažovanje punomoćnika pada na teret budžetskih sredstava.

Vrhovni sud - Vidjeti gore date odgovore vezane za praksu saslušanja djece i maloljetnih lica.

Takođe, Vlada Crne Gore je utvrdila predlog izmjena i dopuna Zakonika o krivičnom postupku, kojim su po prvi put u zakonskom tekstu prepoznate Službe za podršku žrtava i pozicionirane u sudovima. Ranije smo izvijestili o praktičnim rješenjima koja su postojala u praksi u vidu delegiranja u sudovima lica za podršku žrtvama, međutim, ovaj vid podrške i pomoći nije zaživio u praksi.

UPRAVA POLICIJE - Zaštita od ponovnog ispitivanja u toku postupka.

37. Ako ste kriminalizovali korišćenje usluga žrtve trgovine ljudima, kako se ova odredba primjenjuje u praksi? Navedite relevantnu sudsku praksu.

Ministarstvo pravde

Da, usluge žrtava su kriminalizovane. Krivični zakonik Crne Gore u članu 444 stav 8 propisuje da ko koristi usluge lica za koje zna da je prema njemu učinjeno djelo iz stava 1 ovog člana, kazniće se zatvorom od šest mjeseci do pet godina.

Vrhovno državno tužilaštvo

Korišćenje usluga žrtava trgovine ljudima je kriminalizovano. Tužilaštvo je podiglo optužnice protiv 3 lica koja su koristila usluge žrtava trgovine ljudima, vrsta eksploatacije prostitucija, i postupci su pred sudom u toku.

38. Koji alati i inicijative zasnovane na tehnologiji postoje u vašoj zemlji za podršku istragama i poboljšanje krivičnog gonjenja slučajeva trgovine ljudima? Koja se obuka pruža službenicima za sprovođenje zakona, tužiocima i sudijama o trgovini ljudima olakšane informacionim i komunikacionim tehnologijama?

Uprava policije - Sektor za borbu protiv kriminala - Obuke na temu zloupotrebe ranjivih kategorija preko društvenih mreža i u sajber prostoru.

Vrhovno državno tužilaštvo

Primjena mjera tajnog nadzora, pretres računara i sličnih uređaja za automatsku obradu podataka koji su sa računarom povezani, vještačenje informacionih tehnologija, izuzimanje video nadzora. Državni tužioci prolaze obuke koje organizuju nadležni na temu sajber kriminala u vezi sa trgovinom ljudima.

Vrhovni sud – nije bilo predmeta online eksploatacije

Centar za obuku u sudstvu i državnom tužilaštvu

Centar za obuku u sudstvu i državnom tužilaštvu (COSDT) organizuje obuke na temu borbe protiv trgovine ljudima za sudije i državne tužioce u okviru posebnog programa obuke. Od 2022. godine

tema „Korišćenje informaciono komunikacionih tehnologija kao istražnih tehnika u predmetima trgovini ljudima“ uvrštena je u program rada obuka.

Policijska akademija

Na Policijskoj akademiji u Danilovgradu, u saradnji sa Ministarstvom unutrašnjih poslova Crne Gore/Upravom policije, održan je seminar pod nazivom "Prevenција i zaštita djece od trgovine ljudima" dana 27. 10. 2021. godine. Cilj ovog seminara bio je informisanje polaznika o pojmu trgovine ljudima, rizicima, oblicima i prepoznavanju indikatora, kao i o preventivnim mjerama i načinima zaštite. Seminar je okupio devet polaznika, a tematske oblasti koje su obrađene obuhvatile su fenomenologiju trgovine ljudima, mehanizme borbe protiv trgovine ljudima u Crnoj Gori i identifikaciju žrtava trgovine ljudima.

Okvirnim programom obrazovanja, stručnih obuka i specijalističkog usavršavanja za službenike i namještenike MUP-a/Uprave policije Crne Gore i drugih bezbjednosnih organa za 2024. godinu, za službenike Agencije za nacionalnu bezbjednost, u saradnji s Europolom predviđena je realizacija obuke na temu „Trgovina ljudima“.

MUP- Direktorat za normativne poslove i razvoj policije

U Ministarstvu unutrašnjih poslova, Direktoratu za normativne poslove i razvoj policije - Direkciji za obuke i stručno usavršavanje između ostalog, vrše se i poslovi koji se odnose na razvoj i unapređenje elektronskog učenja, promovisanje platforme za e-učenje, kreiranje i postavljanje različitih oblika stručnog osposobljavanja i usavršavanja policijskih službenika na platformi za elektronsko učenje. U saradnji sa Misijom OEBS-a, tokom 2022. i 2023. godine uspostavljene su tehničke pretpostavke za uvođenje sistema e-učenja za službenike Ministarstva unutrašnjih poslova. U navedenom periodu realizovane su obuke za administratore, a potom i za kreatore i izvođače nastave na e-platforni iz redova službenika Ministarstva unutrašnjih poslova/ Uprave policije.

Očekuje se da će do kraja 2024.godine e platforma biti funkcionalna i dostupna za korišćenje službenicima MUP-a, a ista će sadržati kurseve koji će biti posvećeni temi trgovine ljudima, i to: fenomenologija trgovine ljudima, nacionalno zakonodavstvo, identifikacija žrtava trgovine ljudima, multisektorska saradnja, osnovne smjernice za postupanje sa žrtvama trgovine ljudima, kao i smjernice za obavljanje razgovora sa osobama za koje postoji sumnja da su žrtve trgovine ljudima (sa ponuđenim setom pitanja), uz mogućnost da se kursevi na e-platforni na ovu temu dopunjuju i/ili kreiraju dodatni u skladu sa iskazanim potrebama nadležnih subjekata.

Takođe Vas obavještavamo da je tokom 2023. godine 1 službenik Odsjeka za specijalne istražne metode pohađao obuku na temu „Istraga sajber kriminala, elektronski nadzor i prikupljanje obavještajnih podataka“, 05.06 - 09.06.2023.godine u Pragu, dok su obuke na temu trgovine ljudima u navedenom izvještajnom periodu realizovane u saradnji sa Vašim Odjeljenjem.

39. Na koje načine, ako ih ima, vaša zemlja koristi odredbe Konvencije Savjeta Evrope o sajber kriminalu (Budimpeštanska konvencija) za borbu protiv trgovine ljudima? Ako ne, zašto je to slučaj?
--

Uprava policije – Jedinica za suzbijanje sajber kriminala i informaciono tehnološka vještačenja

Kako što je to u uvodnom dijelu već navedeno, službenici Grupe za suzbijanje krivičnih djela visokotehnološkog kriminala, u prethodnom periodu, nijesu učestvovali u identifikaciji lica koja se mogu dovesti u vezu sa izvršenjem krivičnog djela iz čl. KZCG - 444 Trgovina ljudima. Međutim, 2009.godine Crna Gora je donijela Zakon o potvrđivanju Konvencije o računarskom kriminalu Savjeta Evrope (Budimpeštanska konvencija), istovremeno ratifikovala dodatni Protokol o rasizmu i ksenofobiji (CETS 189), kao i Konvenciju o zaštiti djece djece od seksualne eksploatacije i zlostavljanja (CETS 201).

U skladu sa navedenim Zakonom, u čl. 35 Mreža tipa 24/7 , u Grupi za suzbijanje krivičnih djela visokotehnološkog kriminala određena je kontak osoba koja je dostupno 24 sata, svih sedam dana u nedjelji, kako bi se omogućila momentalna pomoć u svrhu istrage ili prilikom procesuiranja krivičnih djela koja se odnose na računarske sisteme i računarske podatke, ili radi prikupljanja dokaza za sva krivična djela u elektronskom obliku, pa samim tim i krivičnog djela Trgovine ljudima.

Vrhovno državno tužilaštvo

Crna Gora koristi odredbe Konvencije Savjeta Evrope o sajber kriminalu (Budimpeštanska konvencija) za borbu protiv trgovine ljudima presrijetanjem podataka - primjenom mjera tajnog nadzora i prikupljanjem podataka-pretresom računara i drugig elektronskih uređaja koji se sprovode po naredbi suda, a koja naredba se donosi na zahtjev tužilaštva.

Vrhovni sud – Nema primjene Konvencije Savjeta Evrope o sajber kriminalu (Budimpeštanska konvencija) za borbu protiv trgovine ljudima.

Dio II –Specifična pitanja za zemlju u cilju praćenja stanja

40. Molimo da dostavite informacije o mjerama preduzetim u vašoj zemlji u vezi sa sljedećim preporukama datim u prethodnim izveštajima GRETA-e:

- osigurati efikasan pristup pravnoj pomoći i besplatnoj pravnoj pomoći za žrtve trgovine ljudima;

Ministarstvo pravde

Predlogom zakona o izmjenama i dopunama Zakona o besplatnoj pravnoj pomoći, koji je Vlada Crne Gore utvrdila na sjednici od 18. aprila 2024. godine, a koji je trenutno u skupštinskoj proceduri, predviđa se da će žrtva krivičnog djela trgovine ljudima imati pravo na besplatnu pravnu pomoć i u vezanim postupcima, u skladu sa zakonima kojima se uređuju porodični i obligacioni odnosi i postupak izvršenja i obezbjeđenja, nakon što pravosnažnom odlukom suda bude utvrđeno da je žrtva krivičnog djela trgovine ljudima. U vezanim besplatnu pravnu pomoć, po pravilu, pruža isti advokat.

Vrhovno državno tužilaštvo

U predmetima u kojima su oštećena maloljetna lica, istima je uglavnom postavljen punomoćnik od strane tužilaštva, osnovnom Ustava Crne Gore, Protokola za prevenciju suzbijanje i kažnjavanje

trgovine ljudskim bićima, naročito ženama i djecom koji dopunjava Konvenciju Ujedinjenih nacija protiv transnacionalnog organizovanog kriminala. U većini nalaza i mišljenja Stručne službe Vrhovnog državnog tužilaštva predlaže se angažovanje punomoćnika.

Vrhovni sud

Na osnovu podataka iz sudske prakse za period od 2021.do maja 2024. godine,može se vidjeti da nijednoj žrtvi trgovine ljudima nije dodijeljena besplatna pravna pomoć. Takođe, kada je u pitanju raniji period, prema Analizi sudske prakse za predmete trgovine ljudima koju je radio Vrhovni sud Crne Gore , proizilazi da nijedna žrtva trgovine ljudima nije koristila ovo pravo od stupanja na snagu Zakona o besplatnoj pravnoj pomoći, što predstavlja zabrinjavajuću praksu. Samo u jednom od predmeta iz sudske prakse, koji se odnosi na eksploataciju djece u cilju prosjačenja i prisilnog rada od strane njihovog oca, žrtvama je postavljen advokat sa liste advokata specijalizovanih za slučajeve sa djecom i za zastupanje djece. Naime, u ovom predmetu, u cilju zaštite prava žrtava, nadležno državno tužilaštvo je, donijelo rješenje o postavljanju punomoćnika maloljetnim oštećenim u skladu sa člnom 95 Zakona o postupanju prema maloljetnicima u krivičnom postupku.

U cilju informisanja šire javnosti i žrtava trgovine ljudima o dostupnosti i načinu ostvarivanja prava na besplatnu pravnu pomoć, tokom 2024. godine biće sprovedena kampanja u saradnji sa zajedničkim programom Evropske unije i Savjeta Evrope Horizontal Facility za zapadni Balkan i Tursku.

➤ garantovati efikasan pristup nadoknadi štete za žrtve trgovine ljudima

Vrhovno državno tužilaštvo

U periodu od 01. januara 2021. godine do 19. aprila 2024. Godine donijete su dvije pravosnažne presude, jedna 2023.godine, druga je pravosnažna 2024.godine. Uvidom u presude Višeg suda u Podgorici K br.163/21 i K br.196/22 se utvrđuje da sud u konkretnim krivično pravnim stvarima nije odlučivao o imovinsko pravnim zahtjevima, te isti nijesu ni postavljeni. U cilju osiguranja naknade štete Ministarstvo pravde je pripremilo zakon koji će regilisati navedeno.

Ministarstvo pravde

Zakonikom o krivičnom postupku propisano je da će se imovinskopravni zahtjev koji je nastao uslijed izvršenja krivičnog djela raspraviti na predlog lica koje je ovlašćeno da takav zahtjev ostvaruje u paničnom postupku, ako se time ne bi znatno odugovlačio postupak. Imovinskopravni zahtjev može se odnositi na naknadu štete, povraćaj stvari ili poništaj određenog pravnog posla. Predlog za ostvarivanje imovinskopravnog zahtjeva podnosi se državnom tužiocu, odnosno sudu pred kojim se vodi krivični postupak i to najkasnije do završetka glavnog pretresa pred prvostepenim sudom. Ako ovlašćeno lice nije podnijelo predlog za ostvarivanje imovinskopravnog zahtjeva u krivičnom postupku do podizanja optužbe, obavijestiće se da može taj predlog podnijeti do završetika glavnog pretresa.

Saglasno Zakonu o obligacionim odnosima žrtva trgovine ljudima ima zakonsko pravo da podnese tužbu za naknadu materijalne/nematerijalne štete. Sud o tužbenom zahtjevu odlučuje na osnovu usmenog, neposrednog i javnog raspravljanja. Usvajanje, odnosno odbijanje tužbenog zahtjeva zavisi isključivo da li je zahtjev osnovan, a koje činjenice će sud uzeti kao dokazane sud odlučuje po svom uvjerenju, na osnovu savjesne i brižljive ocjene svakog dokaza zasebno i svih dokaza zajedno, kao i na osnovu rezultata cjelokupnog postupka. U pogledu postojanja krivičnog djela i

krivice, sud je u parničnom postupku vezan za pravosnažnu presudu suda kojom se optuženi oglašava krivim. S tim u vezi, u svakom postupku, pa i u postupku kada žrtva trgovine ljudima traži naknadu štete, sud je u obavezi da poštuje isključivo zakon i da isti neposredno primjenjuje u svakom konkretnom predmetu nezavisno od toga ko su stranke u postupku.

Zakonom o naknadi štete za žrtve krivičnih djela nasilja, uređeni su uslovi, način i postupak za ostvarivanje prava na naknadu štete žrtvama krivičnih djela nasilja, odnosno zakon propisuje mogućnost da se žrtve obrate sa direktnim zahtjevom za naknadu štete prema državi. Zakon je stupio na snagu 15. jula 2015. godine, a primenjivaće se danom pristupanja Crne Gore Evropskoj uniji.

Nadalje, Predlogom zakona o izmjenama i dopunama Zakonika o krivičnom postupku članom 65a stavom 3 propisano je da ako trpi teže posljedice krivičnog djela iz stava 1 ovog člana za koje je propisana kazna zatvora od pet ili više godina, žrtva iz st. 1 i 2 ovog člana ima pravo na stručnu pomoć prilikom podnošenja imovinskopravnog zahtjeva.

Takođe, Predlogom zakona o izmjenama i dopunama Zakona o oduzimanju imovinske koristi stečene kriminalnom djelatnošću a u skladu sa GRETA preporukom članom 61 stavom 3 propisano je da se oduzeta materijalna korist postaje državna imovina, kao i da se na raspolaganje imovinskom koristi primjenjuje Zakon o državnoj imovini. Na kraju, procentualno se precizira koja će biti namjena oduzete imovine kojom raspolaže Vlada, kako bi se jasno znalo kako se ima raspolagati oduzetom imovinom.

Imovinom iz stava 1 ovog člana raspolaže Vlada, i to u vrijednosti od:

- 50% te imovine za potrebe organa državne uprave nadležnog za poslove pravosuđa, od čega najmanje polovina za potrebe zaštite i podrške žrtvama krivičnih djela;
- 30% te imovine za potrebe organa državne uprave nadležnog za poslove državne imovine; i
- 20% te imovine za potrebe obezbjeđivanja sredstava u skladu sa zakonom kojim se uređuje ostvarivanje prava na privremeno izdržavanje djece.

Vrhovni sud - Prema podacima iz sudske prakse, nijedna žrtva trgovine ljudima nije ostvarila pravo na naknadu kroz krivični postupak.

Analizom predmeta trgovine ljudima, uočeno je da su žrtve istakle imovinsko-pravni zahtjev u svih šest pravosnažno okončanih predmeta u periodu od 2019. godine do danas, kao i da ih je sud uputio na redovni parnični postupak radi ostvarivanja istog. Ipak, na osnovu analiziranih osuđujućih presuda, vidi se da nijedna žrtva trgovine ljudima nije ostvarila imovinsko-pravni zahtjev u krivičnom postupku, zbog toga što bi to po ocjeni sudova vodilo odugovlačenju postupka, te se iz tog razloga oštećeni – žrtve redovno upućuju na parnični postupak.

Sud je oštećene uputio na ostvarivanje imovinsko pravnog zahtjeva u parnici jer isti nije bio precizno opredijeljen, ili iz razloga što činjenice utvrđene u krivičnom postupku nijesu pružale pouzdan osnov ni za potupno ni za djelimično presuđenje, a njihovo utvrđivanje bi vodilo znatnom odugovlačenju postupka.

I dosadašnja istraživanja ukazuju na ove probleme u ostvarivanju prava na naknadu. Prema Analizi sudske prakse za predmete trgovine ljudima koju je radio Vrhovni sud Crne Gore od ukupno 39 žrtava identifikovanih sudskim presudama, njih (9) devet istaklo imovinsko-pravni zahtjev tokom krivičnog postupka. Ipak, nijedna žrtva trgovine ljudima nije ostvarila naknadu štete kroz krivični postupak. U svim tim slučajevima, žrtve su upućivane na parnicu radi

ostvarivanja svog zahtjeva, kao što je uočeno, primjera radi, u presudi Višeg suda u Podgorici, K br. 19/12 : „Shodno čl.239 ZKP-a, oštećena S. Lj. upućena je na parnicu, da u istoj ostvari imovinsko-pravni zahtjev postavljen u odnosu na optužene, jer činjenice utvrđene u krivičnom postupku nisu pružale pouzdan osnov ni za potpuno ni za djelimično presuđenje, a njihovo utvrđivanje bi vodilo znatnom odugovlačenju postupka.“

Vrhovni sud Crne Gore, kao najviši u sud u državi, u okviru Analize sudske prakse za predmete trgovine ljudima, dao je preporuku sudovima, da odluče o imovinsko pravnom zahtjevu u krivičnom postupku, kada za to ima dovoljno osnova.

Isto tako, želimo da istaknemo značaj, u okviru pregleda i analize nacionalne prakse u predmetima trgovine ljudima: „Krivičnopravni odgovor Crne Gore u oblasti trgovine ljudima“, date preporuke, da se u skladu sa nalazima, preporukama i zaključcima pomenutog dokumenta, u Crnoj Gori izrade smjernice za unaprjeđenje sudske prakse u postupcima naknade štete žrtvama u krivičnom postupku. Planirano je da se tokom 2025. godine izrade ove Smjernice.

- preduzeti dodatne mjere za sprečavanje i borbu protiv trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije, posebno jačanjem učešća Inspekcije rada, prikupljanja dokaza, istrage i krivičnog gonjenja otkrivenih slučajeva.

MUP – ODJELJENJE ZA BORBUTRGOVINE LJUDIMA

Povećani su naponi na proaktivnom identifikovanju žrtava i vršenju provjera u cilju otkrivanja trgovine ljudima, gdje je inspekcija rada prepoznata kao organ koji može dati odgovarajući doprinos u dijelu identifikacije potencijalnih žrtava radne eksploatacije.

Važećim strateškim dokumentom, kao kontinuirana aktivnost, definisano je i sprovođenje zajedničkih kontrola Uprave policije (Inspektori za strance) i inspeksijskih službi naročito tokom ljetnje turističke sezone, sa ciljem prepoznavanja i suzbijanja aktivnosti koje bi mogle ukazivati na trgovinu ljudima u svrhu radne eksploatacije. Samo u prethodnoj godini realizovane su 202 zajedničke kontrola Uprave policije sa Inspekcijom rada.

U prethodnoj godini, u okviru svoje nadležnosti, Inspekcija rada je izvršila 6 867 kontrola, od kog broja je 1 356 lica zatečeno u nezakonitom radnom odnosu, od toga 895 stranaca i 461 crnogorski državljanin.

U ovoj godini u saradnji sa Međunarodnom organizacijom za migracije otpočelo se sa realizacijom dvogodišnjeg projekta usmjerenog "Jačanje napora u suzbijanju trgovine ljudima u Crnoj Gori", a koji IOM sprovodi pod pokroviteljstvom Biroa za borbu protiv međunarodne trgovine drogom i sprovođenje zakona Američke ambasade (INL) . S tim u vezi, u toku je procedura izbora eksperta koji će izraditi brzu procjenu stanja u oblasti radne eksploatacije, koja će poslužiti za mapiranje daljih aktivnosti na ovom polju. Istovremeno, održan je i sastanak Ministarke rada i socijalnog staranja, sefa Misije IOMa u Crnoj Gori i načelnice Odjeljenja za borbu protiv trgovine ljudima na kojem je konstatovano da je potrebno nastaviti sa ulaganjem napora u ovoj oblasti kako kako bi se unaprijedila efikasnost u borbi protiv radne eksploatacije, kao i podizanje svijesti javnosti o ovom problemu, u cilju efikasnog, efektivnog i koordiniranog nacionalnog odgovora u suzbijanju trgovine ljudima u Crnoj Gori. Ministarka je tom prilikom naglasila je da uključivanje inspektora rada, ali i zaposlenih u centrima za socijalni rad u obuke može značajno poboljšati identifikaciju i zaštitu potencijalnih žrtava radne eksploatacije. Posebna pažnja biće usmjerena na

rad inspekcijskih službi tokom ljetnje sezone na primorju, kao i u građevinskoj industriji, gdje su problemi posebno izraženi.

Vrhovno državno tužilaštvo

Postupljeno po preporuci što je rezultiralo pokretanjem nekoliko krivičnih postupaka zbog radne eksploatacije. Tokom 2020. godine pred SDT protiv 3 strana državljana Tokom 2023.godine pokrenut je pred SDT postupak protiv organizovane kriminalne grupe od 6 lica zbog trgovine ljudima koji je u 2024.godini proširen na još jedno lice. 2024. godine podignuta je optužnica protiv 6 lica, a protiv jednog lica je još uvijek istraga u toku, a oštećena su 334 strana državljanina. Tokom 2019.godine pred tužilaštvom je pokrenut jedan postupak protiv 2 lica zbog radne eksploatacije, 2 oštećena strana državljanina koji je rezultirao optužnicom. Godine 2023. Pred tužilaštvom je pokrenut jedan postupak protiv 1 lica zbog radne eksploatacije učinjene na štetu jednog lica, a 2024.godine 2 postupka protiv ukupno 2 lica na štetu 2 oštećena od kojih je u jednom protiv 1 lica podignuta optužnica.

41. Molimo da dostavite informacije o novim dešavanjima u vašoj zemlji od trećeg evaluacionog izveštaja GRETA-e u vezi sa sljedećim:

- novonastali trendovi u trgovini ljudima;

Vrhovno državno tužilaštvo

Nakon trećeg evaluacionog izvještaja evidentno je da je došlo do procesuiranja organizovanih grupa koja radno eksploatišu lica oštećena trgovinom ljudima-strance, da je procesuiran veći broj predmeta zbog seksualne eksploatacije tokom kojih su kao oštećena prepoznata veći broj lica, uglavnom stranih državljaniki.

Tim za formalnu idnetifikaciju žrtva trgovine ljudima

U odnosu na raniji period u 2023. godini evidentan je porast slučajeva seksualne eksploatacije žena i djevojčica u odnosu na prethodni izvještajni period. Kao oblik eksploatacije koji je prvi put zabilježen u praksi rada Tima je trgovina ljudima u cilju upotrebe u pornografske svrhe.

- zakonodavstvo i propisi relevantni za borbu protiv trgovine ljudima;

Vrhovno državno tužilaštvo

Ustav Crne Gore u članu 9 predviđa da su potvrđeni i objavljeni međunarodni ugovori i opšteprihvaćena pravila međunarodnog prava sastavni dio unutrašnjeg pravnog poretka, da imaju primat nad domaćim zakonodavstvom i neposredno se primjenjuju kada odnose uređuju drugačije od unutrašnjeg zakonodavstva. Prioriteti u suzbijanju pojave trgovine ljudima obezbijedeni su donošenjem seta zakona u oblasti pravosuđa i to: Krivičnog zakonika, Zakonika o krivičnom postupku Zakona o naknadi štete žrtvama krivičnih djela nasilja, Zakona o strancima, Zakona o oduzimanju imovinske koristi stečene kriminalnom aktivnošću, Zakona o postupanju prema maloljetnicima u krivičnom postupku, Zakona o zdravstvenoj zaštiti i Zakona o socijalnoj i dječijoj zaštiti, Zakona o međunarodnoj pravnoj pomoći u krivičnim stvarima. Crna Gora je ratifikovala međunarodne dokumente: Konvenciju Ujedinjenih nacija protiv transnacionalnog organizovanog kriminala, Protokol za sprečavanje, suzbijanje i kažnjavanje trgovine ljudima, posebno ženama i djecom, Protokol protiv krijumčarenja migranata kopnom, morem i vazduhom, Konvenciju Ujedinjenih nacija o pravima djeteta, Fakultativni protokol o prodaji djece, dječjoj prostituciji i

dječjoj pornografiji, Konvenciju Savjeta Evrope o sprečavanju trgovine ljudima, Konvenciju Savjeta Evrope o suzbijanju i sprečavanju nasilja nad ženama i nasilja u porodici (Istanbulska konvencija), Međunarodnu konvenciju o eliminaciji svih oblika nasilja nad ženama (CEDAW).

Ministarstvo pravde

Zakonom o izmjenama i dopunama Krivičnog zakonika Crne Gore koji je usvojen u decembru 2023. godine, u članu 444 osim terminološkog usklađivanja pojma djeteta, kod krivičnog djela iz člana 444 Trgovina ljudima, u stavu 1 dodaje se otmica kao jedan od načina izvršenja krivičnog djela, dodat je još jedan teži oblik ovog krivičnog djela, a koji će postojati ako je usljed djela iz stava 3 ovog člana nastupila teška tjelesna povreda djeteta, a propisana je kazna zatvora od najmanje pet godina. Takođe, izvršeno je usklađivanje sa sa Direktivom 2011/36/EU, stavom 11 uvodi se odredba o nekažnjavanju žrtve.

Predlog zakona o besplatnoj pravnoj pomoći

Predlogom zakona o izmjenama i dopunama Zakona o besplatnoj pravnoj pomoći, koji je Vlada Crne Gore utvrdila na sjednici od 18. aprila 2024. godine, a koji je trenutno u skupštinskoj proceduri, predviđa se da će žrtva krivičnog djela trgovine ljudima imati pravo na besplatnu pravnu pomoć i u vezanim postupcima, u skladu sa zakonima kojima se uređuju porodični i obligacioni odnosi i postupak izvršenja i obezbjeđenja, nakon što pravosnažnom odlukom suda bude utvrđeno da je žrtva krivičnog djela trgovine ljudima. U vezanim besplatnu pravnu pomoć, po pravilu, pruža isti advokat.

Predlog zakona o izmjenama i dopunama Zakonika o krivičnom postupku

Potreba donošenja Zakona o izmjenama i dopunama Zakonika o krivičnom postupku zasniva se na više razloga. Prije svega u dijelu jačanja prava žrtava u krivičnom postupku, mogućnostima za ostvarivanje prava na efektivno učestvovanje u krivičnom postupku, pravo na upotrebu sopstvenog jezika, pravo žrtve da razumije i da je razumiju od prvog kontakta sa odgovarajućim nacionalnim organima. Propisane su opšte odredbe kojima se garantuju prava žrtve. Pored sistematizacije prava žrtava u krivičnom postupku, uvedena je i jasna obaveza državnih organa (sud, tužilaštvo, policija) da već pri preduzimanju prve radnje u kojoj žrtva učestvuje dužni su da je obavijeste na njoj razumljiv način o pravima koja ima kao i o pravima koje ima kao oštećeni. Takođe, postoji obaveza ovih organa da prema žrtvi postupaju obzirno i dužni su uvjeriti se da je dato obavještenje o pravima žrtva razumjela. Ovi državni organi žrtvu će na njoj razumljiv način poučiti o značenju učestvovanja u postupku u svojstvu oštećenog. U zapisniku će se unijeti dato obavještenje i izjava žrtve da li želi učestvovati u postupku u svojstvu oštećenog. Predviđeno je formiranje Nacionalne službe za podršku žrtvama. Predlog zakona je poslat EK u decembru 2022.godine, a komentari od strane EK su dostavljeni u decembru 2023.godine, u toku je usklađivanje sa komentarima EK.

Ministarstvo pravde otpočelo aktivnosti na izradi prve nacionalne Strategije o zaštiti prava žrtava u Crnoj Gori kao krovnog dokumenta koji će osigurati harmonizovan i sveobuhvatan pristup u zaštiti prava žrtava. Zajednički projekat Evropske unije i Savjeta Evrope „Osnaživanje odgovornosti u pravosudnom sistemu i unapređenje prava žrtava u Crnoj Gori“, pružiće ekspertsku i tehničku podršku tokom cjelokupnog procesa izrade ovog strateškog dokumenta i Akcionog plana za njegovu implementaciju.

Predlogom zakona o izmjenama i dopunama Zakona o oduzimanju imovinske koristi stečene kriminalnom djelatnošću a u skladu sa GRETA preporukom članom 61 stavom 3 propisano je da se oduzeta materijalna korist postaje državna imovina, kao i da se na raspolaganje imovinskom koristi primjenjuje Zakon o državnoj imovini. Na kraju, procentualno se precizira koja će biti namjena oduzete imovine kojom raspolaže Vlada, kako bi se jasno znalo kako se ima raspolagati oduzetom imovinom.

Imovinom iz stava 1 ovog člana raspolaže Vlada, i to u vrijednosti od:

- 50% te imovine za potrebe organa državne uprave nadležnog za poslove pravosuđa, od čega najmanje polovina za potrebe zaštite i podrške žrtvama krivičnih djela;
- 30% te imovine za potrebe organa državne uprave nadležnog za poslove državne imovine;
- 20% te imovine za potrebe obezbjeđivanja sredstava u skladu sa zakonom kojim se uređuje ostvarivanje prava na privremeno izdržavanje djece.

- institucionalni i politički okvir za borbu protiv trgovine ljudima (koordinirajuća tijela, specijalizovana tijela, nacionalni izvjestilac ili ekvivalentni mehanizam, uključivanje civilnog društva, javno-privatna partnerstva);

Vrhovno državno tužilaštvo

U decembru 2018. godine donijeta je Odluka o formiranju Operativnog tima za borbu protiv trgovine ljudima. Odlukom o formiranju Operativnog tima za borbu protiv trgovine ljudima i krijumčarenje migranata, donijetom u aprilu 2024.godine, proširena je nadležnost tima i na krijumčarenje migranata.

Sporazum o međusobnoj saradnji u oblasti borbe protiv trgovine ljudima revidiran je i novi je potpisan 27.05.2024. godine (potpisnici: Vrhovni sud, Vrhovno državno tužilaštvo, Ministarstvo unutrašnjih poslova, Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija, Ministarstvo zdravlja, Ministarstvo rada i socijalnog staranja, JU Centar „Ljubovic“, JU Centar za podršku djeci i porodici Bijelo Polje, Crveni krst Crne Gore i nevladine organizacije: „Crnogorski ženski lobi“, „Sigurna ženska kuća“, „SOS telefon za žene i djecu žrtve nasilja - Nikšić“ i „Centar za bezbjednosna, sociološka i kriminološka istraživanja Crne Gore – Defendologija Nikšić“).

Sporazum dostupan na linku <https://www.gov.me/mup/borba-protiv-trgovine-ljudima->

Ministarstvo unutrašnjih poslova

Na strateškom nivou za praćenje sprovođenja nacionalne politike borbe protiv trgovine ljudima zaduženo je Koordinaciono tijelo za praćenje sprovođenja Strategije za borbu protiv trgovine ljudima 2019-2024. godine koje je obrazovao ministar unutrašnjih poslova (novi saziv posljednjim rješenjem br. 078/24-2410 od 31.01.2024. godine). Ovim tijelom i sprovođenjem strateškog dokumenta koordinira Ministarstvo unutrašnjih poslova i ono je zaduženo za kreiranje i praćenje sprovođenja nacionalne politike borbe protiv trgovine ljudima. Članovi ovog tijela su predstavnici organa državne uprave, organa uprave kao i pravosuđa uz prisustvo predstavnika zaštitnika ljudskih prava i sloboda i jedan predstavnik NVO. Dodatnu snagu/podršku ovom tijelu pruža prisustvo u svojstvu posmatrača predstavnika međunarodnih organizacija (IOM, OEBS, UNICEF, SE), Delegacije EU u Crnoj Gori i Ambasade SAD-a.

Prateći najbolju međunarodnu praksu, a želeći da unprijedimo sistem identifikacije žrtva trgovine ljudima, pri ministarstvu unutrašnjih poslova formirali smo Tim za formalnu identifikaciju žrtava trgovine ljudima. Ovaj tim svoj rad bazira na sprovođenju određenih operativnih postupaka, koji predviđaju da se status žrtve može dobiti i po osnovu ugrožavanja ljudskih prava, a ne i samo ukoliko su žrtve predmet krivičnog djela trgovine ljudima (dakle ne samo na osnovu procesuiranih predmeta). Zadaci Tima su da:

- iskoordinira inicijalno upućivanje i zaštitu lica za koja se pretpostavlja da je žrtva trgovine ljudima;
- sprovede postupak formalne identifikacije žrtava trgovine ljudima,
- ostvaruje komunikaciju i saradnju sa lokalnim partnerima,
- obilazi lokacije na kojima borave ranjive kategorije;
- o rezultatima svog rada kvartalno informiše Ministra unutrašnjih poslova.

Članovi Tima (ispred MUP/UP, MRSS, NVO) dostupni su 24h i u slučaju potrebe će izaći na teren kao podrška u konkretnom slučaju.

- **aktuelna nacionalna strategija i/ili akcioni plan za borbu protiv trgovine ljudima (ciljevi, glavne aktivnosti, budžet, organi nadležni za sprovođenje, praćenje i evaluacija rezultata);**

MUP-Odjeljenje za borbu protiv trgovine ljudima

Na snazi je Strategija za borbu protiv trgovine ljudima za period 2019-2024. godina, kojom su definisani pravci nacionalne politike borbe protiv trgovine ljudima u oblastima: prevencije, zaštite žrtava, krivičnog gonjenja, kao i u oblasti partnerstva, koordinacije i međunarodne saradnje.

Od donošenja navedene Strategije usvojeno je i implementirano 5 akcionih planova, za 2019., 2020., 2021. 2022. i 2023. godinu. Posljednji, jednogodišnji Akcioni plan koji prati implementaciju Strategije usvojen je 17. maja 2024. godine.

U pitanju su materijali čija su usvajanja i praćenje implementacije usklađena sa dinamikom realizacije Strategije ali i sa brojnim programskim dokumentima, godišnjim Programima rada Vlade, kao i programima pristupanja CG Evropskoj uniji.

Strateški dokument se nalazi u završnoj godini implementacije i krajem godine radiće se eksterna evaluacija njegove implementacije, kako bi se sagledala uspješnost u dostizanju određenih ciljeva koji su definisani prilikom donošenja ovog strateškog dokumenta:

- Unapređenja preventivnih aktivnosti i učešća svih aktera na državnom nivou u njihovom sprovođenju;
- Unapređenja identifikacije žrtava trgovine ljudima i kvaliteta zaštite i pomoći prilikom njihove društvene reintegracije;
- Osnaživanja kapaciteta organa za krivično gonjenje trgovine ljudima, radi efikasnijeg vođenja krivičnih i finansijskih istraga;
- Jače koordinaciji i partnerstva između brojnih različitih aktera u ovoj oblasti, iz svih sektora društva na nacionalnom i međunarodnom nivou i promovisanju umrežavanja.

Posljednji Akcioni plan Vlada Crne Gore je donijela na sjednici koja je održana 17.05.2024. g., kada je usvojen i Izvještaj o realizaciji Akcionog plana za implementaciju Strategije za borbu protiv

trgovine ljudima za 2019-2024. za 2023. godinu. Ovogodišnjim Akcionim planom predviđena realizacija 57 aktivnosti u strateškim oblastima: Prevencija trgovine ljudima, Zaštita žrtava trgovine ljudima, Odgovor krivičnog pravosuđa/ krivično gonjenje i Partnerstvo, koordinacija i međunarodna saradnja.

Za sprovođenje predmetnog Akcionog plana planirana su sredstva u iznosu od 657 680 eura, od kojih je projektovana potrošnja sredstava iz budžeta u iznosu od 378 050 eura.

Akcionim planom za implementaciju Strategije za borbu protiv trgovine ljudima za period 2019-2024., za 2023. godinu pratila se realizacija 63 aktivnosti. Od ukupnog broja aktivnosti, 43 je realizovano, 5 aktivnosti je djelimično realizovano, dok je nerealizovanih aktivnosti ukupno 15. Riječ je o nerealizovanim aktivnostima u strateškim oblastima: Prevencija trgovine ljudima -4, Zaštita žrtava trgovine ljudima-3, Odgovor krivičnog pravosuđa/ krivično gonjenje-1 i Partnerstvo, koordinacija i međunarodna saradnja-7.

Sve izvjestaje o realizaciji akcionih planova je moguće naći na adresi: <https://www.gov.me/mup/borba-protiv-trgovine-ljudima>.

Vrhovno državno tužilaštvo

Strateški cilj: osnažiti kapacitet organa za krivično gonjenje trgovine ljudima, radi efikasnijeg vođenja krivičnih i finansijskih istraga.

U Strategiji su unijete preporuke po kojima je postupljeno.

Preporuke:

- Uvesti mjere za senzibilisanje tužilaca i sudija u odnosu na stanje u kom se nalazi žrtva, preživljenu traumu, kao i u odnosu na prava žrtava, posebno kada su u pitanju djeca – tužilaštva stvarno nadležna za krivično djelo trgovina ljudima su odredila tužioce koji su specijalizovani za postupanje u odnosu na ovo krivično djelo i koji su obučeni za postupanje sa žrtvama trgovine ljudima.

-Obezbijediti specijalizovanu obuku za specijalnu policijsku jedinicu za finansijski kriminal i tužioce radi povećanja finansijskih istraga i oduzimanja imovine stečene kriminalnom djelatnošću – tužioci su prisustvovali specijalizovanim obukama za finansijske istrage, što je rezultiralo pokretanjem finansijskih istraga u određenom broju predmeta.

-Uvesti mjere/obuke kako bi se osiguralo da se djelo trgovina ljudima ne kvalifikuju kao srodna krivična djela viktimizacije žrtava i svjedoka, posebno kada su u pitanju djeca- tužiocu su prošli obuke i prisustvovali sastancima na nacionalnom i međunarodnom nivou iz oblasti trgovine ljudima što je dovelo do pravilnog kvalifikovanja konkretnih događaja kao krivično djelo trgovina ljudima i rezultiralo većim brojem istraga u odnosu na raniji period. Tužioci su prošli sledeće obuke :

U 2021.godini:

- Sastanak „Naredni koraci:Nakon 10.godisnjice Mreže nacionalnih koordinatora za borbu protiv trgovine ljudima i 20.godišnjice protokola Un protiv trgovine ljudima“ u organizaciji Ministarstva unutrašnjih poslova,Odjeljenja za borbu protiv trgovine ljudima, januar 2021.godine;
- Seminar „Trgovina ljudima i prava izbjeglica“ u organizaciji Centra za obuku u sudstvu i državnom tužilaštvu“ februar 2021.godine
- Regionalni sasatanak „Pristup efikasnim ljekovima za žrtve trgovine ljudima u Jugoistočnoj Evropi“ u organizaciji Ministarstva unutrašnjih poslova i UNODC-a, mart 2021.godine

- Konferencija 21. Alijanse za borbu protiv trgovine ljudima, u organizaciji Direkcije za OEBS i Ministarstva vanjskih poslova, april 2021.godine
- Obuka „Borba protiv trgovine ljudima“ u organizaciji Centra za obuku u sudstvu i državnom tužilaštvu“ jul 2021.godine
- Ekspertska konferencija „Izlazne strategije iz trgovine ljudima i seksualne eksploatacije u Dunavskom regionu, u organizaciji Kancelarije za evropske integracije, oktobar 2021.godine
- Treća zajednička multidisciplinarna UNODC obuka o istraživanju i procesuiranju krijumčara , novembar 2021.godinemigranata BIH-CG, u organizaciji Ministarstva unutrašnjih poslova i UNODC-a, mart 2021.godine
- Konferencija „Trgovina ljudima“ u organizaciji Centra za ženska prava, novembar 2021.godine;
- Dvodnevni trening „Bezbjednost za ljudska bića i granice-Borba protiv krijumčarenje migranata na za padnom Balkanu“ , u organizaciji Građanske alijanske, decembar 2021.godine;
- Posjeta misije UNODC-a Crnoj Gori na temu trgovine ljudima, novembar 2021.godine. u 2022.godini:
- Seminar „ Trgovina ljudima, borba sa nekažnjavanjem“ u organizaciji Centra za obuku u sudstvu i državnom tužilaštvu i ERA centra, mart 2022.godine;
- Virtuelna konferencija „Primjena rodno zasnovanog pristupa u borbi protiv trgovine ljudima“, u organizaciji Ministarstva unutrašnjih poslova,Odjeljenja za borbu protiv trgovine ljudima februar 2022.godine;
- Panel diskusija „ Uticaj tehnologije na trgovinu ljudima“, u organizaciji OEBS-a, februar 2022.godine;
- Okrugli sto „ Sprečavanje nekažnjivosti trgovaca ljudima i podrška žrtvama trgo ine ljudima u Jugositočnoj Evropi“, u organizaciji OEBS-a april 2022.godine;
- Regionalna radionica „Razmjena najboljih praksi i iskustava u sprečavanju, otkrivanju i krivičnom gonjenju migranata i trgovine ljudima u masovnim i mješovitim migracionim tokovima na Zapadnom Balkanu“, u organizaciji Ministarstva unutrašnjih poslova,Odjeljenja za borbu protiv trgovine ljudima;
- Preporuke specijalnog predstavnika i koordinatora OEBS-a, za borbu protiv trgovine u kontekstu krize u Ukrajini;
- Seminar „ Finansijske istrage u slučajevima trgovine ljudima“ u organizaciji Centra za obuku u sudstvu i državnom tužilaštvu, jul 2022.godine;
- Sastanaka nacionalnih koordinatora i izvjestilaca na temu borbe protiv trgovine ljudima, jun 2022.godine, u organizaciji OEBS-a
- Treći sastanaka iz ljudske dimenzije „Zaštita prava osoba koje su žrtve trgovine ljudima „ u organizaciji OEBS-a, jul 2022.godine;
- Trodnevna obuka „Borba protiv trgovine ljudima“ u organizaciji Centra za obuku u sudstvu i državnom tužilaštvu, jul 2022.godine;
- Regionalna tematska multidisciplinarna radionica „Sprečavanje nekažnjivosti trgovine ljudima i podrška žrtvama trgovine ljudima u Jugositočnoj Evropi“ , u organizaciji Ministarstva unutrašnjih poslova,Odjeljenja za borbu protiv trgovine ljudima, septembar 2022.godine
- Regionalna radionica „Unapređenje odgovora krivičnog pravosuđa za rješavanje evidentnih izazova u istragama trgovine ljudima“ u organizaciji Ministarstva unutrašnjih poslova,Odjeljenja za borbu protiv trgovine ljudima, oktobar 2022.godine;
- Trodnevna nacionalna obuka „Simulacija suđenja u predmetima trgovine ljudima“ u organizaciji Centra za obuku u sudstvu i državnom tužilaštvu, novembar 2022.godine;

- Seminar „Borba protiv trgovine ljudima“, u organizaciji Centra za obuku u sudstvu i državnom tužilaštvu, decembar 2022.godine;
 - Sastanak „Dobijanje podrške i unapređenje rezultata u oblasti protiv trgovine ljudima na lokalnom nivou“, decembar 2022.godine, u organizaciji Ministarstva unutrašnjih poslova, Odjeljenja za borbu protiv trgovine ljudima;
 - Regionalna konferencija „Borba protiv trgovine ljudima i krijumčarenje migranata na Zapadnom Balkanu, i godišnji regionalni sastanak predstavnika Zapadnog Balkana“, februar 2023.godine (poziv dobili u decembru 2022.godine);
- U 2023.godini:
- 2. regionalna radionica-žrtve trafikinga u Jugoistočnoj Evropi 31.01.-02.02. u organizaciji UNODC-a;
 - Seminar „finansijske istrage u slučajevima trgovine ljudima , 23-24.mart Sofija, u organizaciji COSDT-a i ERA centra;
 - Realni scenario-obuka „krijumčarenje migranata i trgovina ljudima“ 20-23.mart Sarajevo, u organizaciji OSCE-a;
 - Seminar „zajednička akcija na Zapadnom Balkanu protiv trgovine ljudima i krijumčarenje migranata“ 03-06.april, Sofija u organizaciji IOM-a;
 - Skup „Trgovina ljudima s akcentom na Ukrajinu“ u organizaciji UNODC-a i Uprave policije, april 2023. godine
 - Regionalna konferencija „Unapređenje odgovora na trgovnu ljudima u svrhu seksualne eksploatacije, naročito žena i djevojčica, kroz bavljenje tražnjom u Jugoistočnoj Evropi“ 27.28.april, Dubrovnik, u organizaciji UNODC-a i Uprave policije;
 - 33.konferencija „krivična djela povezana sa trgovinom migrantima. Novi izazovi u istrazi i međunarodna saradnja“ 27.april Sofija, u organizaciji SEEPAG-a;
 - Validaciona radionica analize crnogorskog zakonodavnog okvira u odnosu na vežeće EU i međunarodne standarde koji regulišu kriminalizaciju i sankcionisanje korišćenja online platformi za regrutovanje, kontrolu, transport i iskorišćavanje žrtava, kao i za istragu i za krivično gonjenje trgovine ljudima uz pomoć tehnologije; 2.jun, u organizaciji IOM-a;
 - Radionica o izazovima i mogućnostima GIT-ova između država članica EU i partnera sa ZB sa fokusom na suzbijanju krijumčarenja migranata- u organizaciji EUROJUST-a i JIT-a, 6.jul, Sarajevo Bosna i Hercegovina;
 - Seminar „Upotreba visoke tehnologije za izvršenje, istragu i krivično gonjenje trgovine ljudima“ u organizaciji IOM-a, 03-05.jul 2023.godine Bar, Crna Gora;
 - Sastanak „Podrška prevenciji i borbi protiv krijumčarenje migranata i trgovine ljudima na Zapadnom Balkanu“ u organizaciji GIZ-a, 16.jun 2023.godine Podgorica;
 - Kurs-obuka „Izgradnja kapaciteta o sistemskoj analizi trgovine drogom, krijumčarenju migranata i mreže trgovine ljudima duž balkanske rute“; u organizaciji UNODC-a GPML-a i GPCD-a, 19-22.septembar 2023.godine;
 - Simulacija suđenja-seminar „trgovina ljudima „ 3-5.oktobar, Moldavija, u organizaciji UNODC-a;
 - Obuka „Borba protiv trgovine ljudima“ 16-18.oktobar u organizaciji COSDT;
 - Regionalna konferencija „Bezbjednost ljudi i granica-krijumčarenje migranata“, 27-28.oktobar 2023.godine Beograd, u organizaciji UNODC-a;
 - „Jačanje odgovornosti pravosuđa na trgovnu ljudima“ 16-17.novembar u organizaciji IOM-a;
 - Sastanak „Bavljenje trgovine djecom u Jugoistočnoj Evropi“ u organizaciji REGM-a i Uprave policije;

- Obuka na temu „Primjena procedura po mjeri djeteta i intervjui sa djecom žrtvama krivičnih djela u cilju preveniranja dalje viktimizacije“, 05-06.10.2023. godine, Bečići, Crna Gora,
U 2024.godini:
 - Radionica „Prepoznavanje i tretman žrtava trgovine ljudima“, u organizaciji CILC-a, mart 2024.godine;
 - Konferencija OEBS-a „Više od podizanja svijesti- preoblikovanje prevencije trgovine ljudima“, april 2024.godine;
 - Sastanak „Jedinstvene standardne operativne procedure za upravljanje transnacionalnim predmetima trgovine ljudima“, april 2024.godine;
 - Tematska konferencija „Suprotstavljanje krijumčarenja migranata u digitalnom domenu“ april 2024.godine u organizaciji EUROPOL-a
- Obezbijediti učešće specijalizovanih stručnjaka koji nisu pravnici u sudovima i tužilaštvima koji će raditi sa žrtvama (psiholog, socijalni pedagog i slično)

Vrhovno državno tužilaštvo

Pri Vrhovnom državnom tužilaštvu formirana je stručna služba koja se sastoji od socijalnog radnika, psihologa koja pruža pomoć licima mlađim od 18 godina. Predlogom ZKP-a predviđeno je formiranje stručne službe za pomoć žrtvama, između ostalog, i trgovine ljudima. Prilikom saslušanja lica mlađih od 14 godina saslušanju prisustvuju predstavnici Centra za socijalni rad.

U periodu 2012 – 2018. godine vođeno je ukupno 15 istraga za krivično trgovina ljudima - povećati broj vođenih istraga za trgovinu ljudima za 20 posto do 2024. godine

POSTIGNUTO – u periodu od 01.januara 2019.godine do 31.decembra 2023.godine vođeno je ukupno 26 istraga i još 3 od 01.01.2024.godine do 19.aprila 2024.godine. Osim prethodno navedenih predmeta u kojima je formalno donijeta Naredba o sprovođenju istrage pokrenuto je još 9 postupaka protiv poznatih učinilaca krivičnih djela.

U periodu od 2012-2018. godine nije bilo slučajeva vođenja finansijskih uporedo sa krivičnim istragama do 2024. godine vođena minimum jedna finansijska uporedo sa krivičnom istragom POSTIGNUTO (pokrenuto 5 finansijskih istraga)

- novija sudska praksa u vezi sa trgovinom ljudima za različite oblike eksploatacije.

Vrhovni sud

Jedna presuda za nedozvoljeni brak i druga za prosjačenje. To su druge po redu presude do sada za taj oblik eksploatacije.

Vrhovno državno tužilaštvo

Praksa je u periodu od 01. novembra 2021.godine do 19. aprila 2024.godine kroz dvije pravosnažne presude u odnosu na koje stoji primjedba da su kazne preblage.

Uprava policije

Novonastali trendovi se odnose na trgovinu ljudima u pornografske svrhe i KD prodaja djece.

Dio III - Statistika o trgovini ljudima

42. Molimo da dostavite sledeće statističke podatke, po godini, počevši od 2019. godine, gdje je to moguće razvrstane kako je navedeno u nastavku:

- Broj potencijalnih i identifikovanih žrtava trgovine ljudima **u smislu da ih je državna institucija ili ovlašćena NVO priznala kao nosioce prava na usluge predviđene Konvencijom** (sa razvrstavanjem po polu, starosti, nacionalnosti, obliku eksploatacije, da li je interna ili transnacionalna trgovina ljudima i tijelo koje ih je identifikovalo).

MUP- Tim za formalnu identifikaciju žrtva trgovine ljudima

Tabela broj 1: Broj identifikovanih žrtava trgovine ljudima od strane Tima za formalnu identifikaciju za period od 01. 01. 2020. do 31. 12. 2020. godine

STATUS	BROJ/POL	VRSTA EKSPLOATACIJE	DRŽAVLJANSTVO
Žrtva	2 punoljetna muškarca	Radna eksploatacija	PAKISTAN
Žrtva	1 maloljetna djevojčica	Sklapanje nedozvoljenog braka	SRBIJA
Žrtva	1 maloljetna djevojčica	Prisilno prosjačenje i sklapanje nedozvoljenog braka	CRNA GORA
	1 maloljetni dječak	Prisilno prosjačenje	
Žrtve	12 punoljetnih ženskog roda	Radna eksploatacija	TAJVAN
	25 punoljetnih muškog pola		
Žrtva	1 maloljetno žensko lice	Sklapanje nedozvoljenog braka	CRNA GORA
Žrtva	1 punoljetno žensko lice	Sklapanje nedozvoljenog braka	KOSOVO
Žrtva	1 maloljetno muško lice	Prisilno prosjačenje	CRNA GORA
Žrtva	1 maloljetno žensko lice	Žrtva sklapanja nedozvoljenog braka	CRNA GORA
Žrtva	4 maloljetna lica, 2 muškog i 2 ženskog pola	Prisilno prosjačenje	CRNA GORA IRL
Žrtva	2 punoljetna lica ženskog pola	Seksualna eksploatacija	SRBIJA CRNA GORA

Tabela broj 2: Broj identifikovanih žrtava trgovine ljudima od strane Tima za formalnu identifikaciju za period od 01. 01. 2021. do 31. 12. 2021. godine

STATUS	BROJ/POL	VRSTA EKSPLOATACIJE	DRŽAVLIJANSTVO
Žrtva	1 maloljeta djevojčica	Seksualna eksploatacija	CRNA GORA
Žrtva	1 maloljetna djevojčica	Sklapanje nedozvoljenog braka	CRNA GORA
Žrtva	1 maloljetna djevojčica	Prisilno prosjačenje	CRNA GORA
	1 maloljetni dječak	Prisilno prosjačenje	
Žrtva	1 maloljetna djevojčica	Sklapanje nedozvoljenog braka	SRBIJA

Tabela broj 3: Broj identifikovanih žrtava trgovine ljudima od strane Tima za formalnu identifikaciju žrtava trgovine ljudima za period 01. 01. -31. 12. 2022. godine

STATUS	BROJ/POL	VRSTA EKSPLOATACIJE	DRŽAVLIJANSTVO
Žrtva	1 punoljetno žensko lice	Sklapanje nedozvoljenog braka/Prisilno prosjačenje	CRNA GORA
Žrtva	7 maloljetnih djevojčica	Sklapanje nedozvoljenog braka	CRNA GORA (5) SRBIJA (2)
Žrtva	2 maloljetne djevojčice	Prisilno prosjačenje	CRNA GORA
Žrtva	3 punoljetna ženska lica	Seksualna eksploatacija	RUSIJA
Žrtva	1 maloljetni dječak	Sklapanje nedozvoljenog braka	CRNA GORA
Žrtva	2 maloljetna dječaka	Prisilno prosjačenje	CRNA GORA

Tabela broj 4: Broj identifikovanih žrtava trgovine ljudima od strane Tima za formalnu identifikaciju žrtava trgovine ljudima za period 01. 01. -31. 12. 2023. godine

STATUS	BROJ/POL	VRSTA EKSPLOATACIJE	DRŽAVLIJANSTVO
Žrtva	3 punoljetna lica ženskog pola	Upotreba u pornografske svrhe	UKRAJINA (2 lica) IZRAEL (1 lice)

Žrtva	1 punoljetno lice ženskog pola	Seksualna eksploatacija/Upotreba u pornografske svrhe	UKRAJINA
Žrtva	1 punoljetno lice ženskog pola	Seksualna eksploatacija	SRBIJA
Žrtva	1 maloljetno lice ženskog pola	Seksualna eksploatacija	CRNA GORA
Žrtva	1 maloljetno lice ženskog pola	Seksualna eksploatacija/Prinuda na vršenje kriminalne djelatnosti	CRNA GORA
Žrtva	2 maloljetna lica ženskog pola	Prisilno prosjačenje	CRNA GORA
Žrtva	4 maloljetna lica muškog pola	Prisilno prosjačenje	CRNA GORA
Žrtva	1 maloljetno lice muškog pola	Prinuda na vršenje kriminalne djelatnosti	ALBANIJA
Žrtva	3 maloljetna lica ženskog pola	Sklapanje nedozvoljenog braka	CRNA GORA (2 lica) KOSOVO (1 lice)
Žrtva	1 maloljetno lice ženskog pola	Sklapanje nedozvoljenog braka/Prisilno prosjačenje	CRNA GORA

- Broj žrtava trgovine ljudima identifikovanih **u okviru postupka azila** (razvrstano po polu, starosti, nacionalnosti, obliku eksploatacije).

MUP - Direktorat za upravne poslove, državljanstvo i strance

U navedenom izvještajnom periodu, u okviru postupka azila, nije bilo identifikovanih žrtava trgovine ljudima.

U periodu od 2019. do 30.04.2024. godine, u Direkciji za prihvat stranaca koji traže međunarodnu nije bilo zvanično identifikovanih žrtava trgovine ljudima u toku trajanja postupka po zahtjevu. Za tri osobe postojala je sumnja da su žrtve trgovine ljudima i u skladu sa njihovim navodima kontaktirane su nadležne institucije. U pitanju je jedan punoljetan muškarac iz Irana i dvije punoljetne žene bez pratnje (sa nacionalnostima – Srbija i Maroko) za koje je postojala sumnja da su žrtve seksualne eksploatacije. U svim slučajevima, povodom sumnje i navoda, ostvarena je saradnja sa Odjeljenjem za borbu protiv trgovine ljudima, dok je u slučaju korisnice iz Srbije uključeno i nadležno državno tužilaštvo.

- Broj žrtava trgovine ljudima **koje su primile pomoć** (razvrstano po polu, starosti, nacionalnosti, obliku eksploatacije, interna ili transnacionalna trgovina ljudima).
- Broj djece žrtava trgovine ljudima za koja su **imenovani zakonski staratelji**.

Ministarstvo rada i socijalnog staranja

U skladu sa Zakonom o socijalnoj i dječjoj zaštiti i podzakonskim aktima za sva lica koja su dobila status žrtve trgovine ljudima postavlja se zakonski staratelj i centri za socijalni rad preduzimaju aktivnosti iz svoje nadležnosti kako bi na adekvatan način zaštitili žrtvu i pružili joj pomoć i podršku.

- Broj žrtava trgovine ljudima kojima je **odobren period oporavka i razmišljanja** (razvrstano po polu, starosti, nacionalnosti, obliku eksploatacije).
- Broj žrtava trgovine ljudima kojima je **izdata dozvola za boravak, sa naznakom vrste dozvole** (radi saradnje u istrazi/postupku, po ličnim osnovama, drugo) **i njenog trajanja** (razvrstano po polu, starosti, nacionalnosti, obliku eksploatacije).

MUP - Direktorat za upravne poslove, državljanstvo i strance

U prethodnom periodu nije izdata niti jedna dozvola za žrtvu trgovine ljudima.

- Broj lica kojima je dodijeljen **status izbjeglice ili supsidijarna/komplementarna zaštita na osnovu toga što su žrtve trgovine ljudima** (razvrstano po polu, starosti, nacionalnosti, obliku eksploatacije).

MUP - Direktorat za upravne poslove, državljanstvo i strance

U izvještajnom periodu nije bilo lica kojima je odobrena međunarodna zaštita na osnovu toga što su žrtve trgovine ljudima.

- Broj žrtava trgovine ljudima koje su **tražile odštetu, kojima je obeštećenje dodijeljeno i koje su efektivno dobile odštetu** (razvrstano po polu, starosti, nacionalnosti, obliku eksploatacije, sa naznakom da li je odštetu obezbijedio počinitelj ili država, i dodijeljeni iznos).

Vrhovni sud –Nema

- Broj žrtava trgovine ljudima koje su **dobile drugi oblik finansijske podrške od države**, sa naznakom iznosa.
- Broj žrtava trgovine ljudima koje su **dobile besplatnu pravnu pomoć**.

Vrhovni sud: Nijedna žrtva do sada nije dobila besplatnu pravnu pomoć.

- Broj žrtava trgovine ljudima koje su **vraćene ili vraćene u/iz vaše zemlje** (razvrstano po polu, starosti, zemlji odredišta, obliku eksploatacije)

Tim za formalnu identifikaciju žrtava trgovine ljudima nije učestvovao u povratku lica u zemlje porijekla.

- **Broj istraga** u slučajevima trgovine ljudima (razvrstano po vrsti eksploatacije, sa naznakom broja žrtava).

Vrhovno državno tužilaštvo

2019.godine:

sklapanje nedozvoljenog braka -1 istraga, broj oštećenih 1
radna eksploatacija – 1 istraga, broj oštećenih 2

2020.godine:

sklapanje nedozvoljenog braka -3 istraga, broj oštećenih 3 (od kojih je za jednu tokom istrage utvrđeno da nije trgovina ljudima)
prosjačenje - 1 istraga, broj oštećenih 6
prostitucija i druga vrsta seksualne eksploatacije, upotreba u pornografske svrhe – 1 istraga, broj oštećenih 3
radna eksploatacija – 1 istraga, broj oštećenih 34

2021.godine:

sklapanje nedozvoljenog braka -3 istraga, broj oštećenih 3
prosjačenje - 1 istraga, broj oštećenih 4

2022.godine:

sklapanje nedozvoljenog braka -2 istraga, broj oštećenih 3
prosjačenje - 2 istraga, broj oštećenih 2
prostitucija i druga vrsta seksualne eksploatacije, upotreba u pornografske svrhe
- 1 istraga, broj oštećenih 3

2023.godine:

prosjačenje - 5 istraga, broj oštećenih 9
prostitucija i druga vrsta seksualne eksploatacije, upotreba u pornografske svrhe – 3 istraga, broj oštećenih 19
radna eksploatacija – 1 istraga, broj oštećenih 334

2024.godine:

prosjačenje - 1 istraga, broj oštećenih 1
radna eksploatacija – 2 istraga, broj oštećenih 1, a u druga istraga je proširenje istrage iz 2023.godine pa je broj oštećenih već prikazan

Napomena: kod broja istraga prikazani su predmeti u kojima je donijeta naredba o sprovođenju istrage. Osim ovog broja pred tužilaštvima je bilo još postpaka protiv poznatih učinilaca krivičnog djela trgovina ljudima i to 9

Uprava policije

Broj istraga u slučajevima trgovine ljudima

Vrsta eksploatacije:	Broj žrtava:
1. Prinudno prosjačenje - 3	7
2. Radna eksploatacija - 1	250
3. Prostitucija i druge vrste seksualne eksploatacije - 2	2
4. Prinudni rad i prosjačenje - 2	4
5. Prinudni rad i prosjačenje i seksualna eksploatacija - 2	2
6. Nedožvoljeni dječji brak - 2	2

➤ **Broj krivičnih gonjenja** u slučajevima trgovine ljudima (razvrstano po vrsti eksploatacije, sa naznakom broja žrtava i optuženih u pitanju).

Vrhovno državno tužilaštvo

Postupci koji su započeti označene godine, a u izvještajnom periodu donijeta odluka.

2019.godine:

sklapanje nedozvoljenog braka – broj krivičnih gonjenja 1, broj oštećenih 1, broj optuženih 1
radna eksploatacija – broj krivičnih gonjenja 1, broj oštećenih 2, broj optuženih 2

Napomena: tokom 2019.godine optuženo je jedno lice, broj oštećenih 4 po predmetu koji je započeo 2018.godine.

2020.godine:

sklapanje nedozvoljenog braka - broj krivičnih gonjenja 3, broj oštećenih 3, broj optuženih 2
prosjačenje - broj krivičnih gonjenja 1, broj oštećenih 6, broj optuženih 2
prostytucija i druga vrsta seksualne eksploatacije, upotreba u pornografske svrhe – broj krivičnih gonjenja 1, broj oštećenih 3, broj optuženih 1

2021.godine:

sklapanje nedozvoljenog braka - broj krivičnih gonjenja 3, broj oštećenih 3, broj optuženih 4
prosjačenje - broj krivičnih gonjenja 1, broj oštećenih 4, broj optuženih 4
prostytucija i druga vrsta seksualne eksploatacije, upotreba u pornografske svrhe – broj krivičnih gonjenja 1, broj oštećenih 1, odbačaj

2022.godine:

sklapanje nedozvoljenog braka - broj krivičnih gonjenja 4, broj oštećenih 5, broj optuženih 4
prosjačenje - broj krivičnih gonjenja 2, broj oštećenih 2, broj optuženih 2
prostytucija i druga vrsta seksualne eksploatacije, upotreba u pornografske svrhe – broj krivičnih gonjenja 1, broj oštećenih 3, broj optuženih 3

2023.godine:

sklapanje nedozvoljenog braka - broj krivičnih gonjenja 3, broj oštećenih 3, broj optuženih za sad nema
prosjačenje - broj krivičnih gonjenja 6, broj oštećenih 11, broj optuženih 4
prostytucija i druga vrsta seksualne eksploatacije, upotreba u pornografske svrhe – broj krivičnih gonjenja 4, broj oštećenih 20, broj optuženih 6 (od kojih 2 maloljetna)-
radna eksploatacija – broj krivičnih gonjenja 2, broj oštećenih 335, broj optuženih

2024.godine:

prosjačenje - broj krivičnih gonjenja 1, broj oštećenih 1,
radna eksploatacija – broj krivičnih gonjenja 3, broj oštećenih 2 (u jednom predmetu su oštećeni prikazani kroz postupak iz 2023. godine i neće se ponovo prikazivati), broj optuženih 1

Napomena: oštećeni su prikazani u svim postupcima, ne samo u postupcima u kojima je podginuta optužnica,

- **Broj osuđenih počilaca** trgovine ljudima (razvrstano po polu, starosti, nacionalnosti, obliku eksploatacije).
- **Broj osuđujućih presuda** za trgovinu ljudima, sa naznakom oblika eksploatacije, da li je žrtva odrasla ili dijete, vrsta i trajanje kazni i da li su one efektivno izvršene ili suspendovane.
- **Broj presuda** u slučajevima trgovine ljudima **koje su rezultirale oduzimanjem imovine.**
- **Broj osuđujućih presuda** vezano za pravna lica za trgovinu ljudima.

Vrhovni sud - Tabelarni prikaz izrečenih kazni zatvora u periodu od 2019. godine do danas

Poslovna oznaka predmeta:	Kazna zatvora
K. br. 87/17	Jedinstvene kazne zatvora u trajanju od 17 i 15 godina za dva okrivljena lica
K.br. 4/19 – član 444 stav 6 u vezi stava 1 KZ CG	8 godina zatvora
K br. 82/20	2 godina
K .br. 21/21	1 godina i 2 mjeseci ¹
K. br. 196/22	1 godina zatvora
K.br. 163/21	2 godine zatvora

Na nivou svih analiziranih osuđujućih presuda za krivična djela trgovine ljudima, proizilazi da je najstrože izrečena kazna zatvora u trajanju od 17 i 15 godina, za dva okrivljena lica, dok je najblaža zabilježena kazna bila u trajanju od 1 godine mjeseca.

¹ Presuda je donijeta na osnovu sporazuma o priznanju krivice

U sudskoj praksi nije bilo predmeta u kojima je od okrivljenih lica privremeno ili trajno oduzeta imovina.

Napomena: u odgovorima na prethodno postavljena pitanja dati su podaci o oblicima eksploatacije.

Mjere za zaštu žrtava tokom sudskih postupaka:

Kada je u pitanju učešće maloljetnih lica- oštećenih u krivičnom postupku, u pojedinim predmetima, uočava se dobra praksa suda, posebno u dijelu izuzimanja oštećenog djeteta od neposrednog svjedočenja u cilju izbjegavanja sekundarne viktimizacije, i o tome je već bilo govora.

Na osnovu podataka iz sudske prakse može se vidjeti da nijedna žrtva trgovine ljudima nije imala status zaštićenog svjedoka, što predstavlja rijetkost i za druge vrste krivičnih djela;

Službe za podršku žrtvama koje su formirane pri sudovima nijesu zaživjele u praksi, zbog čega sistem zaštite prava nije u potpunosti kvalitetan, efikasan i djelotvoran, ali bi one u velikoj mjeri doprinijele postizanju sistema podrške i zaštite u skladu sa najboljim standardima. Pozitivnim se ocjenjuje što je izmjenama i dopunama Zakonika o krivičnom postupku prepoznato da Službe za podršku treba da postoje u sudovima, državnim tužilaštvima i policiji.

Podaci za 2019. godinu

U 2019. godini za krivično djelo trgovine ljudima, pred Višim sudom u Podgorici bila su pokrenuta dva krivična postupka za krivično djelo trgovine ljudima iz člana 444 KZ Crne Gore, od kojih je u jednom predmetu donijeta pravnosnažna presuda, a drugi postupak se nalazio u fazi suđenja.

Podaci za 2020. godinu:

Donesena jedna presuda u predmetu kojis e vodio pred Višim sudom u Podgorici za KD trgovina ljudima , kojom je optuženi oglasen krivim i Gore i osuđen na kaznu zatvora u trajanju od 10 (deset) godina. U ovom predmetu, odlučujući po podnijetim žalbama, Apelacioni sud Crne Gore je odlukom od 06.11.2020. godine, preinačio presudu Višeg suda u Podgorici u dijelu odluke o kazni, i osudio optuženog na kaznu zatvora u trajanju od 8 godina.

Istovremeno u ovoj godini formirana su još tri predmeta za krivično djelo trgovina ljudima.

Podaci za 2021. godinu

U 2021. godini crnogorski sudovi su imali u radu ukupno 8 predmeta protiv 11 okrivljenih. Od toga broja, riješena su 2 predmeta, a 6 predmeta se nalazi u radu. Kada je riječ o riješenim predmetima, u dva predmeta, sudovi su donijeli dvije osuđujuće presude protiv tri okrivljena lica, u jednom predmetu, osuđenom licu se izriče kazna zatvora u trajanju od 2 godine, a u drugom – 1 godina i 2 mjeseca.

Podaci za 2022. godinu

Kada su u pitanju statistički podaci za 2022. godinu, pred nadležnim sudovima je u radu ukupno 11 predmeta protiv 21 okrivljenog lica. Ipak, nije bilo riješenih predmeta tokom ove godine.

Podaci za period od 01.01.2023. do 31.03.2024. godine

Zbog krivičnog djela trgovine ljudima iz člana 444 Krivičnog zakonika Crne Gore, tokom referentnog perioda, bilo je u radu ukupno sedamnaest (17) predmeta i to: šesnaest pred Višim sudom u Podgorici i jedan pred Višim sudom u Bijelom Polju. Dva predmeta su pravosnažno okončana, u jednom predmetu u toku je postupak u fazi potvrđivanja optužnice, u jednom predmetu je potvrđena optužnica, ali još uvijek nije zakazan glavni pretres, dok se ostali predmeti nalaze u fazi suđenja pred Višim sudom u Podgorici. Pred Višim sudom u Bijelom Polju jedan predmet je u toku i to nakon što je prvostepena presuda tog suda K.br.10/22 ukinuta rješenjem Apelacionog suda Crne Gore Kž.br.146/23 od 05.12.2023. godine.

Na osnovu ove statističke slike, može se istaći da se tokom 2023. godine nastavio da poboljšava bilans rezultata u vidu ukupnog broja predmeta trgovine ljudima koji su u radu kod nadležnih sudova(17).

Kada su u pitanju prethodno navedena dva pravosnažna predmeta, u jednom predmetu okrivljena je osuđena na kaznu zatvora u trajanju od dvije(2) godine, a u drugom predmetu je okrivljena osuđena na kaznu zatvora u trajanju od 1 (jedne) godine, i u nastavku se daje njihov prikaz.

Prilog

**PROGRAM FUNKCIONALNE OBUKE
NOSILACA PRAVOSUDNE FUNKCIJE**

MODUL:

**BORBA PROTIV TRGOVINE LJUDIMA
(BORBA PROTIV TLJ)**

**PROGRAM FUNKCIONALNE OBUKE NOSILACA PRAVOSUDNE
FUNKCIJE**

MODUL: BORBA PROTIV TRGOVINE LJUDIMA (BORBA PROTIV TLJ)

I. Uvod

Ovaj modul za obuku izradio je tim crnogorskih i međunarodnih eksperata iz EU i Sjedinjenih Država, u koordinaciji sa osobljem COSDT-a i predstavnicima pravosuđa, tužilaštva, policije i drugih relevantnih crnogorskih aktera borbe protiv TLJ. Ti eksperti bili su sudija Milenka Žižić, Apelacioni sud Crne Gore; Heikki Wendorf, finski tužilac; Jukka Larkio, finski policijski istražitelj; Ye-Ting Woo, pomoćnik državnog tužioca, Tužilaštvo za zapadni okrug Vašington, SAD; Dan Dow, okružni tužilac (glavni tužilac), okrug San Luis Obispo, država Kalifornija; Steve Munson, specijalni agent, Ministarstvo unutrašnje bezbjednosti SAD; Susan Ritter, specijalista za usluge žrtvama; Ministarstvo unutrašnje bezbjednosti SAD; Sean Powers, specijalni agent, Federalni istražni biro SAD; i Erik Larson, viši pravni savjetnik, Ambasada SAD u Podgorici. Ovu aktivnost je finansirao Biro za borbu protiv međunarodne trgovine drogom i sprovođenje zakona (INL), kancelarija pri Ambasadi SAD u Podgorici.

Izrada modula za obuku je obavljena u tri dijela. Prvo je tim eksperata otputovao u Crnu Goru u septembru 2019. godine i pregledao sve relevantne izvještaje koji se odnose na aktivnosti borbe protiv TLJ u Crnoj Gori. Takođe su se susreli sa brojnim crnogorskim i međunarodnim akterima borbe protiv TLJ. Nakon toga su se u oktobru 2019. godine vratili u Crnu Goru za potrebe validacije svog modula obuke kroz sprovođenje trodnevne demonstrativne obuke koja je istovremeno poslužila i kao obuka širokog spektra crnogorskih službenika zaduženih za borbu protiv TLJ i sprovođenje programa za obuku trenera za prethodno identifikovanu grupu crnogorskih trenera iz COSDT-a. Treće, viši pravni savjetnik Larson i njegov INL tim su zatim spojili njihove zaključke i nalaze u sklopu ovog programa obuke.

Pored ovog modula za obuku, eksperti su takođe izradili detaljni dnevni red za trodnevnu obuku o borbi protiv TLJ, uključujući desetak prezentacija i studija slučaja koje su prevedene na crnogorski jezik. Ovi dodatni materijali dostavljeni su COSDT-u i dostupni su trenerima COSDT-a za upotrebu u budućim obukama, u kombinaciji sa ovim modulom programa funkcionalne obuke nosilaca pravosudne funkcije.

II. Komponente modula obuke za borbu protiv TLJ

Osnovna načela borbe protiv trgovine ljudima, koja takođe služe kao osnova za **komponente obuke** u sklopu ovog modula programa funkcionalne obuke nosilaca pravosudne funkcije uključuju:

A. Crnogorsko i međunarodno pravo

Član 9 Ustava Crne Gore propisuje da su potvrđeni i objavljeni međunarodni ugovori i opšteprihvaćena pravila međunarodnog prava sastavni dio unutrašnjeg pravnog poretka, imaju primat nad domaćim zakonodavstvom i neposredno se primjenjuju kada odnose uređuju drukčije od unutrašnjeg zakonodavstva. Crna Gora je usvojila sva ključna međunarodna dokumenta o borbi protiv TLJ.

Sudije, tužioci i drugi službenici koji su uključeni u slučajeve TLJ treba da budu upoznati sa njihovim opštim načelima. Ti međunarodni ugovori uključuju:

- Konvenciju UN-a protiv transnacionalnog organizovanog kriminala, sa:
 - o Protokolom za prevenciju, suzbijanje i kažnjavanje trgovine ljudskim bićima, naročito ženama i djecom,
 - o Protokolom protiv krijumčarenja migranata kopnom, morem i vazduhom,
- Konvenciju UN-a o pravima djeteta, sa Fakultativnim protokolom o prodaji djece, dječjoj prostituciji i dječjoj pornografiji,
- Konvenciju Savjeta Evrope o borbi protiv trgovine ljudima,
- Konvenciju Savjeta Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici (poznata i kao Istanbulska konvencija),
- Konvenciju UN-a o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW),
- Direktivu 2011/36/EU Evropskog parlamenta i Savjeta Evropske unije od 5. aprila 2011. godine o prevenciji i borbi protiv trgovine ljudima - koja mijenja Okvirnu odluku Savjeta 2002/629/PUP.,
- Direktiva 2012/29/EU Evropskog parlamenta i Evropskog savjeta od 25. oktobra 2012. godine kojim se utvrđuju minimalni standardi u

pravima, podršci i zaštiti žrtava kriminaliteta - koja zamjenjuje Okvirnu odluku Savjeta 2001/220/JHA

- GRETA preporuke za Crnu Goru
- Preporuka CM/Rec(2023)2 Komiteta ministara državama članicama o pravima, uslugama i podršci žrtvama krivičnih djela

Kada je u pitanju domaće zakonodavstvo, koje je u skladu sa svim međunarodnim zakonima i standardima navedenim u tekstu iznad, sljedeća KD su relevantna u oblasti borbe protiv TLJ:

- trgovina ljudima - član 444 Krivičnog zakonika (KZ)
- trgovina djecom radi usvojenja - član 445 KZ-a
- zasnivanje ropskog odnosa i prevoz lica u ropskom odnosu – član 446 KZ-a.

Pored toga, postoji i druga grupa KD koja se po potrebi mogu povezati sa gore navedenim KD. To su: silovanje - član 204; podvođenje i omogućavanje vršenja polnog odnosa - član 209; posredovanje u vršenju prostitucije - član 210; i druga.

Pored toga, sudije i tužioci takođe treba da budu upoznati sa opštim načelima Strategije borbe protiv trgovine ljudima za 2019-2024. godine (uz prateći Akcioni plan za 2019. godinu), koja je usvojena u skladu sa Akcionim planom za poglavlje 24 (Pravda, sloboda i bezbjednost) i ima za svrhu potpunu primjenu relevantne EU direktive 2001/36 i drugih međunarodnih dokumenata.

B. Elementi trgovine ljudima

TLJ je globalna realnost kod koje se nedozvoljeni putevi koriste za olakšavanje kretanje žrtava širom svijeta. Žrtvama se trguje za potrebe seksa. Žrtvama se trguje za potrebe prisilnog rada. Žrtvama se nešto rjeđe trguje u svrhu trgovine organima, djece vojnika ili drugih oblika trgovine ljudima. Većina žrtava su žene i djeca, ali su i muškarci trgovine ljudima. Specifični oblici takve trgovine ljudima uključuju trgovinu ljudima u seksualne svrhe, prisilni rad, dužničko ropstvo, prisilno kućno ropstvo, organizovano dječje prosjačenje i prodaju maloljetnica u svrhe prisilnog ranog braka.

Ti isti nedozvoljeni putevi koji se koriste za trgovinu ljudima mogu se koristiti i za druge oblike kriminalnih radnji, uključujući krijumčarenje narkotika, oružja, akciznih proizvoda kao što su cigarete i druge oblike krijumčarenja. Preklapanje između trgovaca ljudima i izvršilaca drugih oblika transnacionalnog organizovanog kriminala je stoga uobičajeno.

Sama trgovina ljudima sastoji se od:

- (a) radnje (činjenja), tj. vrbovanje, prevoz, prebacanje, skrivanje ili prihvatanje osoba;
- (b) sredstava (načina vršenja radnje), tj. prijetnjom ili primjenom nasilja, prinude, otmice, prevare, obmane, zloupotrebe vlasti ili ranjivosti ili davanjem novca ili pogodnosti osobi koja kontroliše žrtvu; i
- (c) svrhe (razlog iz kog se određena radnja vrši), tj. u svrhu eksploatacije, koja uključuje eksploataciju prostitucije drugih, seksualnu eksploataciju, prisilni rad, ropstvo ili slične prakse i uklanjanje organa.

Iako se često primjenjuje, nasilje nije obavezan element trgovine ljudima. U savremeno doba, oblici eksploatacije su postali suptilniji. Takođe treba napomenuti da imigracioni status ili državljanstvo nijesu element trgovine ljudima. Takođe nije potrebno prelaziti granicu da bi se izvršila trgovina ljudima, koja se može vršiti interno u zemlji.

C. Razlike između trgovine ljudima i krijumčarenja ljudi

Krijumčarenje je krivično djelo koje podrazumijeva nedozvoljeni prelazak granice, a trgovina ljudima je krivično djelo na štetu određenog lica. Krijumčarenje ljudi se zasniva na prevozu, a trgovina ljudima se zasniva na eksploataciji. Krijumčarenje ljudi zahtijeva prelazak granice, dok trgovina ljudima ne zahtijeva prelazak granice. Krijumčarenje je dobrovoljno, a trgovina je prisilna. Krijumčarenje migranata, međutim, često može da preraste u trgovinu ljudima, kada u određenom momentu tokom procesa krijumčarenja počnu da se koriste zabranjene radnje, sredstva i svrhe trgovine.

Krijumčarenje migranata može da obuhvata elemente nasilja, poput uzimanja talaca, otmice, iznude ili fizičkog i seksualnog napada. Međutim, samo prisustvo ovih otežavajućih faktora ne predstavlja uvijek trgovinu ljudima. Istražitelji i tužioci moraju biti upoznati sa ključnim pokazateljima koji se tiču i počinilaca i žrtava a služe kao upozorenje da može da dođe do trgovine ljudima. Takvi pokazatelji uključuju, ali nijesu ograničeni na: silu, lažna obećanja, prinudu, strah, opojne droge i nadzor telefonskih razgovora.

Ostali faktori rizika od trgovine ljudima mogu da uključuju pritisak vršnjaka, razorene porodice / ranjive tinejdžere, lažna obećanja i davanje novca u zamjenu za seks. Žrtve se često plaše policije, ne mogu jasno da navedu koliko im iznosi zarada i često im je zabranjeno druženje i nemaju prijatelje izvan kriminalnog poduhvata.

D. Pristup u borbi protiv trgovine ljudima koji je usredsređen na žrtve, uključujući ulogu žrtve-svjedoka

Pristup usredsređen na žrtve fokusira se na lociranje i spašavanje žrtava i pružanje usluga podrške, a ne samo na identifikaciju počinilaca. Ovaj pristup zahtijeva partnerstvo sa širokim rasponom zainteresovanih strana, kao i izgradnju kapaciteta i obuhvat i uključivanje ciljnih grupa, uključujući programe pomoći žrtvama, partnerstva između policije i zajednice i edukaciju.

Nije moguće imati vjerodostojne, pouzdane svjedoke dok se žrtva ne osjeća sigurno i bezbjedno. Takođe valjda podsjetiti da žrtve imaju prava čak i ako su svojevrijem učestvovali u svom ilegalnom ulasku ili su počinile nelegalno djelo tokom svoje eksploatacije. Zato su od presudne važnosti specijalisti i koordinatori za žrtve. Osim što podržavaju žrtve, njihov posao je i da pokažu da akteri koji sprovode zakon štite interese žrtve, čime se unaprjeđuje povjerenje i saradnja. Takođe su potrebni renomirani programi pomoći i skloništa za žrtve.

Pored koristi za zaštitu ljudskih prava, postoje i operativne koristi od pomoći žrtvama u smislu jačanja borbe protiv TLJ. Policija i tužioci moraju

biti obučeni u oblasti najboljih praksa u operacijama spašavanja žrtava, uključujući postupke poslije spašavanja, tokom naknadne istrage i krivičnog gonjenja. Pomoć u pogledu imigracionog statusa takođe je presudna komponenta ovog procesa, jer se mnogim žrtvama nelegalno trguje preko granica.

E. Istražne tehnike u predmetima trgovine ljudima

Odgovarajuće operativno planiranje je od presudne važnosti. Među praktičnim aspektima koje treba razmotriti su zakonsko ovlašćenje, istražni pristup i priprema. Istražne metode uključuju pokretanje i vođenje istrage, upravljanje žrtvama i svjedocima, dokazima i izvještavanjem i elemente kvalitetnih istraga. Taktički elementi koje treba razmotriti uključuju radnje sprovođenja i planiranje i sve druge važne elemente koje treba razmotriti.

Upotreba međuresornog operativnog tima, poput novog crnogorskog Operativnog tima za borbu protiv trgovine ljudima, presudan je istražni pristup. Izvori informacija o potencijalnoj trgovini ljudima uključuju ono što se može saznati od komšija (fenomen "tužibaba"), upravne inspekcije sumnjivih preduzeća, nezvanične kontakte građana sa policijom, upotrebu saradnika i svjedoka saradnika i posebne istražne radnje poput prisluškivanja, fizičkog i video snimanja i GPS uređaja za praćenje.

Inovativni pristupi uključuju i pretraživanje đubreta sumnjivog preduzeća ili stambenog objekta. Lokacije od interesa uključuju hotele koji se koriste za trgovinu ljudima u seksualne svrhe, smještaj za radnike, salone za masažu, kafiće i noćne klubove, kao i upotrebu naloga za pretres i naloga za hapšenje kod takvih lokacija. U konačnom, finansijske istrage su od presudnog značaja.

F. Razgovori sa žrtvama

Tehnike pripreme prije početka razgovora su ključne. Na početku treba izvršiti procjenu potreba i bojazni žrtve, uključujući sklonište / smještaj, medicinsku / zubarsku njegu, pravni status (imigracija, krivično), zaštitu mentalnog zdravlja, ličnu sigurnost i sigurnost porodice, strahove u pogledu privatnosti i povjerljivosti, potrebu da se zaradi novac za život,

želju za povratkom kući i osjećaj izolovanosti. Ključni elementi koje treba uzeti u obzir su lokacija na kojoj se razgovor vodi, uključujući unutrašnje uređenje prostorije za razgovore.

Ko će voditi razgovor je takođe od presudne važnosti, uključujući najmanji mogući broj učesnika, bez vidljivih uniformi ili policijskih značaka, ako je moguće, elemente u vezi sa rodnim pitanjima koje treba uzeti u obzir, specijalizovanu obuku za razgovore i upotrebu eksperata za forenzičke intervjuje. Osoba koja vodi razgovor mora da bude obučena kako da uspostavi odnos sa žrtvom. Osobe koje vode razgovor takođe moraju da budu upoznate sa uobičajenim izazovima kod vođenja razgovora sa žrtvama. Od presudnog značaja je razumijevanje ključnih aspekata za odabir prevodioca, kada je to potrebno.

Sam razgovor treba sprovesti pomoću "tehnike lijevka", koja počinje otvorenim pitanjima, prelaskom na fokusiranija pitanja, a zatim se tek na kraju prelazi na konkretna, direktna pitanja kojima se razjašnjavaju pojedinosti. Sugestivna pitanja i deklarativna pitanja treba izbjegavati. Odgovarajući završetak razgovora, uključujući obavještanje žrtve da će sa njom vjerovatno biti obavljani dodatni razgovori, pri čemu je završetak razgovora na neutralan način od ključne važnosti.

Specijalisti za forenzičke intervjuje sa djecom su takođe potrebni za djecu žrtve, kao i za druge oblike razgovora sa ranjivim žrtvama. Ciljevi takvog forenzičkog intervjuisanja su da se od žrtve dobije maksimum informacija, da se ponovna traumatizacija žrtve svede na minimum, održi integritet istražnog procesa i da se bilo kakva kontaminacija sjećanja žrtve svede na minimum.

G. Uloga korupcije u olakšavanju trgovine ljudima

Korupcija je ključni olakšavajući faktor trgovine ljudima. Podrazumijeva korumpirane granične službenike koji gledaju na drugu stranu kada žrtve prelaze granice. Takođe uključuje korumpirane službenike umiješane u izdavanje originalnih pasoša koji se na prevaran način koriste za olakšavanje prevoza žrtava.

Ostali oblici korupcije uključuju policijske službenike. Često takvi korumpirani policajci vjeruju da samo olakšavaju nelegalnu prostituciju ili nelegalnu imigraciju i nisu svjesni toga da se žrtvama trguje, zbog svog pasivnog pristupa komercijalnoj seksualnoj operaciji.

Upravni inspektori, uključujući inspektore rada i inspektore zadužene za kafiće i noćne klubove, često su faktor u olakšavanju trgovine ljudima.

H. Najbolje prakse i međunarodna saradnja u predmetima TLJ

Na kraju svake obuke na temu borbe protiv TLJ, uvijek treba uključiti komponentu najbolje prakse koja sadrži ključne elemente i naučeno tokom studija slučaja i praktičnih vježbi. Konkretno, zaključna komponenta najbolje prakse treba da ponovo naglasi pristup usredsređen na žrtve, partnerstva i upotrebu operativnih timova, elemente koje treba razmotriti u vezi sa osobama koje vode razgovore i prevodiocima, restituciju i povraćaj imovine, prikupljanje dokaza, krivične i građanske pravne lijekove i imigracionu pomoć inostranim žrtvama.

Takođe treba naglasiti da je međunarodna saradnja često presudna u slučajevima TLJ, jer se mnoge žrtve, a svakako i novac, prevoze preko međunarodnih granica. To uključuje neformalnu saradnju između policijskih službi putem Interpola, Europolu i ličnih poznanstava.

Od presudne je važnosti da uključuje i finansijsku saradnju preko finansijsko-obavještajnih jedinica, upotrebu otvorenih i komercijalnih finansijskih baza podataka. Takođe uključuje formalnu saradnju upotrebom zahtjeva za međunarodnu pravnu pomoć prema Protokolu o TLJ uz Konvenciju UN-a protiv organizovanog kriminala i drugim relevantnim bilateralnim i multilateralnim ugovorima i konvencijama.

III. Cilj modula

Ciljevi modula su da se osigura da svi relevantni crnogorski akteri borbe protiv TLJ, naročito sudije i tužioci, imaju potrebne informacije za efektivno i efikasno suzbijanje trgovine ljudima, u skladu sa međunarodnim načelima za borbu protiv

TLJ, naročito načelima EU. Pored toga, posebno je osmišljen da podrži napore novog crnogorskog Operativnog tima za borbu protiv trgovine ljudima, na čelu s podgoričkim Višim tužilaštvom, da unaprijedi kapacitete sudija iz dva Viša suda koji sude u predmetima TLJ i osigura efikasnu koordinaciju sa svim drugim relevantnim institucijama, uključujući policiju, organe državne uprave i civilno društvo.

IV. Ciljne grupe i izbor

COSDT je već identifikovao grupu domaćih trenera u oblasti borbe protiv TLJ koji su aktivno učestvovali u validacionoj obuci / na treningu za trenere u oktobru 2019. godine. Za rundu obuke o borbi protiv TLJ koja je planirana 2020. godine, prepoznato je da učesnici treba da budu tužioci koji vode istrage o TLJ i sudije koji odlučuju u predmetima TLJ. Pored toga, biće uključeni i relevantni akteri iz drugih institucija kao što su Uprava policije, Uprava za inspeksijske poslove i civilno društvo. Buduća ponavljanja obuke o borbi protiv TLJ u godinama koje slijede će biti usredsređena na određene podgrupe polaznika, jer će se potrebe istih preciznije identifikovati kroz rezultate planirane runde obuke u martu 2020. godine.

V. Dodatni materijali

Kao što je navedeno u tekstu iznad, dodatni detalji o svakoj od ovih komponenti obuke sadržani su u prezentacijama i dnevnom redu pripremljenim tokom validacione obuke iz oktobra 2019. godine, na kojoj je korišćen ovaj modul. Ovi materijali su prevedeni na crnogorski jezik i dostavljeni su COSDT-u kako bi njihovi treneri mogli da ih koriste tokom planirane obuke u martu 2020. godine i na narednim obukama.

Ovaj modul programa funkcionalne obuke nosilaca pravosudne funkcije o borbi protiv trgovine ljudima treba stoga posmatrati kao dio sveukupne cjeline koja takođe uključuje ove dodatne materijale kao referentne materijale. Međutim, predavači izabrani za obuku u martu 2020. godine će naravno morati da prilagode te materijale prema potrebama obrazovnog procesa u pravosuđu i u skladu sa posebnim iskustvom i usmjerenjem pojedinih predavača.

PROGRAM OBUKE - 2020.
SEMINAR
(MJESTO I VRIJEME ODRŽAVANJA, UČESNICI)

I. Oblik organizovane obuke

U 2020. godini biće održana jedna runda obuke u martu mjesecu. Zajednički će je sponzorirati COSDT i Ambasada SAD. Biće organizovana u Budvi, Crna Gora, usljed postojanja rastućih bojazni zbog trgovine u radne i seksualne svrhe duž obale Crne Gore. Obuka će se sprovoditi u kombinaciji (a) interaktivnih predavanja, (b) detaljnih studija stvarnih slučajeva TLJ u Crnoj Gori i u drugim zemljama, (c) praktičnih vježbi koje uključuju (i) uzimanje izjava žrtve; i (ii) razlikovanje između trgovine ljudima i krijumčarenja migranata.

Konkretno, obuka će pokriti sljedeće teme:

- Pregled trgovine ljudima i pravnog okvira - Crna Gora i međunarodno (1,25 sati).
- Polazna osnova na temu trgovine ljudima (1.5 sat).
- Grupna vježba - scenariji slučajeva trgovine ljudima ili krijumčarenja ljudi (1.25 sati).
- Grupna vježba – izjave žrtava (1.5 sat).
- Prezentacije grupne vježbe od strane učesnika (1.5 sat).
- Uloga svjedoka-žrtve (1 sat).
- Istražne tehnike trgovine ljudima (1.5 sat).
- Detaljna studija slučaja br. 1 (1.25 sati).

- Razgovori sa žrtvama, istrage i priprema za suđenje (1.5 sat).
- Detaljna studija slučaja br. 2 (1,25 sati).
- Detaljna studija slučaja br. 3/Praktična diskusija o pripremi za suđenje (1.5 sati).
- Trgovina ljudima i korupcija (1,25 sati).
- Najbolje prakse, izazovi i rješenja / međunarodna saradnja (1.5 sat).

II. Izbor predavača.

Kao što je navedeno u tekstu iznad, COSDT je prethodno identifikovao nekoliko potencijalnih trenera u oblasti borbe protiv TLJ iz baze svojih domaćih trenera koji su obučeni tokom obuke u oktobru 2019. godine koristeći pristup "obučni trenera". U mjeri mogućeg, oni će se koristiti za sprovođenje većeg dijela obuke u martu 2020. godine.

Pored toga, po potrebi će im pomagati međunarodni treneri iz Evropske unije; Operativne grupe za borbu protiv trgovine ljudima San Dijega (koja je poslužila kao model crnogorskom Operativnom timu za borbu protiv trgovine ljudima i pomogla u obuci i uspostavljanju tog novog međuresornog organa); Tužilaštvo okruga San Luis Obispo (koje je prethodno obezbjeđivalo predavače za COSDT na ove i druge teme); i / ili Ministarstvo unutrašnje bezbjednosti SAD.

Program za kontinuiranu obuku sudija i državnih tužilaca za 2023. godinu

Obuka na temu:
„Borba protiv trgovine ljudima“

16-17-18. oktobar 2023. godine
Hotel „AVALA“, Budva, Crna Gora

PROGRAM RADA

Ponedjeljak, 16. oktobar 2023.

- 09:30 – 09:45** **Uvodno izlaganje**
gđa Maja Milošević, *direktorica Sekretarijata Centra za obuku u sudstvu i državnom tužilaštvu*
- Moderator:** Milenka Seka Žižić, *sutkinja, Vrhovni sud Crne Gore*
- 09:45 – 10:00** **Upoznavanje sa agendom i predstavljanje učesnika**
- 10:00 – 11:30** **Pregled pravnog okvira i postojećeg stanja u oblasti trgovine ljudima u Crnoj Gori sa posebnim osvrtom na oblike trgovine ljudima:**
- **Seksualna eksploatacija**
 - **Radna eksploatacija**
 - **Prosjačenje**
 - **Prinudni / ugovoreni brakovi**
- gđa Milenka Seka Žižić, *sutkinja, Vrhovni sud Crne Gore*
Pitanja i odgovori
- 11:30 – 12:00** **Pauza za kafu**
- 12:00 – 13:00** **Položaj žrtve u predmetima trgovine ljudima**
gđa Milenka Seka Žižić, *sutkinja, Vrhovni sud Crne Gore*
Pitanja i odgovori
- 13:00– 14:00** **Ručak**
- 14:00 – 15:00** **Studija slučaja trgovine ljudima – Crna Gora**
gđa Mira Samardžić, *specijalna tužiteljka u penziji*

15:00 – 15:30 **Diskusija / pitanja i odgovori / Kraj prvog dana obuke**

Utorak, 17. oktobar 2023.

Moderator: gđa Milenka Seka Žižić, *sutkinja, Vrhovni sud Crne Gore*

09:00 – 10:00 **Projekcija filma “Posmatrači”**
Razgovor o filmu
gđa Milenka Seka Žižić i učesnici

10:00 – 10:45 **Uloga žrtava i svjedoka**
Razgovori sa žrtvama
gđa Željka Jovović, *predsjednica Osnovnog suda u Podgorici*

10:45 – 11:30 **Istraga i priprema za suđenje sa primjerima iz prakse**
gđa Mira Samardžić, *specijalna tužiteljka u penziji*

Pitanja i odgovori

11:30 – 12:00 **Pauza za kafu**

12:00 – 13:00 **Istražne tehnike u trgovini ljudima – studija slučaja**
g. Sanja Jovićević, *specijalna tužiteljka, Specijalno državno tužilaštvo*
Pitanja i odgovori

13:00 – 14:00 **Korišćenje informaciono komunikacionih tehnologija kao istražnih tehnika u predmetima trgovini ljudima**
g. Vukas Radonjić, *specijalni tužilac, Specijalno državno tužilaštvo*

14:00 – 14:30 **Diskusija / Kraj drugog dana obuke**

Ručak

Srijeda, 18. oktobar 2023.

Moderator: gđa Milenka Seka Žižić, *sutkinja, Vrhovni sud Crne Gore*

- 9:30 – 10:30** **Vježba u grupama – trgovina ljudima (scenario slučaja)**
gđa Milenka Seka Žižić, *sutkinja, Vrhovni sud Crne Gore*
- 10:30 – 11:00** **Pauza za kafu**
- 11:00 – 12:00** **Studija slučaja - prosjačenje**
gđa Željka Jovović, *predsjednica Osnovnog suda u Podgorici*
- Pitanja i odgovori*
- 12:00 – 13:00** **Međunarodna saradnja, najbolje prakse, izazovi i rješenja**
gđa Mira Samardžić, *specijalna tužiteljka u penziji*
- 13:00- 13:30** **Diskusija / zaključci / evaluacija obuke**
- 13:30** **Ručak**

OBUKA

Pružanje pravne pomoći i zaštita žrtava trgovine ljudima

17-19. januar 2024. godine

Hotel „Avala“, Budva

17. januar 2024. (srijeda)	
Dolazak učesnika u poslijepodnevним časovima	
18. januar 2024. (četvrtak)	
9.00 – 9.30	Registracija učesnika
9.30 – 9.45	<p>Podravno obraćanje</p> <p>Gđa Ljiljana Lakić, predsjednica Upravnog odbora Centra za obuku u sudstvu i državnom tužilaštvu Crne Gore Gđin Andrija Raspopović, član Upravnog odbora Advokatske komore Crne Gore Gđa Lejla Derwižović, šefica Programske kancelarije Savjeta Evrope u Podgorici Gđa Friederike Wuenschmann, savjetnica za vladovinu prava i evropske integracije, Delegacija Evropske unije u Crnoj Gori</p>
SESIJA I	Razumijevanje fenomena trgovine ljudima - međunarodni standardi i nacionalni pravni okvir
9.45 – 10.15	<p>Razumijevanje fenomena trgovine ljudima</p> <ul style="list-style-type: none"> - Razgovor sa učesnicima – njihovo znanje / razumijevanje pojma trgovine ljudima - Zašto / kako se postaje žrtva trgovine ljudima? - Da li postoje predrasude u odnosu na žrtve trgovine ljudima? - Razumijevanje pozicije žrtve, njenih motiva i potreba - Razumijevanje traume i posljedica po zdravlje <p>Gđa Marija Anđelković, izvršna direktorica NVO „Astra“ Republika Srbija</p>
10.15 – 10.30	<p>Međunarodni standardi za borbu protiv trgovine ljudima</p> <ul style="list-style-type: none"> - Konvencija Savjeta Evrope o borbi protiv trgovine ljudima i GRETA preporuke za Crnu Goru - Preporuka CM/Rec(2023)2 Komiteta ministara državama članicama o pravima, uslugama i podršci žrtvama krivičnih djela - EU Direktiva 2012/29 o uspostavljanju minimalnih standarda o pravima, podršci i zaštiti žrtava krivičnih djela <p>Gđa Marija Anđelković, izvršna direktorica NVO „Astra“ Republika Srbija</p>
10.30 – 10.45	<p>Kako je trgovina ljudima definisana crnogorskim zakonodavstvom od 2010. godine do danas</p> <p>Gđa Jelena Grdinić, Generalna direktorica Direktorata za krivično i građansko zakonodavstvo, Ministarstvo pravde</p>

10.45 – 11.10	Razlika između trgovine ljudima i srodnih krivičnih djela <i>Gođa Milenka Seka Žižić, sutkinja Vrhovnog suda Crne Gore</i>
11.10 – 11.30	Razumijevanje fenomena dječijih brakova i prosjačenja <i>Gođa Milenka Seka Žižić, sutkinja Vrhovnog suda Crne Gore</i>
11.30 – 11.45	Pauza za kafa
11.45 – 12.15	Detaljna studija slučaja / Odluka Velikog vijeća u predmeta protiv Hrvatske <i>Gođa Nikola Katić, savjetnica u Ustavnom sudu Republike Hrvatske</i>
12.15 – 12.30	Strateški i institucionalni odgovor na problem trgovine ljudima <i>Gođa Tijana Šaković, načelnica Odjeljenja za borbu protiv trgovine ljudima</i>
12.30 – 13.30	Grupna vježba - scenariji slučajeva trgovine ljudima <i>Gođa Milenka Seka Žižić, sutkinja Vrhovnog suda Crne Gore</i>
13.30 – 13.45	Pauza za kafa
Sesija II	Položaj žrtve u krivičnom postupku – izazovi u zaštiti i podršci žrtvama trgovine ljudima
13.45 – 14.30	Kako pristupiti žrtvi, razumjeti je i pružiti pomoć sa posebnim fokusom na saslušanje djece <i>Gođa Dijana Popović Gavranović, načelnica Stručne službe za postupanje prema maloljetnicima, Vrhovo državno tužilaštvo Crne Gore</i>
14.30 – 15.00	Komunikacija između advokata i žrtve - važnost razvijanja tehnike komunikacije <i>Gođa Dijana Popović Gavranović, načelnica Stručne službe za postupanje prema maloljetnicima, Vrhovo državno tužilaštvo Crne Gore</i> <i>Gođa Tijana Kostić, advokatica iz Republike Srbije</i>
15.00	Ručak

19. januar 2024. (petak)

9.30 – 10.15	<p>Praktična vježba – intervjuisanja i tehnike intervjuisanja – primjeri dobrog i lošeg postupanja</p> <p><i>Gđa Dijana Popović Gavranović, načelnica Stručne službe za postupanje prema maloljetnicima, Vrhovo državno tužilaštvo Crne Gore</i></p>
SESUA III	<p>Odgovor pravosudnog sistema na slučajeve trgovine ljudima</p>
10.15 – 10.45	<p>Dosadašnja praksa crnogorskih sudova u predmetima trgovine ljudima i predložene izmjene Zakonika o krivičnom postupku</p> <p><i>Gđa Milenka Seka Žižić, sutkinja Vrhovnog suda Crne Gore</i> <i>Gđa Bajana Bandović, savjetnica u Vrhovnom sudu Crne Gore</i></p>
10.45 – 11.15	<p>Koja sve prava imaju žrtve trgovine ljudima i da li im je uvijek omogućeno da uživaju svoja prava?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Pravo da budu informisane - Pravo na prevodioca - Pravo na kompenzaciju - Zaštita identiteta u medijima - Zaštita od trafikanta - Pravo na besplatnu pravnu pomoć <p><i>Gđa Željka Jovović, predsjednica Osnovnog suda u Podgorici</i></p>
11.15 – 11.45	<p>Imovinsko pravni zahtjev</p> <p><i>Gđa Milenka Seka Žižić, sutkinja Vrhovnog suda Crne Gore</i></p>
11.45 – 12.00	<p>Iz ugla žrtve: zašto se žrtve ne obraćaju Kancelarijama za besplatnu pravnu pomoć / zašto žrtve ne žele da učestvuju u suđenjima?</p> <p><i>Gđa Marija Anđelković, izvršna direktorica NVO „Astro“ Republika Srbija</i></p>
12.00 - 12.30	<p><i>Pausa za kafu</i></p>
12.30 – 12.50	<p>Kako zaštititi žrtvu od sekundarne viktimizacije?</p> <p><i>Gđa Tijana Kostić, advokatica iz Republike Srbije</i></p>
12.50 – 13.10	<p>Iz perspektive advokata: pravna sredstva i pomoć žrtvama trgovine ljudima u postupku</p> <p><i>Gđa Tijana Kostić, advokatica iz Republike Srbije</i></p>

Republika
Bosna i Hercegovina

Republika i opština
Bosna i Hercegovina

Ministarstvo pravde
Crne Gore

13.10 – 14.10	<i>Detaljna studija slučaja br. 3 / Praktična diskusija o pripremi za suđenje i izjava žrtve Gđa Milenka Soba Žilić, sutkinja Vrhovnog suda Crne Gore</i>
14.10 – 14.35	<i>Praksa Evropskog suda za ljudska prava u odnosu na trgovinu ljudima Gđa Valentina Pavličić, Zastupnica Crne Gore pred Evropskim sudom za ljudska prava</i>
14.35 – 14.45	<i>Završna razmatranja Gđin Andrej Raspopović, član Upravnog odbora Advokatske komore Crne Gore</i>
14.45	Ručak